

ARJEN KUVA NAISTENLEHDISSÄ

**Arjen ajan ja paikan representaatioiden kielellistä tarkastelua
vuoden 2011 *Kotiliesi-* ja *Kotivinkki-*lehdissä**

Pro gradu

Minna Mäkelä

Jyväskylän yliopisto

Kielten laitos

Suomen kieli

Lokakuu 2012

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Kielten laitos
Tekijä – Author Mäkelä, Minna	
Työn nimi – Title Arjen kuva naistenlehdissä – Arjen ajan ja paikan representaatioiden kielellistä tarkastelua vuoden 2011 <i>Kotiliesi-</i> ja <i>Kotivinkki-</i> lehdissä	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Lokakuu 2012	Sivumäärä – Number of pages 62 + lähteet ja liite
Tiivistelmä – Abstract Tutkielma käsittelee arjen kielellisiä esittämistapoja mediatekstien kontekstissa. Työn tarkoituksena on perehtyä arjen lingvistiseen kuvaukseen kahdessa eri naistenlehdessä, <i>Kotiliedessä</i> ja <i>Kotivinkissä</i> . Arjen kuvaamisen tapoja eli representaatioita tutkiva työ on toteutettu konstruktionistisen ja diskursiivisen kielikäsitteiden kehyksessä. Tutkimuksen aihe on yhteiskunnallisesti ajankohtainen ja liittyy elämäntapavalinnoista käytävään keskusteluun. Representaatioita tutkiva työ keskittyy arjen ajan ja paikan kartoittamiseen. Tutkielman keskeisimpänä tavoitteena on arjen rytmin käsitteen ympärille hahmottuvan tutkimustehtävän ratkaiseminen. Tutkimuksen keinoin on tarkoitus selvittää arjen rytmin ja rytmien muutoksen rakentumista eli arjen merkityksellisyyden kautta rakentuvaa elämänrytmiä naistenlehdissä. Tehtävää täsmentävät seuraavat tutkimuskysymykset: 1) Millaisia representaatioita arjesta diskursiivisesti rakennetaan <i>Kotiliesi-</i> ja <i>Kotivinkki-</i> lehtien teksteissä? 2) Miten representoidun arjen ajallista ja paikallista luonnetta aineistossa kuvataan? 3) Millaisia eroja ja yhtäläisyyksiä arjen ajan ja paikan kuvauksessa aineistossa voidaan nähdä? Työ pohjautuu mm. Faircloughin esittelemään diskurssintutkimuksen suuntaukseen ja teorioihin. Diskurssi ymmärretään työssä sekä teoreettiseksi lähtökohdaksi, merkityksellistämisen tavaksi, että tiettyiksi kiteytyneiksi tavoiksi merkityksellistää maailmaa. (Fairclough mm. 1992.) Arjen representoinnin tavat ja näiden diskursiiviset kytkennät liittyvät osaksi kielen ja diskurssien vallan tematiikkaa. Työ on kvalitatiivinen ja aineistolähtöinen. Tutkielma perustuu tekstilähtöiseen diskurssianalyysiin, ja kriittisen diskurssianalyysin teoreettiset taustat sekä systeemisen funktionaalisen kieliopin funktiot rajaavat työn analyttisen kehyksen (mm. Fairclough; Halliday). Aineistona työssä on käytetty ko. lehtien 2011 ilmestyneiden numeroiden joukosta rajautuneita tekstejä. Varsinaisen analyysin kohteena työssä on ollut 37:n artikkelin tutkimustehtävän mukainen kieliaines. Analyysissa hahmottuvat kolme eri diskurssia, tehokkuus, hidastaminen ja arjellistuminen, muodostavat representaatioineen työn merkittävimmät tutkimustulokset. Tehokkuuden diskurssin representaatioille on yhteistä tavoitteellisuus sekä ajan kokeminen rajalliseksi mutta samalla hallittavaksi. Tehokkuuden ns. vastadiskurssi hidastaminen puolestaan näyttäytyy representaatioille yhteisenä hitaan tai hitaamman arjen pyrkimyksenä. Yhteistä näille diskursseille on kuitenkin ajan hallinnan tavoittelu. Erityisesti arjen paikan määrittymisen kautta hahmottuva arjellistumisen diskurssi taas ilmenee arjen kuvaukselle monin paikoin tyypillisenä arjen merkityksen korostumisena. Tulokseni perustuvat tutkimaani aineistoon, eikä havaintoja voi yleistää koskemaan mediatekstien laajaa kenttää. Toivon tulosteni kuitenkin tuovan yhden näkökulman mediatekstien representaatiotutkimukseen. Työni on diskurssintutkimukselle ominaisesti monitieteinen, mutta haluan tutkimusasetelmallani ja valitsemillani tutkimusmenetelmillä korostaa kielen tehtävää arjemme kuvaajana ja tuottajana.	
Asiasanat – Keywords arki, diskurssintutkimus, naistenlehdet, representaatio, tekstianalyysi	
Säilytyspaikka – Depository Fennicum	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
1.1	Arki tutkimuskohteena	1
1.2	Aikaisempi tutkimus.....	5
2	TEOREETTINEN TAUSTA	8
2.1	Merkityksen muodostuminen naistenlehtikontekstissa	8
2.2	Arjen diskurssi ja diskurssin arki – kuinka tutkia arkea?	13
2.2.1	Kielellistetty arki ajassa ja paikassa	13
2.2.2	Arjen hallitsevuus.....	18
2.2.3	Arjen hallinta.....	20
3	KIELELLISTETYN ARJEN ANALYYSI – AINEISTO JA MENETELMÄT	23
3.1	Tutkimuksen lähtökohdat	23
3.2	Aineisto.....	25
3.3	Menetelmä	28
4	ARJEN KUVA <i>KOTILIESI-</i> JA <i>KOTIVINKKI-</i> LEHDISSÄ.....	32
4.1	Arki ajassa	32
4.1.1	Kiireen ja vastuun arki	32
4.1.2	Hidas arki	39
4.2	Arki paikassa	44
4.3	Yhteenveto.....	53
5	LOPUKSI.....	56
5.1	Tutkimustuloksista.....	56
5.2	Tutkimuksen haasteet ja tulevaisuus	59
	LÄHTEET	63
	LIITE 1	66

1 JOHDANTO

1.1 Arki tutkimuskohteena

Arkisuus ja arki ei ole helposti havainnoitava, valmiiksi paketoitu kokonaisuus, eivätkä ihmiset liiku ei-arkeen ja sieltä takaisin. Arkisuus on sen sijaan inhimillistä toimintaa, olemassaolon muoto, joka on mahdollisuutena läsnä missä tahansa. (Jokinen 2005: 10.) Arkeen liittyvissä tutkimuksissa mielenkiintoisin seikka on mielestäni tämä arjen luonne haasteellisesti määriteltävänä abstraktiona. Kiehtovan tutkimuskohteen arjesta tekeekin juuri sen vaikeasti kahlittava olemus; jokainen tietää, mitä arki on, mutta vain hyvin harva kykenee sitä omakohtaisuudesta huolimattakaan määrittelemään. Ymmärränkin arjen vastakohtaisuuteen perustuvaksi määritteeksi, sillä arki mielletään usein jonkin ei-arkisen vastakohtaksi. Arjen määrittelyn vaikeus ja kaikkalainen kokonaisvaltaisuus tekee arjesta samalla kuitenkin varsin monitahoisen tutkimusaiheen.

Olen tutkinut tässä pro gradu -työssäni diskurssianalyttisesta näkökulmasta käsin arjen kielentymistä naistenlehdissä. Olen siis halunnut tutkia sitä, miten arkea naistenlehdissä kuvataan eli representoidaan (Pietikäinen ja Mäntynen 2009: 55; ks. tarkemmin luku 2.1). Työni on kvalitatiivinen ja vahvasti aineistolähtöinen. Tarkastelen työssäni naisten yleislehdiksi luokiteltavien lehtien joukosta kahden eri kustantajan julkaisemaa lehteä, *Kotiliettä* ja *Kotivinkkiä* (KMT 2011).

Useat naistenlehdet markkinoivat tehtävänsä eräänlaisena arjen kumppanuutena. Myös tutkimukseeni valikoituneet lehdet viestivät olevansa mukana lukijan arjessa, sen jakajina ja elävöittäjinä. (ks. tarkemmin luku 3.2.) Naistenlehtien merkitystä onkin eri aikoina arvioitu eri tavoin. Niin ikään erityyppisten lehtien suosio on ollut sidoksissa yhteiskunnassa tapahtuviin muutoksiin, kuten elinolosuhteiden, arvojen ja asenteiden muutoksiin. (Malmberg 1991: 282.) Vielä tarkempien johtopäätöksiä tekeminen merkittävyydestä edellyttäisi myös lukijuuden kartoittamista, mutta ilman tällaista tutkimushaaraa tyydyn toteamaan naistenlehtien merkityksen kuitenkin olevan huomionarvoinen. Näiltä osin uskonkin naistenlehtien soveltuvan hyvin tutkimustarkoitukseeni, tutkimusteeman mukaiseen arjen representoinnin kartoittamiseen.

Naistenlehtien markkinointiteksteissäänkin korostama suhde arkeen yhtäältä luo monipuolisen asetelman ilmiön tutkimiselle. Toisaalta tämä sidos vaikeuttaa tutkimuksen

rajaamista. Naistenlehdissä arki on kaikkialla, eikä tutkimuksellisen mielenkiinnon suuntaaminen arkeen ole aivan yksinkertaista. Tästä syystä tutkimus tarvitsee toimivan lähtöasetelman. Omassa työssäni olen lähestynyt arjen rajaamisen problematiikkaa ajan ja paikan käsitteillä tai pikemminkin näiden käsitteiden muodostamalla jatkumolla. Aika ja paikka ovat hahmottuneet tutkimuksen käsitteellisiksi työkaluiksi lukuisten rajausten myötä. Aineiston alustavassa käsittelyssä arjen yhdistäviksi juonteiksi määrittyivät erityisesti aika ja paikka; arki voidaan aineiston perusteella mieltää johonkin erityiseen aikaan tai paikkaan määrittyväksi hahmoksi. Sen sijaan, että olisin pyrkinyt tutkimaan lehtien arkea kokonaisuudessaan, olen tutkinut aineistoni arkea siis sen ajallisuuden ja paikallisuuden piirteiden näkökulmasta. Ajallisuus ja paikallisuus ovat näin sekä tutkimukseni rajaavia kriteereitä että varsinaisia analyttisen tarkastelun kohteita.

Ymmärrän kielen diskurssitutkimuksen oppien ja sitoumusten tavoin sosiaalisesti toiminnaksi, jolla on kaiken sosiaalisen toiminnan lailla ehtoja ja seurauksia (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 52). Puhuttaessa kielestä sosiaalisena toimintana tarkoitetaan kielenkäytön luonnetta – kieli ja sen käyttö ovat samalla sekä sosiaalisesti säädeltyä toimintaa että toimintaa, jolla itsessään on sosiaalisia seurauksia (Fairclough 1989: 22–23). Tämän ymmärryksen varaan rakennan arjen kuvaa naistenlehdissä kartoittavan työni.

Diskurssin käsite määrittyy säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemiksi. Nämä systeemit sekä rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä että rakentavat itse sosiaalista todellisuutta. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993: 27.) Käytänkin diskurssin käsitettä tutkimuksessani tarkoittamaan erilaisia merkityksellistämisen tapoja, jolloin diskurssi ei ole ainoastaan tapa esittää maailmaa vaan myös merkityksellistää sitä (Fairclough 1992: 64). Diskurssi-käsitteellä tarkoitan työssäni merkityksellistämisen tavan, teoreettisen lähtökohdan, ohella myös tiettyjä kiteytyneitä merkityksellistämisen tapoja eli aineistostani analysoimiani ja erikseen nimeämiäni diskursseja (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 26–27; diskurssin käsitteestä tarkemmin luvussa 2.1).

Diskursiivisen näkemyksen valossa kielellä ja sen käytöllä on siis merkitystä. Juuri kielenkäytön merkittävyys ja merkitsevyys kiehtovat minua. Samainen kielenkäytön kiehtova luonne on luonut pohjan myös tutkimukseni kysymyksenasettelulle ja toteutukselle. Tutkimuskohteeni hahmottuu naistenlehtien diskursseja rakentavan kielenkäytön ympärille. Haluan näin ollen tutkimuksellani tavoittaa vastauksia kysymykseen siitä, miten naistenlehdet sekä toistavat diskursiivisesti vakiintuneita arjen hahmottamistapoja että osallistuvat näiden tapojen uusintamiseen.

Arjen valikoituminen tutkimuskohteekseni on ollut haastava mutta samalla myös hyvin mielenkiintoinen prosessi. Kiinnostukseni kieleen kohdistuu erityisesti tapaan käyttää sitä. Suomen kielen opintojeni palkitsevinta antia ovatkin olleet kielen käyttöön ja käytön seurauksiin kytkeytyvät opit ja havainnot. Tästä syystä katson työni aiheen sekä oman tutkijan positioni ja mielenkiintoni asettuvan näiltä osin lähelle toisiaan muodostaen samalla motivaation vankan perustan. Työni perustuu diskurssitutkimukselle ominaiseen monitieteiseen lähestymistapaan, mikä tarkoittaa lingvistisen tutkielmani hyödyntävän myös sosiaalitieteiden alalla saavutettuja tutkimustuloksia (ks. mm. Pietikäinen & Mäntynen 2009). Hyödynnän työssäni siis muun muassa arjen tutkijoiden näkemyksiä tarkastelemani ilmiön luonteesta (mm. Jallinoja 2000 ja 2009; Jokinen 2005). Näkökulmani ja tutkimukselliset perusteeni liittyvät työn kuitenkin kielitieteelliseen tutkimusperinteeseen.

Minua kiinnostavat erityisesti kielen diskursiivinen luonne ja luonteen kytkökset suhteessa kielellä rakentamaamme todellisuuteen. Kysymykset kielen ja diskurssien valasta yhdistyvät myös representaatiotutkimukseni tuloksiin. Fairclough (1989: 49) määrittelee massamedian, kuten television, radion ja lehdistön, mediadiskurssin¹ kannalta mielenkiintoiseksi kohteeksi, sillä sen valtasuhteet ja -asetelmat eivät useinkaan ole yksiselitteisiä vaan pikemminkin piileviä tai piilotettuja. Uskon näiden piilevien asetelmien osin paljastuvan tekstilähtöisyyteen perustuvan diskurssianalyysini tulosten myötä. Sivunkin tutkimuksessani diskurssien valtaa käsitteleviä teorioita saavuttaakseni laajemman käsityksen tarkastelemieni mediatekstien merkityksestä ja asemasta yhteiskunnallisen ymmärryksemme rakentajina (mm. Fairclough 1989, Foucault 2005, Rose 1996).

Arkinen aikamme on moniulotteinen ilmiö, jota usein leimaa kiire. Kiireen uskottavimpana selityksenä pidetään arjessa noudattamiemme rytmien päällekkäisyyttä ja siitä johtuvaa tarvetta sovittaa ja neuvotella arkea yhä uudelleen. Kiire syntyy tarpeesta ja mahdollisuudesta osallistua rytmeihin, jotka eivät ole toiveidemme mukaisia. (Jalas 2011, 117.) Tämän kiireen yhteiskunnallisen ulottuvuuden rinnalle on mielestäni hyödyllistä tuoda myös lingvistisen tutkimuksen välineistöä ja tavoitteita. Haluankin tutkimuksellani selvittää, miten arkea naistenlehdissä valitsemieni rajauskriteerien puitteissa kielellisesti kuvataan, representoidaan. Tutkimukseni tarkoituksena on näin saavuttaa tarkempi ymmärrys kielenkäytön diskursiivisesta luonteesta valitsemassani kontekstissa.

Vapaa-ajan lisääntymisestä huolimatta ihmiset kokevat itsensä entistä kiireisemmiksi johtuen muuttuneesta suhteestamme aikaan: aikaa säästävät palvelut muuttavat ar-

¹ Fairclough käyttää tässä yhteydessä *diskurssia* tarkoittamaan median tapaa merkityksellistää maailmaa.

kea joustavammaksi mutta samalla myös tiiviimmäksi, sillä ajansäästön avulla mahduttamme arkeemme yhä enemmän tekemistä (Jalas 2011, 105). Samalla rinnalle on noussut myös hitautta korostava elämäntapa. Hitaus- tai slowliikkeet osallistuvat niin ikään ajan ja elämänrytmin politiikkaan: liikkeiden kohderyhmänä on etenkin vauras ja koulutettu keskiluokka, joille työn ja vapaa-ajan oikea painottaminen on keskeisiä kysymyksiä (mts. 113). Aikaa voidaan näin tarkastella sekä kiireenä että hitaana elämisen tapana.

Vuosituhanen vaihteeseen sijoittuvassa familistisessä liikehdinnässä ajateltiin, etteivät työ ja perhe voi lomittua toisiinsa kuten vapaa-aika ja perhe. Näitä kahta orientaatiota pidettiin toistensa kilpailijoina, sillä aika ei yksinkertaisesti riitä molempiin. Vapaa-aikatutkimus kuitenkin kumoaa väitteen elämänpiirien eriytymisestä: perhemyönteisyys on melko itsenäinen orientaatio. Lisäksi on huomattava, että perhemyönteisyyttä ja työorientaatiota tarkasteltaessa suomalaisille on tyypillistä olla samanaikaisesti myönteisiä sekä perhettä että työtä kohtaan. Vanhat stereotyyppiset elämäntapajaottelut eivät näin enää ole päteviä. (Jallinoja 2009, 71, 75–76.) Työn ja perhe-elämän suhde tarjoaa ajallisuuden ohella mielenkiintoisen tarkastelukulman arjen ajan ja paikan representaatioihin. Erityisesti arjen paikantumista ohjaava sijoittelu nivoutuu osaksi näiden kahden elämänalan liittoa.

Tähän edellä esittämäni aika- ja paikkaorientaation tarkasteluun olen halunnut liittää kieliopillis-sanastollisen representaation analyysin. Tarkastelun näkökulmaksi olen aiheeni mukaisesti valinnut aikaa ja paikkaa jaottelevan rytmin käsitteen. Rytmillä tarkoitan naistenlehdissä esitetyn arjen luonnetta suhteessa yksilön omaan elämään ja elämäntavallisiin valintoihin. Aika ja paikka täydentyvät näin käsitteellä, joka pyrkii hahmottamaan arjen sijoittumista johonkin konkreettiseen tai abstraktiin tilaan. Rytmien tarkoituksena tutkimuksessani on siis sekä eritellä arjen sijoittumista ajan ja paikan jatkumolle että kuvata arjen luonnetta tämän jatkumon osana. Tutkimukseni fokuusoituminen ajan ja paikan sekä rytmin käsitteiden ympärille on ollut aineistolähtöisyyden tulosta. Yhteiskuntatieteellisissä tutkimuksissa määritelty rytmi puolestaan on analyysitulosten erittelyn vaiheessa esille tullut seikka. (vrt. Felski 2000; Jokinen 2003; ks. tarkemmin luku 1.2) Rytmien tarkastelukulmana on mielestäni perusteltu valinta tutkittaessa laajaa ja vaikeasti määriteltävää tutkimuskohdetta. Rytmien käsitteellä saavutetaan samalla relevantti ote elämäntapaa sivuavaan tutkimukseen. Esittelen rytmiä ja muita metodisia valintojani sekä niiden käyttöä tarkemmin seuraavissa luvuissa.

Moderniin aikaorientaatioon voidaan liittää myös moderni ihmiskuva, joka korostaa yksilön vastuuta omasta elämästään, jolloin elämän kurinalaisuusvaatimukset kumpua-

vatkin työtä tarjoavan omistavan luokan sijaan ihmisestä itsestään. Tällöin seurataan modernia aikaa, ja yksittäisille toimijoille kertyy niin vastuuta kuin valtaa omasta tulevaisuudestaan. Jalas puhuukin samassa yhteydessä tulevaisuusorientaatiosta, jossa vapauksien ja ajan tehokkaan käyttämisen velvollisuudet alistavat nykyisyyden tulevaisuudelle. (Jalas 2011, 107–108.) Tämän yksilön omaan valtaan ja vastuuseen perustuvan lähtökohdan liitän tutkimuksessani kysymyksiin hallinnasta; sekä yksilön itsensä kantama vastuu ajan hallinnasta että laajemmassa mielessä koko elämän hallinnasta tuovat naistenlehtien representaatiot osaksi mittavampaa diskursiivista tarkastelua. Tästä syystä olen liittänyt teoriataustaani myös hallinnan teeman. Tarkoitan hallinnalla tutkimuskontekstissani sekä arjen hallitsevuutta että yksilön omaa pyrkimystä hallita arkeaan.

Työni tavoitteet asettuvat edellä esittelemieni periaatteiden ja diskurssintutkimuksellisen suuntauksen muodostamalle perustalle. Pysin työssäni sekä arjen kielellisen rakentumisen tutkimiseen että tutkimustulosten sovittamiseen laajempaan, yhteiskunnallisen arjen, kontekstiin. Tutkimuksen tekijänä toivonkin täyttäväni tavoitteeni tämän mikro- ja makrotason yhdistämisessä. Uskon tutkimukseni tarkastelutavan tuottavan uutta tietoa aiheesta, joka kiinnostaa itseäni paljon niin arkielämän puitteissa kuin tutkimuksen toteuttamisenkin näkökulmasta. Samalla koen tutkimusaiheeni sijoittuvan yhteiskunnallisesti merkittävien kysymysten piiriin, osaksi yksilön, yhteiskunnan ja vallan välistä vuoropuhelua. Haluankin omalla tutkimuksellani olla osallisena tämän suhteen ja sen mahdollisen problematiikan tarkastelussa. Erityisesti koen tehtäväkseni painottaa kielentutkimuksen keinojen mahdollisuuksia tämänkaltaisessa kysymyksenasettelussa.

1.2 Aikaisempi tutkimus

Naistenlehtiä on tutkittu paljon. Tutkimusta on toteutettu niin sukupuolentutkimuksen näkökulmasta käsin kuin naistenlehtien lukijuutta tarkastelevan asetelman pohjalta (Ruoho & Saarenmaa 2011; ks. mm. MacDonald 1995). Useat tutkimukset ovat keskittyneet naistenlehtien tekstin tarkasteluun ja ideologisen sisällön analysoimiseen (Gough-Yates 2003: 6). Diskurssintutkimukselliset menetelmät ovat siis näiden mediatekstien käsitteilyssä olleet varsin käytetty lähestymistapa.

Naistenlehtiä journalismina ja julkisuutena tutkineet Ruoho ja Saarenmaa (2011: 11) mieltävät suomalaiset naistenlehdet yhteiskunnalliseen keskusteluun omalla tavallaan osallistuviksi journalistisiksi tuotteiksi. Heidän tutkimuksessa haastattelemansa naisten-

lehtien toimittajat tunnistavat edustamansa lehden vaikutuksen lukijan maailmankuvaan ja valintoihin arkielämässä. Tutkimuksessa todetaan myös, että haastateltavien toimittajien mukaan naistenlehdet vaativat paljon lukijoiltaan; lukijaa voidaan vaatia olemaan hyvä ihminen, työntekijä, askartelija, leipoja tai vaikka käsitöiden tekijä. Lehdet siis kehottavat jatkuvaan ponnisteluun, jotta lukija olisi mahdollisimman hyvä eri elämäntilanteissa. (mts. 37.) Juuri tämän tavan ympärille voidaan mielestäni kiteyttää moni naistenlehtiä yhdistävä piirre. Tähän nimenomaiseen havaintoon kytkeytyvät myös ne vaikuttimet, joiden vuoksi tutkimukseeni alun perin ryhdyin ja joita tässä johdannossa aiemmin esittelin.

Aikakauslehtiä kulttuurisina merkityksenantoprosesseina tarkastellut Luukka (2003) on tutkinut tyttöjenlehtien teksteissä rakentuvaa ja kulttuurisesti tuotettua tyttöyttä. Luukka toteaa lehtien kuvaavan median käsityksien ohella myös laajempia kulttuurissa ja ajassa vallalla olevia käsityksiä tyttöydestä ja heidän roolistaan osana yhteiskuntaa. (mts. 18–19.) Kuten Luukan tutkimuksessa, myös omassa työssäni lähtökohtana on kriittiselle diskurssianalyysille ominainen konstruktionistinen ajatus kielestä sosiaalisesti rakentuneena merkityksellistämisen tapana (Kuortti, Mäntynen & Pietikäinen 2008: 26–28; ks. tarkemmin luku 2). Siinä missä Luukan tutkimus valottaa Demi-lehden rakentamaa kuvaa tyttöydestä, keskittyy oma työni valitsemieni naistenlehtien rakentaman arjen kuvan tarkasteluun.

Naistenlehtiä diskurssianalyttisesti ovat 2000-luvulla pro gradu -töissään tutkineet muun muassa Väisänen (2011) ja Hahtola (2005). Väisänen viestinätieteiden alaan kuuluva työ tutkii parisuhteen vuorovaikutuksen representoitumista Kotilieden ja Kodin kuva-lehden 2010 vuosikerroissa. Hahtola taas on keskittynyt suomen kielen työssään aikakauslehtien kielenkäytössä rakentuvaan ihmiskuvaan aineistonaan kaksi henkilökuva. Lehtisen (2010) tarkastelun kohteena puolestaan on ollut klassisen musiikin aikakauslehti. Urheilijoiden representointia tutkinut Lehtinen (2006) on suomen kielen pro gradussaan tarkastellut sanomalehtiaineistoa. Niin ikään mediatekstejä tutkinut Takalo (2011) puolestaan on analysoinut häälehtien nais- ja mieskuvaa. Diskurssintutkimuksellista representaatioiden tarkasteluani lähellä on myös Unkari-kuvaa äidinkielen oppikirjoista analysoineen Kukkosen (2003) pro gradu.

Lattunen (2003) puolestaan on yhteiskuntatieteiden alaan kuuluvassa pro gradussaan tutkinut naistenlehtien representaatioita hyvästä elämästä. Tutkimusaihe on melko lähellä omaa työtäni, tosin tutkimuksen näkökulma ja toteutus poikkeavat omasta lingvistä perustellusta työstäni. Yhteiskuntatieteiden alalla arkea siis on tutkittu; muun mu-

assa suomalaista arkea kartoittaneen Jokisen (2003, 2005) sekä perhettä tutkineen Jalinojan (2000, 2009) sosiologiset havainnot luovatkin pohjaa tutkimukseni teoreettiselle asetelmalle.

Erytisesti arkea tutkineen sosiologin Rita Felskin (2000: 81) käsitykset arjen jaotellusta ja rytmistä muodostavat eräänlaisen heijastepinnan oman työni käsitteellistetylle arjelle. Hänen teoriansa mukaan arkea voidaan tarkastella aikana, tilana ja modaalisuutena. Felskin ajatuksia mukaillen Jokinen (2003: 15) puolestaan on jakanut arjen tarkastelun viidelle eri analyyttiselle tasolle: rutiinein kuvattuun aikaan, kodintuntuun kiteytyvään tilaan, rytmin ja tahdin keinoin hahmottuvaan aikatilaan, mm. koskettamisena ilmenevään ruumilliseen liikkeeseen sekä kaikki edeltävät tasot läpäisevään muutokseen. Oman tutkimukseni rytmin käsite on aineiston ajallisuudesta ja paikallisuudesta kummunnut määre, joka ei kaikilta osin hahmotu osaksi aiempia sosiologisia päätelmiä. Näihin sosiologiisiin erotteluihin kuitenkin perustuen ja niihin eroa tehden kytken oman tutkimukseni osaksi arkea kartoittavaa kenttää.

Arkea ja mediatekstejä on siis tutkittu tahoillaan paikoin varsin kattavasti. Juuri kielentutkimuksen näkökulmasta toteutettua arjen tarkastelua tosin ei juurikaan ole tehty. Siksi koenkin oman arjen representaatioita naistenlehtikontekstissa kartoittavan työni olevan ajankohtaisuuden ohella myös varsin vahvasti uutta tietoa tuottava. Diskurssintutkimuksellisen työni tarkoituksena on hyödyntää muiden alojen tutkimustietoa ja yhdistää sitä omalla, kielentutkimuksen alallani melko laajastikin toteutettuun mediatekstien tutkimukseen.

Pyrin työhön valitsemillani teoreettisilla ja analyyttisillä rajauksilla luomaan tutkimukselleni asetelman, jonka puitteissa asettamiini tutkimuskysymyksiin vastaaminen on mahdollista. Tutkimukseni etenee tässä johdannossa esittelemistäni taustoista ja kielentutkimuksen lähtökohdista kohti teoreettisen viitekehyksen erittelyä (luku 2). Luvussa 3 esittelen tarkemmin tutkimuksessani käyttämäni aineistoa ja sen valitsemis- ja raajausperusteita sekä tutkimuksellisia metodejani. Luku 4 on aineiston analyysiluku, jossa olen pyrkinyt esimerkkien avulla havainnollistamaan ja perustelemaan tutkimani ilmiön kielellistä rakentumista. Luvussa 5 puolestaan kokoan yhteen työni johtopäätökset sekä tarkastelen tutkimukseni kulkua, sen onnistumista ja käyttämäni menetelmien toimivuutta.

2 TEOREETTINEN TAUSTA

2.1 Merkityksen muodostuminen naistenlehtikontekstissa

Diskurssin käsitteellä voidaan tieteenalasta riippuen ja tieteenalan sisälläkin viitata eri asioihin (ks. mm. Pälli 2003; Luukka 2000). Perinteisesti kielitieteilijät ovat ymmärtäneet diskurssien tutkimuksen merkitsevän ennen kaikkea kielenkäytön tutkimista sosiaalisessa yhteydessään. Monet yhteiskuntatieteilijät puolestaan ymmärtävät diskurssin tietyksi yhteiskunnalliseksi käytännöksi, ja tutkimuksen kohteena ovat näin laajemmat yhteiskunnalliset ja kulttuuriset kontekstit. Enää ei tosin ole mielekäästä pitää yllä tätä tiukkaa rajanve-toa, sillä kielitieteellinen ja yhteiskuntatieteellinen diskurssianalyysi ovat lähentyneet toisiaan. (Väliaverron 1998: 21; ks. myös Fairclough mm. 1992 ja 1997.) Diskurssintutkimusta harjoitetaan siis monella eri tieteenalalla, ja kullakin alalla tutkimussuuntaus on saanut omat erityispiirteensä. Tästä huolimatta kaikkea diskurssintutkimusta yhdistää mielenkiinto juuri merkityksen sosiaalista rakentumista sekä kielenkäytön mikrotason ja laajemman yhteiskunnallisen makrotason samanaikaisuuden läsnäoloa kohtaan. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 7)

Pekka Pälli (2003: 19) kommentoi väitöskirjassaan Pirkko Nuolijärven (ks. tarkemmin Nuolijärvi 2002) kielentutkimuksen yhteiskunnallista käännettä kohtaan esittämää kritiikkiä.² Nuolijärven mukaan kielentutkijan olisi keskityttävä tekstien ja diskurssiin analyysissaan yhteiskuntatieteellisten kysymysten asemesta muun muassa kieliopin ja kielellisten rakenteiden tarkasteluun. Pälli puolestaan korostaa, että kielentutkimusta tekevä diskurssintutkija operoi sellaisessa kehyksessä, jossa työ ei ole vain lingvististä, vaan kieli on vahvasti erottamaton osa sosiaalista maailmaa. Hiidenmaa (2000: 173) tähdentää Nuolijärven lailla lingvistisen analyysin merkitystä. Hiidenmaa painottaakin, että tekstien kielellisen luonteen korostaminen on nimenomaan kielentutkijan vastuulla. Omassa työssäni koen kuitenkin perustellusti liikkuvani juuri Pällin kuvaamalla kentällä, sekä lingvististen että yhteiskunnallisten kysymysten äärellä.

Diskurssintutkimuksen teoreettisena lähtökohtana pidetään konstruktivistista kieli-käsitystä, johon kuuluu ajatus ei-heijastavuudesta. Kieltä ja sen käyttöä ei pidetä heijastumana todellisuudesta, todellisuuden kuvana (Jokila, Juhila & Suoninen 1993: 20.) Konstruktivistisen ymmärryksen mukaan todellisuutemme on sosiaalisesti rakentunutta. Kieli

² Kielentutkimuksen yhteiskunnallinen käänne perustuu 1970–1980-luvuilla käytyyn keskusteluun yhteiskuntatieteiden lingvistisestä käännteestä (Heikkinen ja Hiidenmaa 1999: 85).

ei siis ole vain ajatusten ja viestinnän väline vaan ainesta, jota sekä tietoisesti että tiedostamatta muokkaamalla ja käyttämällä muodostamamme todellisuudeksi mieltämämme lopputuloksen. Näkemyksen mukaan tutkimuksen keskiössä on näin erilaisten todellisuuksien merkityksellistämisen tavat, ehdot ja seuraukset. Tällä tarkoitetaan totuuden versioiden tarkastelua niiden esiintyvyyden ja painoarvon näkökulmasta; sen sijaan, että vertailtaisiin todellisuuksien totuudellisuutta, keskitytään tutkimaan, millainen versio kulloinkin on vallalla ja millainen puuttuu kokonaan. (Kuortti, Mäntynen & Pietikäinen 2008: 26–28.) Omassa työssäni tämä tarkoittaa arjen erilaisten representaatioiden tarkastelemista. Tarkoitukseni ei siis ole etsiä todellisinta arjen kuvaa tai erotella löytämästäni kielellisestä arjesta oikeita ja vääriä versioita. Pyrin työssäni konstruktionistiseen kieli-käsitykseen nojautuen ja leksikaalis-kieliopillisia rakenteita kartoittaen tarkastelemaan arjen representaatioita ja näiden diskursiivisia kytkentöjä – millaisena arki naistenlehtissä näyttäytyy, ja kuinka sen esiintyminen oikeutetaan.

Fairclough (1992: 63–64) käyttää diskurssin käsitettä kuvaamaan kielenkäytön sosiaalista luonnetta sekä diskurssin ja sosiaalisen rakenteen dialektista suhdetta: diskurssi on siis samanaikaisesti sekä sosiaalisessa kielenkäytössä rakentuvaa ja muokkautuvaa että rakentumiseen itse osallistuvaa kielenkäyttöä. Omassa työssäni ymmärränkin diskurssin käsitteen Faircloughin (2003: 124) tavoin näkökulmaksi maailmaan, tavaksi representoida maailmaa. Diskurssi on näin ollen kielenkäyttöä kielen sosiaalisen luonteen mukaisesti (Fairclough 1997: 75).

Esittelemässäni diskurssintutkimuksessa diskurssi-käsitteellä on kaksi merkitystä: suomenkielisessä kirjoitusasussa yksiköllinen 'diskurssi' tarkoittaa diskurssintutkimuksen teoreettista lähtökohtaa, kun taas monikollinen 'diskurssit' liitetään tiettyihin historiallisesti kiteytyneisiin merkityksellistämisen tapoihin (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 26–27). Näin siis myös omassa tutkimuksessani diskurssia (yksiköllistä) edustaa tutkimusalalle ominainen näkemys kielenkäytöstä sosiaalisena toimintana. Diskursseja (monikollinen) sen sijaan ovat tietyiksi diskursseiksi nimeämäni merkityksellistämisen tavat, jotka olen aineistostani analysoinut kiteytyviksi. Tässä yhteydessä onkin syytä muistaa, että diskursseja tulee pitää ennen kaikkea tutkijan tulkintatyön tuloksina, ei analyysin raakamateriaalina (Jokila, Juhila & Suoninen 1993: 28).

Diskursseja apuna käyttäen organisoimme merkityksiä tietyllä tavalla ja samalla käsiteltävästä aiheesta, toimijoista, toimijoiden välisistä suhteista sekä identiteeteistä rakentuu omanlaisensa kuva, jota nimitetään representaatioksi (Pietikäinen ja Mäntynen 2009: 55). Työssä käyttämäni representaation käsite voidaan ymmärtää tekstejä tuotettaessa

tehtyjen valintojen kokonaisuudeksi. Tekstin voidaankin nähdä rakentuvan valinnoista, joita tehdään sanaston, kieliopin ja muiden järjestelmien vaihtoehtojen joukosta. Tekstejä analysoidessa on myös tärkeää huomioida puuttuva sisältö eli puuttuvien representaatioiden merkitys. (Fairclough 1997: 40, 80, 136.) Jokaisesta tekstistä on löydettävissä useita erilaisia representoinnin tapoja, mutta näitä kaikkia ei kutsuta diskursseiksi, sillä diskurssit käsitteenä ylittävät konkreettisina ja paikallisina tunnetut representaatiot. Yksi diskurssi voi näin synnyttää useita representaatioita. (Fairclough 2003: 124.) Ymmärränkin diskurssin ja representaation välisen suhteen Faircloughin esittämällä tavalla, jolloin diskurssi on ikään kuin representaatiota laajempi kokonaisuus.

Sanotaan, että näkemämme ja lukemamme on inhimillisten valintojen ja päätösten tulosta, ei anonymisti tuotettujen diskurssien tuottamaa (MacDonald 2003: 22). Pietikäinen ja Mäntynen (2009: 67) korostavatkin että kielenkäyttö on aina vuorovaikutusta kontekstissaan, ja merkitykset syntyvät lopulta aina tässä vuorovaikutuksessa muiden kielenkäyttäjien ja diskurssien kanssa. Toisin sanoen sanoilla ei itsessään ole kaikkia vuorovaikutuksellisia ja diskursiivisia merkityksiä, vaan merkitys tarvitsee syntyäkseen sanan lisäksi sekä kontekstin että tulkinnan. Työssä käyttämäni diskurssin määritelmä pohjautuu funktionaaliseen näkemykseen kielestä (Luukka 2000). Tässä kielikäsitteessä kielen rakenne, merkitys ja käyttö muodostavat kiinteän kokonaisuuden, jolloin kielen kuvaaminen kontekstistaan irrallisena ei ole mielekästä. Funktionaalisisessa tutkimuksessa otetaan huomioon se, millaisessa tilanteessa kieli ilmenee. Tällöin tutkitaan siis kielenkäyttöä aidossa tilanteessa. (mts. 140–141.)

Kriittiseksi diskurssintutkimukseksi nimettyä tutkimusalaa määrittää edellä esiteltyjen diskurssintutkimuksen taustaoletusten lisäksi kiinnostus kielen ja vallan väliseen suhteeseen (Wodak, 2001: 1–2). Diskurssi ymmärretään näin vallan välineeksi, jonka toimintaa tosin on usein vaikea ymmärtää. Kriittisen diskurssintutkimuksen tehtävänä onkin pyrkiä paljastamaan, tekemään näkyvämmiksi, näitä diskursiivisen vallankäytön mekanismeja. Yleisimmin vallan ja ideologian teorioita lähestytään Foucault'n ajatusten näkökulmasta, joita edustavat muun muassa diskurssijärjestyksen sekä vallan ja tiedon käsitteiden muotoilut. (Blommaert 2005: 25, 27.)

Diskurssijärjestys-käsitteellä kuvataan merkityksenannon sosiaalista järjestymistä. Tällä tarkoitetaan, että diskurssit eivät järjesty yksittäisten kielenpiirteiden perusteella vaan sosiaalisin ja yhteiskunnallisin perustein. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 58.) Diskurssijärjestyksen yhteydessä diskurssilla tarkoitetaan kieltä, jolla tietty sosiaalinen käytäntö – tässä tapauksessa arki – tietyistä näkökulmista käsin representoidaan (Fairclough

1997: 77). Diskurssit voivat olla sekä rinnakkaisia että keskenään kilpailevia. Jotkut diskurssit voivat saada muita diskursseja vankemman aseman, ja näistä diskursseista saattaa muodostua yhteisesti jaettuja itsestäänselvyksiä. Nämä itsestäänselvinä pidettävät valta-diskurssit vaientavat niin sanottuja vaihtoehtoisia totuuksia. (Jokila, Juhila & Suoninen 1993: 29.) Järjestäytymisperusteisiin kytkeytyy siis ajatus diskurssien vallasta; järjestyminen määrittää sekä vallalla olevat että vaiennetut diskurssit. Diskursseissa yhdistyvätkin sosiaalinen ja kielellinen ulottuvuus. Tällä diskurssien kaksoiskierteellä tarkoitetaan diskurssien mukanaan kantamaa sosiaalista voimaa ja ajallis-historiallista ulottuvuutta, joka reaalistuu kielenkäytössä. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 58–59.)

Oman työni keskeisin fokus on representaatioiden analysoinnissa, niiden rakentamisen tutkimisessa. Teoreettinen kehykseni ylittää kuitenkin aina kriittisen diskurssintutkimuksen sitoumuksiin asti, ja yhtenä tarkastelukohteena onkin näin diskurssien voima ja painoarvo. Tämä on myös tutkimuksellisesti mielekästä, sillä analysoimani kielenpiirteet eivät vielä itsessään riitä määrittämään diskurssien roolia aineistossani. Jotta voisin tulkita analyysini tuloksia ja esitellä erikseen nimeämäni diskurssit, on minun punnittava tuloksia ja diskursseja myös sosiaalisten ja yhteiskunnallisten rakentumisperusteiden pohjalta. (ks. edellä Pietikäinen & Mäntynen 2009: 58.)

Mikään diskurssi ei kiteydy yhteen yksittäiseen sanaan, mutta yksi sana riittää kutsumaan diskurssin läsnäolevaksi (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 67). Tämän huomion valossa diskurssien merkitys, voima ja valta, onkin diskurssintutkimuksen keskiössä. Pietikäinen ja Mäntynen (mts. 53–54) tiivistävät tätä lähtökohtaa diskursiivisen vallan näkökulmasta: Kysymykset diskursiivisesta vallasta, etenkin diskurssien tapa rakentaa käsitksiämme ympäröivästä maailmasta, ovat tutkimuksessa keskeisiä. Diskurssien representationaalisen kuvausvoiman yhteydessä voidaan puhua diskurssien kyvystä esittää ihmiset ja tapahtumat totuuksina. Tällöin puhutaan tietokäsitysten ja tietorakennelmien muodostumisesta, ja taustalla on ajatus diskurssien avulla jäsennetystä, aina jostakin näkökulmasta esitetystä tiedosta. Tässä merkityksellistämisen prosessissa osa asioista otetaan mukaan ja osa jätetään esittämättä.

Foucault on teoretisoinut diskurssin muodostumista todeten diskurssien muotoutuvan kullekin ajalle ominaisella tavalla. Diskursiivisten suhteiden käsitteen avulla Foucault kuvaa niin diskurssien sisällön määrittymistä kuin syntytapaa; suhteiden käsitteellä hän viittaa diskurssien kohteisiin. Kyse ei tällöin ole diskurssien kielestä vaan diskurssien luonteesta käytäntönä, jolloin diskursseja tarkastellaan merkkien kokonaisuuksien asemesta järjestelmällisesti kohteitaan muotoilevina käytäntöinä. (Foucault 2005: 63, 65, 68–

69.) Kukin diskurssi järjestää kielellistä massaa määrätynlaisen logiikan mukaan, joka sijaitsee kielen ja sen sääntöjen sijaan kielenkäyttötilannetta laajemmassa yhteiskunnallisessa tilanteessa. Diskurssit liittyvät näin osaksi tapaamme ja keinojamme tietää, mikä yhdessä historiallisesti ja yhteiskunnallisesti paikallistetun kielenkäytön kanssa puolestaan johtaa representaatioon – yhteiskunnallisesti vaikutusvaltaiseen leikkauspisteeseen. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 55–56.)

Myra MacDonald (2003: 16) summaa eri tutkijoiden käymää diskurssi-keskustelua toteamalla, että diskurssin käsitteessä voidaan huomioida myös se, miten media osallistuu todellisuuden versioiden rakentamiseen, ja että nämä rakennelmat ovat aina kyseenalais-tettavissa. MacDonald tähdentää, että käsitettä käytettäessä kielletään tarkka jako todellisuuden ja sen representaation välillä, sillä ilmeiset todellisuudet ovat usein diskursiivisesti muotoutuneita. Huomio on mielestäni merkittävä muodostettaessa kuvaa diskurssien roolista ja koko konstruktivistisesti rakentuvasta todellisuuskäsityksestä, sillä kielen käytöllä konstruimme sosiaalista todellisuutta eli käyttäessämme kieltä myös merkityksellistämme kohteet, joista puhumme ja kirjoitamme (Jokila, Juhila & Suoninen 1993: 18).

Diskurssin rakentavasta vaikutuksesta voidaan Faircloughin (1992: 64) mukaan erottaa kolme aspektia: diskurssi osallistuu sosiaalisten identiteettien rakentamiseen, auttaa rakentamaan ihmisten välisiä sosiaalisia suhteita sekä osallistuu tiedon ja uskomusten järjestelmien rakentamiseen. Näiden vaikutusten puolestaan voidaan katsoa vastaavan kielen kolmea funktiota ja merkityksen ulottuvuutta, jotka vaikuttavat yhtäaikaaisesti diskurssissa (mts. 64). M.A.K. Hallidayn katsotaan kehittäneen funktioita menestyksekkäästi, ja hänen systeemis-funktionaalinen kielioppinsa – jonka kolme metafunktiota luovat perustan kieliopillisen ja sosiaalisen ulottuvuuden välisen suhteen tutkimukselle – mielletäänkin yhdeksi diskurssintutkimuksen käytetyimmistä kielentutkimuksellisista välineistöistä. (Wodak, 2001: 8.) Esittelen Hallidayn metafunktioita tarkemmin seuraavissa alaluvuissa, joissa keskityn lähemmin kielentutkimuksen ja käsittelemäni ilmiön välisen suhteen tarkasteluun.

2.2 Arjen diskurssi ja diskurssin arki – kuinka tutkia arkea?

2.2.1 Kielellistetty arki ajassa ja paikassa

Tekstianalyysi kohdistuu niin tekstien merkitykseen kuin niiden muotoon. Todellisuudessa näiden kahden puolen erottaminen on vaikeaa, sillä merkityksiä voi toteuttaa vain muodoissa ja merkitysten eroavuuden määrittely edellyttää muodollisia eroja. (Fairclough 1997: 79.) Luvun 4 analyysini perustuu tälle huomiolle merkityksien ja muotojen liitosta. Tarkastelen aineistoani erittelemällä arjen rytmin näkökulmasta mielenkiintoisia seikkoja sekä muotojen että merkityksien pohjalta. Aineistoanalyysiani luonnehtii analyysin tueksi kehittämäni jako arjen ajallisuuteen ja paikallisuuteen. Käytännössä tämä ryhmittely tarkoittaa merkityksien ja muotojen sanastollista ja kieliopillista analysointia arjen rytmin piirteiden perusteella. Toisin sanoen tarkastelen arjen sijoittumista aikaan ja paikkaan, jolloin rytmi määrittää arjen nopeuden tai hitauden sekä eräänlaisen pilkkoutumisen elämän eri osa-alueisiin. Näillä osa-alueilla puolestaan tarkoitan niin perheen muodostamaa arjen kehikkoa kuin työelämän ja vapaa-ajan säätelemää arkea. Olen siis kirjannut havaintoni tiettyjen kielenpiirteiden systemaattisen esittelyn sijaan arjen aika–paikka-sidoksen mukaan. Analyysiosiot rakentuvat näin kiireen ja vastuun, hitaan arjen sekä arjen paikan jaottelun varaan. Luvussa 3.3 kuvaan tarkemmin analyysin apuvälineeksi kehittämäni jatkumollista jaottelua.

Representaatioita ja diskursseja analysoitaessa on tärkeää kiinnittää huomiota niihin valintoihin, joita representaatioissa, merkityksenannossa ja todellisuuden konstruoinnissa on tehty. Samalla on tarkasteltava myös niitä yhteiskunnallisia vaikuttimia, jotka valintoja ovat ohjailleet. (Fairclough 1997: 138.) Tästä lähtökohdasta käsin etenen luvun 4 analyysissäni aina kielellisten valintojen tarkastelusta kohti Faircloughin yhteiskunnallisiksi vaikuttimiksi nimittämiä laajempia kytkentöjä. Näiden yhteiskunnallisten seikkojen ymmärrettävyyden tähden taustoitan tutkimaani ilmiötä yhteiskuntatieteellisillä tutkimuksilla. Pyrinkin seuraavassa luomaan kattavaa kuvausta arkea diskurssintutkimuksen näkökulmasta lähestyvistä työstäni, sen perusolettamuksista ja kohteeseen sovelletuista menetelmistä.

Kielelliseen representaatioon sisältyy aina valinnan ulottuvuus. Vaihtoehtoja tarjoavat niin sanasto kuin kielioppikin. Sanaston kohdalla valinta tarkoittaa sitä, mistä semanttisesta kategoriasta sana valitaan. (Fairclough 1997: 143.) Arjen analyysissä tällä voidaan

tarkoittaa esimerkiksi arkeaan elävän äidin nimeämistä. Ei siis ole yhdentekevää nimeääkö äiti kenties perheenäidiksi, kotiäidiksi, kasvattajaksi vai kotoilija-äidiksi. Kriittisessä lingvistiikassa painotetaan sanaston valintaa kategorisoinneissa (mts. 42).

Kieliopillisen analyysin tasolla puolestaan voidaan tarkastella tapahtuman kielellistä ilmaisutapaa ja pohtia esimerkiksi sitä, miten asian esittämiseen vaikuttaa se, ilmaistaanko asia tekona vai tapahtumana (Fairclough 1997: 143). Arjen kontekstissa tämä voi tarkoittaa muun muassa arjen representoimista siten, että arkea kuvataan joko tekijän näkökulmasta 'joku pitää huolta arjesta' tai itsestään, ilman tekijää tapahtuvana toimintana 'arki rullaa' (ks. luku 4.1.1). Sanastolliset ja kieliopilliset valinnat eivät siis ole sattumanvaraisia vaan merkityksellisiä. Samalla on kuitenkin tärkeää muistaa, etteivät sanat itsessään välitä merkityksiä vaan rakentavat niitä. (Luukka 2002: 105–106.)

Olen soveltanut analyysiini Faircloughin tekstianalyysimetodeja sekä näiden metodien taustalla vaikuttavaa M.A.K. Hallidayn systeemifunktionaalista kielioppia, joka perustuu merkityksenannon systematiikalle. Siinä missä traditionaalinen kielioppi keskittyy tarkastelemaan kielen rakentumista, tutkii SF-kielioppi kielen luonnetta merkityksenannon välineenä. (Luukka 2002: 107.) Tästä lähestymistavasta käsin tarkastelen analyysissäni merkityksen kontekstuaalista muodostumista ja representaation rakentumista. Käytännössä työni rakentuu erilaisten kielenpiirteiden – erityisesti sanastollisten – ja niiden merkityksien tutkimisen ympärille. Tässä yhteydessä on hyvä kuitenkin huomata, että merkityksen korostuminen ei tarkoita kielen rakenteellisuuden jäämistä taka-alalle, vaan jokaisella piirteellä on tehtävänsä merkityksen välittymisessä. Merkitys ja muoto yhdistyvät näin jokaisella kielenkuvauksen tasolla. (mts. 108.)

Tutkimukseni kannalta merkityksellinen on erityisesti Hallidayn teorian ideationaalinen funktio, joka kuvaa lauseen representationaalista merkitystä (Halliday 1985: 101). Lauseiden jäseniin keskittyvää tutkimusta nimitetään transitiivisuuden analysoimiseksi. Transitiivisuutta voidaan tarkastella prosesseina, osallistujina sekä olosuhteina. Näiden kategorioiden avulla on tarkoitus yleisellä tasolla selittää sitä, miten todellisen maailman ilmiöt representoituvat kielellisissä rakenteissa. Prosesseja tarkasteltaessa pyritään analysoimaan verbilausekkeita. (Halliday 1994: 106, 109.) Tämän työn analyysissä olen siivunnut prosesseja ja osallistujia ja niiden luonnetta, mutta tutkimuksellinen pääpainoni on ollut ennemminkin yleisesti ottaen Hallidayn teoriassaan nimeämän ideationaalisen, representaatioita maailmasta tuottavan, tason tutkimisessä (ks. mm. Halliday 1985; Fairclough 1997: 29).

Tutkin sanastollisia valintoja sekä kieliopillisia rakenteita funktionaalisesta kielenäkömyksestä käsin. Diskurssintutkimuksessa funktionaalinen lähestymistapa tarkoittaa kielenkäytön valintojen ja niiden järjestäytymisen tutkimista paitsi mikrotasolla – niin kieliopin, rakenteiden kuin sanastonkin tasolla – myös diskursiivisten ja sosiaalisten merkitysjärjestelmien tasolla. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 14, 16.) Tekstianalyysin taso eli kielenpiirteiden yksityiskohtainen analysointi yhdistyy näin laajempaan kielen diskursiivisen rakentumisen tarkasteluun tutkimusongelmani mukaisesti. Samalla tulee pitää mielessä kielen luonne merkityspotentialina, jonka tehtävänä on toimia muuttuvana ja muokkautuvana, avoimena resurssina, ei siis staattisena merkityksien varastona (Luukka 2002: 105).

Käytännön tasolla analyysini keskittyy ajallisuuden ja paikallisuuden tutkimiseen, ja analyysin tulokset on kirjattu tämän jatkumon mukaisesti, ajasta kohti paikkaa. Aineistoksi valitsemieni naistenlehtien arjen representaatioiden voi nähdä monin paikoin ryhmittyvän erityisesti arkeen kuuluvien elementtien ja arjen kulun kuvauksen ympärille. Lehtien laajasta arkea käsittelevästä tekstimateriaalista on jo aiheen rajauksen ja tutkimuskysymysten muodostamisen yhteydessä tiivistynyt tutkimukseni pääjuonne, näkökulma, jonka kautta arjen keskeiset toiminnot määrittyvät. Aika ja paikka ovat näin ollen siis aineistosta itsestään kiteytyneitä määreitä, joiden avulla pyrin tarkemmin analysoimaan valitsemieni naistenlehtien arjen representaatioita. Arjen laaja-alaisuuden vuoksi tutkimukseen valittu arjen representaatioiden käsittely jättää väistämättä ulkopuolelle monia fokuksia, joiden tutkiminen varmasti toisi arjen kuvaan myös toisenlaisia representaatioita. Tutkimusta ja sen tuloksia tuleekin tulkita valitun tutkimusasetelman mukaisesti.

Voidaan todeta, että suhteesta aikaan on tullut niin yksityinen huolenaihe kuin julkisen puheen kohde. Liika kiire on siis sosiaalisesti tunnistettu riskitekijä, siinä missä joutilaisuus ja liika kiireettömyyskin. (Jalas 2011: 112.) Analyysini kahdessa ensimmäisessä alaluvussa tarkastelenkin arjen rytmiä sekä kiireen että kiireettömyyden näkökulmasta. Ajan perspektiiviin asettuvalla analyysillä tarkoitan representaation rakentumisen tutkimista kiireen ja sen vastakohdaksi mielletävän kiireettömyyden näkökulmasta. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sen tutkimista, sanoitetaanko kiire tai kiireettömyys eksplisiittisesti tematiikalle tutulla sanastolla, kuten 'lapsiperheen kiireinen arki' tai 'ruuhkavuosisiperhearki' vai onko representaatio pikemminkin asiayhteydestä pääteltävissä, kuten '[hän] osaa jo nauttia [muutamasta viinilasillisesta]' tai 'vapaa-ajasta on tullut suorittamista'.

Kasvio (2011: 215) toteaa kiireen sävyttävän monien työurallaan aktiivisesti etenevien kaikkia arjen toimia, sillä työnteon ja muun elämän raja muuttuu häilyväksi työasioiden seuraamisen tähden. Tekstimateriaalini analyysissa, luvussa 4.1.1, keskitynkkin arkeen tutkimalla sen kiireistä rytmiä muun muassa perheen ja työn yhteensovittamisen näkökulmasta. Tarkastelen ajan riittämättömyyttä myös vastuun näkökulmasta, sillä arki on ajan ohella sidoksissa myös velvollisuuksiin ja niiden täyttämiseen. Vastuun merkitys myös korostuu jaettaessa rajalliseksi koettua aikaa kaikkien velvoitteiden kesken. Tässä yhteydessä kiintoisan kielentämistavan tarjoaa esimerkiksi '[m]ielummin siivoan kuin löhöän sohvalla' -lause, jossa kahden eri aktiviteetin vertailuasetelma ja erityisesti predikaatti 'löhöän' saattaa johtaa velvoittavuutta korostavaan diskursiiviseen merkityksellistämisen tapaan.

Arkea ja sen aikaa voidaan tarkastella myös kiireen toisella laidalla, hitaamman arjen kontekstissa. Hidastamisen tematiikka tulee analyysissani esille hitaaseen ja hidastettuun arkeen keskittyvässä luvussa 4.1.2. Tarkoitin hitaudella tutkimuksessani elämäntapavalinnallista rytmiä. Hidastaminen ja hidas elämä liittyvät ymmärryksen mukaan näin maailmalla levinneeseen aatteeseen, joka vastustaa ajan alati kiihtyvää tahtia. Tässä kiihtyvän tahdin maailmassa nopea aika siis voittaa hitaan ajan. (Eriksen 2003: 208–209, 211.) Kiinnostavaksi hidastamisen tekee muun muassa sen yhteiskunnallinen ajankohtaisuus. Representaation rakentumiseen johtavien sanastollisten ja kieliopillisten valintojen tutkiminen tuo näin myös uutta tietoa naistenlehtikontekstissakin yhä melko tuoreesta ilmiöstä.

Arjen ajallisuuden ohella tutkimaani paikallisuutta voidaan niin ikään tarkastella monin eri tavoin. Vapaa-ajan antaminen perheelle on merkki vahvistuneesta perhetunteesta (Jallinoja 2009: 50). Perheyhteisyyttä vertauskuvallisesti ilmentää myös yhdessä oleminen perheen kesken (Jallinoja 2000: 202). Juuri työ- ja perhe-elämän erillään pitäminen ja tämän erottelun tarpeellisuus nousevat analyysini yhdeksi pääteemaksi arjen paikan analyysissa, luvussa 4.1.3. Tavat sanoittaa kotia ja perheen yhteistä tilaa eivät yksittäisinä sanavalintoina vielä tietenkään johda perusteltuihin johtopäätöksiin, mutta yhdessä muiden kielellisten valintojen analysoinnin kanssa nämä lopulta johtavat laajempien päätelmien äärelle.

Perheen ja sen arkea rakentavan merkityksen ohella huomioin arjen paikallisuutta käsittelevässä luvussa myös arjen luonnehdintoja, erityisesti arjen 'tavallisuutta'. Huokuna (2011, 150) tarkastelee arkisiksi unelmiksi nimeämäänsä ilmiötä vertaamalla arkista elämää juhlaan ja toteaa, ettei muu elämäntapa ole juuri nyt niin esillä ja arvostettu kuin

tavallinen arki. Bodbacka (2004: 119) on havainnut aineistossaan niin ikään arjen arvostuksen, eikä arkea hänen mukaansa ylenkatsota. Bodbacka toteaaakin, ettei tavallinen arki toistoinen ja järjestelyineen aineiston perusteella ahdistava vaan pikemminkin suojelee, ja tällöin rutiinit auttavat selviämään.

Jokisen (2005: 11) mukaan arkisuutta voidaan pitää samanaikaisesti sekä välttämättömänä että terrorisoivana, sillä kukaan ei jaksakaan alati pohtia jokaista tekoaan. Erilaiset rutiinit ja tottumukset tarjoavatkin tarpeellista lepoa. Arkiset rutiinit niin työssä kuin kotonakin voivat kuitenkin olla uuvuttavia ja tylsiä. Jokinen muistuttaa, ettei rutiinien ja tottumusten mukanaan tuoma lepo synny itsestään, vaan arkea on ”pyörítettävä”. Lepo saavutettaisiin tämän ajattelun mukaan vasta arjen pyöriessä. Jokinen huomauttaa vielä, että vaikka arjen pyörimisestä puhuttaisiinkin aivan kuin se pyörisi itsekseen, se sisältää kuitenkin lukuisan määrän erilaisia neuvotteluja ja valtataistelua. Tähän Jokisen mainitsemaan arjen pyörimisen kuvaamiseen kiteytyy myös lingvistinen mielenkiinto. Olenkin analyysissäni eritellyt arjen esittämisen tapoja muun muassa tutkimalla arjen tekijyyttä.

Kieltä yksityiskohtaisesti tarkasteltaessa voidaan osoittaa, kuinka diskurssien ominaisuudet ja diskurssien väliset erot tekstin kielessä näkyvät (Fairclough 1997: 138). Ryhmitellyn analyysini avulla pyrin esittelemään valitsemieni lehtien arjen representaatioita diskursiivisen rakentumisen näkökulmasta; erittelemäni kolme diskurssia ovat muodostuneet kielen piirteitä tarkastelevan analyysini pohjalta – piirteiden eroja ja yhtäläisyyksiä tutkimalla. Yhteiskuntatieteiden parissa tehty aiempi tutkimus arjesta ja sen rytmeistä (vrt. Felski 2000; Jokinen 2003) täydentynee tältä osin oman aineistolähtöisen diskurssitutkimuksellisen työni tuloksilla. Samankaltaisuuksien ja erottavien seikkojen perusteella hahmottuvien diskurssien ryhmittely ei pyri olemaan tarkkarajainen. Diskurssijakoa laadittaessa onkin omaksuttava diskursseille ominainen liukuva ja toisiinsa sekoitettava luonne. Kategorioiden tarkoituksena ei siis ole yksiselitteisesti luokitella naistenlehtikontekstin diskursseja. Jaottelu tulisi tulkita pikemminkin representaatioiden prosessointia helpottavaksi lähestymistavaksi ja ymmärryksen työkaluksi kuin kaiken kattavaksi selitykseksi representaatioiden rakentumisesta.

Tekstiin sisältyvien asioiden analysoinnin ohella on muistettava kiinnittää huomiota myös tekstistä puuttuviin seikkoihin, siis niihin, jotka tekstissä olisivat voineet esiintyä (Fairclough 1997: 139). Fairclough (1997: 140) muistuttaa myös, että suoraviivaisen esiintymisen ja poissaolon sijaan tekstejä voidaan tarkastella alkuoletusten eksplisiittisen ja implisiittisen esiintymisen näkökulmasta. Tuolloin huomio kiinnittyy tekstissä sanotun lisäksi myös siihen, mitä annetaan ymmärtää sanomatta suoraan. (Fairclough 1997: 140.)

Tällaiseksi voidaan kenties tulkita vaikkapa presuppositio työ- ja perhe-elämän erottamisen tärkeydestä, jollaista seuraava esimerkki osaltaan kuvaa: *[o]len onnistunut hyvin pitämään työn ja kodin erillään toisistaan* (KV 16) (ks. luku 4.1.1). Julkilausumattomia merkityksiä voidaan tulkita sisältyvän myös seuraavaan esimerkkiin: *[j]oskus voi jättää kaapin siivoamatta tai paistaa pullia valmispakasteista* (KL 17b).

Jokinen ja Juhila (1993: 106–107) huomauttavat, ettei aineiston analysoiminen ole yksiselitteinen prosessi, jossa niin sanotut oikeat tulkinnat nousisivat esille, eikä merkityksiä voi yksinomaan paikantaa aineiston ominaisuuksiksi. On siis muistettava, että tutkijan vuoropuhelu analysoimansa aineiston kanssa määrittää tutkimuksen kannalta relevantit merkityspotentiaalit. Yksinkertaistavan tulkinnan voidaan ajatella olevan yksi tulkinta muiden joukossa, ilman takuita sen oikeellisuudesta. Kirjoittajat vielä täsmentävät, että tästä kaikesta huolimatta tutkijan tulkinnat perustuvat huolelliseen aineiston analyysiin, joten omassa tutkimuksessa henkiin herätettyjen merkityspotentiaalien puolesta on syytä argumentoida.

2.2.2 Arjen hallitsevuus

Näkökulmani mukaisessa arjen tarkastelussa huomio on johdettavissa todellisuuden konstruoinnissa käytetyistä valinnoista aina valintoja ohjailleisiin yhteiskunnallisiin yhteyksiin, eli arjen merkitykseen sekä yksilön asemaan arjessa ja yhteiskunnassa (ks. luku 2.3.1, Fairclough 1997: 138). Arjen erilaiset representaatiot kuvaavat jokainen osaltaan niin arjen merkitystä yksilön omassa elämässä kuin laajemmassakin yhteiskunnallisessa kontekstissa. Yhden näkökulman merkityksen tarkasteluun tarjoaa arjen hallitsevuuden pohtiminen – se millaiseksi arjen ja yksilön välinen suhde aineistossa rakentuu.

Giddens (1995: 108) kyseenalaistaa arkielämän valintoihin kohdistuvan todellisen valinnanvapauden. Samalla hän tähdentää arjen toimintojen rutiinistumista ja sen väistämättömyyttä. Arkea ei Giddensin mukaan olisi mahdollista elää ilman ihmisen itsensä rakentamia rutiineja. Rutiini voidaan määrittää elämään vakautta tuovaksi, tavanomaiseksi tavaksi tehdä asioita siten, että aikaa ja energiaa säästyy muihin aktiviteetteihin (Goldsmith 2005: 256). Rutiinien ja tottumusten tehtävänä onkin tarjota mahdollisuus välttää jatkuvasti tehtäviä valintoja (Jokinen 2005: 11).

Haila (2011: 235) toteaa niin ikään arjen muodostuvan käytännöllisistä toimista ja rutiineista, jotka luovat elämään sisältöä. Rutiinien sisältämät katkokset kuitenkin lisäävät

mahdollisuuksia uudenslaisiin toimintoihin ja valintoihin. Haila lisää vielä arjen valintoja rajoittavan yhteiskunnalliset olosuhteet sekä kunkin yksilön elämänhistoria. Hän käyttääkin käsitettä arjen toimintatila kuvaamaan kaikkien mahdollisuuksien joukkoa, joka arkeaan elävällä on käytössään. Toimitilan laajuuteen vaikuttavat elämäntilannetta välittömästi määrittävät tekijät sekä omat päätökset. Monet toimintatilaan vaikuttavat päätökset, kuten keskittyminen uraan, suuntautuvat Hailan mukaan tulevaisuuteen.

Näiden mahdollisuuksien ja päätösten ympärille voidaankin nähdä muodostuvan mielenkiintoinen joukko arjen yksityiskohtia, joita kielentämällä arki lehdessä esitetään. Tällaisia ovat muun muassa juuri rutiineja ja niiden noudattamista käsittelevät valinnat. Samalla tavalla arjen rytmin ja sen hallitsevan otteen voidaan nähdä ilmentyvän myös monissa muissa arjen aikaa ja paikkaa rajaavissa kielipillissä rakenteissa ja sanastollisissa valinnoissa, kuten kodin kuvauksessa tai vanhemmuuden määrittelyssä. Erilaiset tavat elää ja suhtautua arkeen määrittyvät tutkimieni representaatioiden kautta. Vaikka arjen kuvaus lehdissä on moninaista, eikä kuvan suinkaan voida tulkita olevan yksiselitteinen, voidaan representaatioita tarkastella muutamien erikseen nimeämieni diskurssien valossa.

Näistä lähtökohdista käsin arkea voidaan siis tarkastella sen hallitsevuutta tutkimmalla. Yhtenä esimerkkinä arjen hallitsevuudesta voidaan pitää myös tapaa esittää arki ikään kuin yksilön oman vaikutusvallan ulottumattomissa olevana entiteettinä. Analyysissäni olenkin etsinyt tämän ominaisuuden ilmentymiä ja tarkastellut niitä muun muassa arjen tekijöiden kautta, kielipillisen metaforan ja passiivin keinoin esitettynä. Systemisfunktionaalissa kielipillissä kielipillillä metaforalla tarkoitetaan inkongruentisti ilmaistua toimintaa, eli toiminta ilmaistaan kongruentista tavasta poiketen. Tällöin esimerkiksi verbiä ei käytetä sille ominaisessa toiminnan kuvauksessa, vaan toiminnan esittäminen korvataan esimerkiksi substantiivilla. (Halliday 1985: 321–322.)

Arjen kuvaukseen voidaan siis perehtyä toiminta- ja osallistujatyyppinä tarkastelemalla. Tarkastelemani arki voidaan esittää joko tekijänä tai toiminnan kohteena. (Fairclough 1997: 145; Halliday esim. 1985.) Tällä esittämisen tavan tietoisella tai tiedostamattomalla valinnalla voidaan merkittävästi vaikuttaa representaation rakenteeseen. Merkitykseen muodostumiseen vaikuttavat toisinaan mittavastikin keinot, joilla tekijyys ilmaistaan tai jätetään ilmaisematta. Arjen hallitsevuuden kannalta tarkasteltuna tällä on paikoin jopa ratkaiseva merkitys. Pohdin analyysini yhteydessä näitä arjen kokonaisvaltaisuutta kuvaavia ilmauksia.

Tutkimusasetelmani kannalta merkityksellistä on se, kuinka arjen eläjäistä naistenlehtikontekstissa puhutaan. Ei siis ole yhdentekevää, esitetäänkö arki itsestään tapahtuvaksi vai kerrotaanko samassa yhteydessä arkeen vaikuttavista elollisista tekijöistä. Eri-tyisesti analyysini ensimmäisessä luvussa, kiire ja vastuu näkökulmana, analysoin representaation syntyä transitiivisuutta tarkastelemalla. Onkin mielenkiintoista havaita eroja ja samalla yhdenmukaisuuksia arjen luonteen esittämisessä eri diskurssien – ja jopa saman diskurssin eri representaatioiden – välillä.

Arjen hallitsevuutta voidaan rytmien näkökulmasta analysoida siis monin eri tavoin. Niin ikään yhden esimerkin tarkastelulle tarjoaa arjen säännöllisyyden kielellinen kuvaus. Ajallisuus luonnollisesti luo puitteet arjen säänneltylle kululle, mutta myös paikallisuus ja arjen rajaaminen johonkin elämän alueeseen kuuluvaksi muodostavat oman osansa tästä kokonaisuudesta. Arjen sijoittuminen perheen aikaan ja tilaan muodostaa kiintoisan tarkastelukulman esimerkiksi juuri hallinnan tematiikkaan. Arjen rajaamisen ja määrittelyn voidaan katsoa johtavan hallinnan äärelle. Rajausten tekeminen indikoi hallinnan ohella toisaalta myös hallitsevuuden hyväksymisestä – tiettyjä arjen osatekijöitä ja niiden olemassaoloa ei voida kieltää.

Olen liittänyt arjen hallitsevuuden ja sen kielelliset ilmenemismuodot osaksi analyysiani. Tarkastelen siis edellä esittämiäni kielen piirteitä suhteessa merkityksen muodostumiseen ja arjen luonteen rakentumiseen. Näen arjen mahdollisen hallitsevuuden muodostuvan tärkeäksi osaksi tutkimustani ja sen tavoitteita, sillä yksilön suhde arkeensa hahmottuu monin paikoin juuri rytmien ja säänneltyjen rutiinien kautta. Tämä puolestaan indikoi rytmien ja hallinnan vahvasta roolista arjen merkityksellisyyden ja laajemmin jopa elämänhallinnan muodostumisessa.

2.2.3 Arjen hallinta

Arjen merkitystä voidaan arjen hallitsevuuden lisäksi tarkastella myös arjen hallinnan näkökulmasta. Arki mielletäänkin monin paikoin hallittavissa tai ainakin muokattavissa olevaksi – representaatiot siis esittävät arkea hallitsevuuden ohella myös hallinnan kohteena. Yksi merkittävimmistä tarkastelualoista työssäni on aika ja sen hallinta. Ajanhallinta onkin erään näkemyksen mukaan tiivistettävissä yhdeksi niistä elämänhallinnan peruselementeistä, joiden mukaan meidän kunkin kuntoisuus yhteiskunnassa määritellään. Ajankäyttönsä hallitseva yksilö siis hallitsee myös itsensä. (Jalas 2011: 112.)

Ajan näkökulmasta tarkasteltuna niin kiireen ja vastuun kuin hitaan elämän representaatiot luovat oivallisen kohteen hallinnan tutkimiselle. Esimerkiksi kieliopillisen metaforan analysointi on arjen hallinnan näkökulmasta mielenkiintoista. Tekijän paljastava lauseke *olen hyvä pyörittämään arkea* kuvaa tekijän ja kohteen suhdetta eli yksilön omaa pyrkimystä hallita arkeaan. Sen sijaan kieliopillisessa metaforassa, jossa arki esitetään toiminnan sijaan asiana, *arjen pyörittäminen* kertoo arjen luonteesta pyörittämisen kohteena mutta ilman tekijän paljastumista. (ks. luku 4.1.1.) Näin yksilö itse ei ole eksplisiittisesti osallisena arjen pyörittämisessä, vaikka yksilön itsensä roolin hallinnassa kykenisikin lauseyhteydestä päättämään (ks. Fairclough 1997: 147).

Aineiston tekstien kielelliset valinnat tarjoavat tartuntapinnan oman arjen kuvaukseen ja edelleen elämänhallinnalliseen kytkökseen. Luvun 4 analyysissä tarkastelen sanavalintoja ja kieliopillisia rakenteita, kuten pronomineja ja konjunktioita, jotka omalta osaltaan täsmentävät yksilön itsensä kokemaa hyvää elämää ja siihen sisältyviä valintoja. Tällaisiksi diskursiivisiksi valinnoiksi aineistosta voidaan listata esimerkiksi *itse* ja *mutta* (itsen ilmaisemisen vastakohtana) tai erilaiset nimeämisen tavat, kuten *hyvä äiti* tai *keski-vertohyvä äiti*. Näin merkityksen muodostuminen nivoutuu kiinteästi osaksi lauseyhteyttä sekä laajempaa tekstikontekstia.

Rose (1996: 151–153) jatkaa Foucault'n hallinnan ja vallan pohdintaa ja kytkee päätelmänsä muun muassa kysymyksiin elämänlaadusta. Näiden uusliberalistisiin näkemyskykyihin nojaavien tulkintojen mukaan parhaan mahdollisen elämänlaadun saavuttaminen on yksilön itsensä vastuulla (mts. 156–157). Tämä teoriasuuntaus tarjoaisi mahdollisuuden laajaankin vallan ja hallinnan teeman pohdintaan. Tällainen mahdollisesti mittavakin teoreettinen juonne ei kuitenkaan ole oman tutkimukseni puitteissa mahdollinen. Tyydynkin näin esittelemään kytköksen ja toteamaan laajemman monitieteisen tutkimuksen aiheesta olevan varmasti hedelmällinen.

Naistenlehdet tarjoavat oman tutkimuksellisen kokemukseni mukaan hyvän tarkastelukohteen hallinnan teemaan. Kuten todettua, tämä tutkimushaara varmasti versoisi laajempienkin kytkentöjen pariin, joiden hyödyntäminen ei tämän tutkimuksen puitteissa ole mahdollista. Lehtien luonteen ja niiden arkea jakavan ja siihen osallistuvan tehtävän kuitenkin jo itsessään näen indikoivan hallinnallisesta kytköksestä. Luukan (2003: 19, 36.) kielen luonteen kuvaus mielestäni korostaa oivallisesti tätä sidosta: Kieli on perusluonteeltaan dialoginen, ja näin myös lehtien julkaistut tekstit tarjoavat näennäisestä monologisuudestaan huolimatta vuorovaikutusta lukijoilleen. Teksti puhuttelee lukijoita ja samal-

la rakentaa heille todellisia tai kuvitteellisia positioita. Lehdet siis rakentavat kielen avulla itselleen oletetun lukijakunnan tarjoten samalla lukijoille tietynlaisia lukijapositioneja.

Näkemykseni mukaan elämänhallinnallinen aspekti liittyy ainakin osittain tähän lehtien, siis myös naistenlehtien, kuvitteellisen lukijakunnan määrittelyyn. Vaikka tutkimukseni ei käsittelekään tarkemmin lukijuutta, koen tässä yhteydessä kuitenkin mielekkääksi pohtia lyhyesti lehtien ja lukijoiden suhdetta ja sen vaikutusta arjen diskursiiviseen kuvaukseen. Ymmärrykseni mukaan representaatiot arjesta muodostuvat lukijakunnan samastumispuolelta, toisin sanoen arjen erilaiset kuvaukset pyrkivät luonnollisesti kytkeytymään osaksi lukijoiden elämää ja halua hallita elämäänsä. Lukijakunnan tarpeiden ja kiinnostuksen kohteiden täyttämisen sekä jonkinlaisen haaveiden arjen tarjoamisen puolesta näen liittyvän diskurssien muodostumiseen – kielellistä ainesta tietynlaisen logiikan mukaan järjestävään mekanismiin (ks. tarkemmin luku 2.2, Foucault 2005; Pietikäinen & Mäntynen 2009: 55).

3 KIELELLISTETYN ARJEN ANALYYSI – AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Aion työssäni tutkia, millaisia arjen representaatioita aineistokseni valitsemistani naistenlehdistä, *Kotiliedestä* ja *Kotivinkistä* on löydettävissä. Tutkin aineistostani erityisesti arjen rytmittymistä. Käytän tutkimuksessani rytmiä tarkoittamaan arkeen liitettävää aika- ja paikkaperspektiiviä (vrt. mm. luku 1.2). Analyysin tasolla tutkimukseni keskittyy näin ollen sekä arkea rakentaviin elementteihin, kuten toisteisuutta ilmentäviin rutiineihin, että arjen paikantumiseen kodin ja perheen piiriin. Koen valitsemani aiheen tärkeäksi jo ennen kaikkea sen yhteiskunnallisen ajankohtaisuuden tähden. Näen arjen merkityksen ja merkityksen muutosten olevan vahvasti yhteydessä elämäntapavalinnoista käytävään keskusteluun, joka ei suinkaan rajoitu vain yhteiskuntaamme vaan on sidoksissa laajemminkin mitassa merkittävään aiheeseen.

Tutkimustehtävääni täsmentävät seuraavat kysymykset: 1) Millaisia representaatioita arjesta diskursiivisesti rakennetaan *Kotiliesi-* ja *Kotivinkki-*lehtien teksteissä? 2) Miten representoidun arjen ajallista ja paikallista luonnetta aineistossa kuvataan? 3) Millaisia eroja ja yhtäläisyyksiä arjen ajan ja paikan kuvauksessa aineistossa voidaan nähdä? Haluan tutkimuksellani pyrkiä selvittämään arjen rytmin ja rytmien muutoksen rakentumista eli arjen merkityksellisyyden kautta rakentuvaa elämänrytmiä naistenlehdissä.

Mediatekstien ja naistenlehtien tutkimusta on toteutettu paljon (ks. luku 1.2). Omasa työssäni mielenkiintoni sijoittuu naistenlehtien osalta diskurssianalyysin avulla saavutettavien tutkimustulosten kenttään – arjen representaatioiden kielelliseen rakentumiseen ja näitä representaatioita synnyttävien diskurssien määrittämiseen. Sosiaalitieteiden alalla tehdyistä tutkimuksista oman työni erottaa siis sen kielitieteellinen fokus, tutkimukseni paikantuminen kielitieteellisen diskurssintutkimuksen pariin.

Siinä missä kielentutkija keskittyy merkityksen rakentumisen kielellisiin keinoihin, tulee diskurssintutkijan ulottaa mielenkiintonsa myös siihen, millaisia merkityksiä rakentuu, minkä tähden ja mitä merkitysten rakentumisesta voidaan katsoa seuraavan. Diskurssintutkijan mielenkiintona on siis tutkia sitä, miten sosiaalinen toiminta kietoutuu merkitysten rakentumiseen. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 166.) Hiidenmaa (2000: 169) esittää tekstintutkimuksen ja diskurssintutkimuksen muodostavan jatkumon, jonka toiseen päähän sijoittuu niin sanottu puhdas tekstintutkimus ja toiseen äärilaitaan diskurssintut-

kimus. Tekstintutkimuksella pyritään löytämään vastauksia siihen, miten merkityksiä kielen resursseja käyttämällä ilmaistaan. Diskurssintutkimus puolestaan tutkii, miten eri aiheista puhutaan. Hiidenmaa sijoittaa näiden kahden suuntauksen välimaastoon kieleen keskittyvän tekstin- ja diskurssintutkimuksen, jonka keinoin selvitetään, millaisia merkityksiä tekstissä tuottaa ja miten niitä tuotetaan.

Tämän työn lähtökohtana on tekstilähtöinen diskurssianalyysi, jossa hyödynnän erityisesti sanaston tutkimuksen työkaluja. Sanastollisen kategorisoinnin tutkimisella pyrin erittelemään erilaisia arjen ja sen osatekijöiden diskursseja ilmentäviä ilmaisutapoja (Fairclough 1997: 150). Sanaston ohella kartoitan työssäni myös kieliopillisia piirteitä, kuten lauserakenteen tekijyyttä. Diskurssianalyysini siis perustuu tekstilähtöisyyteen, millä tarkoitan sekä tutkimukseni aineistolähtöisyyttä että tekstiesimerkkien kautta avautuvaa tutkimustani. Sanastollisten valintojen ja kieliopillisten rakenteiden analyysillä tähtään arjen ajan ja paikan representaatioiden kartoittamiseen ja tätä kautta diskurssien sisältöjen tutkimiseen.

Lähestymistapani taustalla vaikuttaa ymmärrys diskurssien luonteesta sosiaalisen käytännön konstruktiona (Fairclough 1997: 124). Representaatiotutkimukseni ohella olen halunnut tutkia kriittiselle diskurssintutkimukselle ominaisia yhteiskunnallisia kytkentöjä. Olenkin pyrkinyt pohtimaan myös erikseen nimeämiäni diskursseja ja näiden mahdollisia valta-asetelmia. Tutkimuksessa käyttämäni tekstianalyysimenetelmät yhdistyvät siis laajempaan diskursiiviseen merkityksen rakentumisen tutkimiseen muodostaen samalla työni diskurssintutkimuksellisen viitekehyksen. Tarkoitukseni ei siis ole tutkia ainoastaan arjen kielellistä rakentumista naistenlehdissä vaan myös sitä, miten sosiaalinen toiminta osaltaan muokkaa tätä merkityksenannon prosessia; miksi merkitykset muodostuvat sellaisiksi kuin ne tutkimassani aineistossa ovat ja mitä näiden merkitysten eroista ja yhtäläisyyksistä voidaan tulkita seuraavan.

Fairclough (1997: 124) toteaa, että diskurssit on syytä nimetä, jotta näkökulma ja diskurssin ala tärmeytyvät. Olenkin nimennyt aineistosta analysoimani diskurssit *tehokkuudeksi*, *hidastamiseksi* ja *arjellistumiseksi*. Nimeäminen perustuu analyysinäkökulmaani; ajan ja paikan rytmien tutkimisella olen saavuttanut tuloksia, joiden voin katsoa erotuvan tutkimani arjen representaatioiksi.

Tehokkuudeksi tarkentuneessa diskurssissa ovat läsnä kiire ja vastuu, kun taas hidastaminen on aineistoni valossa luokiteltavissa edellisen vastadiskurssiksi. Tehokkuuden ja hidastamisen välistä suhdetta luonnehtivat myös diskurssien vakiintuneisuuteen liittyvät kysymykset. Tehokkuuden diskurssi voidaan nähdä analyysini perusteella yhteiskun-

nallisesti vakiintuneempuna kuin hidastaminen, jonka diskursiivinen representoituminen paljastaa näkökulman vielä kenties vakiintumattomamman aseman. Arjellistumiseen puolestaan on liitettävissä elementtejä, joiden voidaan nähdä edustavan vakiintuneita, jopa vanhakantaisia, arjen kuvaamisen malleja sekä näiden uudelleen sijoittelua – eräänlaista uusvanhaksi mielletävää arvonäkökulmaa. Arjellistuminen-termillä pyrin korostamaan arjen merkityksen kasvua ja samalla tavoittelun termillä eräänlaista analogiaa elämyksellistyminen-sanaan, jonka puolestaan koen kuvaavan ajallemme ominaista tapaa suhtautua elämään (ks. tarkemmin luku 2.3.1). Nimetystä erillisyydestään huolimatta diskurssit ovat rajoiltaan hyvin häilyviä, eikä selvää jakoa representaatioiden kesken voida kaikilta osin tehdä. Tätä rajanvetoa selvennän tarkemmin tulosteni yhteydessä.

Tässä luvussa kuvaamieni diskurssien suhde tekstilähtöisen analyysin avulla hahmottuneisiin representaatioihin rakentuu tutkimustuloksia esittelevässä analyysiluvussani. Analyysi (luku 4) on rakennettu ajan ja paikan jaon perustalle, millä tarkoitan aineiston ja tulosten esittelyä nimeämieni diskurssien mukaisesti. Erilaiset arjen representaatiot ryhmittyvät näin aikaan ja paikkaan sijoittuvien diskurssien ympärille: Kiireen ja vastuun arjen sekä hitaan arjen representaatiot muodostavat aikaa jäsentävän luvun, joka käsittelee niin tehokkuuden kuin hidastamisen diskurssien kielellisiä ilmentymiä. Arki paikassa - luku puolestaan jäsentyy arjellistumisen diskurssin representaatioiden ympärille.

3.2 Aineisto

Pro gradu -tutkielmani aineisto koostuu vuoden 2011 ajalta kerätyistä kahden eri naistenlehden, *Kotilieden* ja *Kotivinkin*, teksteistä. Materiaalin kartoittamisen rajautuminen tutkimuksen teon hetkellä uusimpaan vuosikertaan on tietoinen ja tarkoin punnittu ratkaisu. Tuoreimman vuosikerran valitseminen on helpottanut materiaalin keräämistä huomattavalla tavalla. Aikakauslehden luonne usein ilmestyvänä ja itseään uusintavana tuotteena pitää yllä lehtien nopeaa kiertokulkua. Olen valinnut nämä kahden eri kustantajan julkaisemat lehdet tutkimukseni aineistomateriaalin lähteiksi niiden ilmestymistahdin, sisällön ja levikin tähden.

Kotiliesi-lehden valintaa perustelen lehden pitkällä ilmestymisiällä; *Kotiliesi* on ilmestynyt vuodesta 1922 alkaen ja on näin Suomen vanhin naistenlehti. Kustantaja Ota- vamedia kuvaakin lehteä sanalla klassikko. Arjen ja perheen rooli on esitetty lehden keskeiseksi kohteeksi: ”Arki on Kotiliedessä juhlaa, koska arvostamme kotia ja perhe-

elämää. Koti ei ole vain paikka vaan voima: läheiset ihmiset ovat elämän tärkein voimavara.” (Otavamedia 2012.) *Kotiliesi*-lehdellä on vuonna 2011 ollut 440 000 lukijaa (KMT 2011). Toinen tutkittavakseni valikoitunut A-kustannus Oy:n julkaisema *Kotivinkki*-lehti määrittelee sekin sisältönsä roolin suhteessa arkeen: ”Hyvä arki on luksusta ja Kotivinkki tarjoaa eväitä siitä nauttimiseen. Kotivinkki kertoo lukijan elämän tärkeistä asioista. Sitä on helppo lähestyä ja se tarjoaa ajankohtaista ajateltavaa sekä luettavaa.” (Aikakausmedia 2012; Forma 2012.) Tämän lehden lukijoita on vuonna 2011 puolestaan ollut 342 000 (KMT 2011). Tutkimukseni kannalta on kiintoisaa pohtia myös lehtien itsensä asettamia lukijaprofiileja ja niiden suhdetta representaatioihin. Tämä ei ole tutkimukseni päälinja mutta kiintoisa sivuhuomio kuitenkin.

Aineiston keräämisen lähtökohdaksi olen asettanut kokonaisen vuosikerran, sillä en ole halunnut ennalta rajata ulkopuolelle mitään vuoden aikana ilmestyvää tekstiä. Koska kahden lehden kokonaiset vuosikerrat käsittävät useita lehtiä, olen valinnut aineistonkeruun kohteiksi kahdesti kuukaudessa ilmestyvät naistenlehdet, sillä tiheämpi ilmestymistahti olisi kasvattanut lehtien lukumäärän liian suureksi. Viittaan aineistoesimerkkeihin jatkossa lehdistä käyttämilläni lyhenteillä, jolloin *Kotiliesi*-lehteä tarkoittaa lyhenne KL ja *Kotivinkki*-lehden viittaa puolestaan kirjainlyhenne KV, sekä lehden numerolla.

Näiden nimenomaisten lehtien valikoitumista ohjasi luonnollisesti myös tutkimuksellinen mielenkiintoni, joka sijoittuu juuri KL:n ja KV:n kaltaisten lehtien alueelle; haluan tutkia tämän genren representaatioita arjesta. Mielenkiintoni ei siis ole niinkään erityyppisten lehtien vertailussa, kuten ei myöskään eri ryhmien³ arjen representoinnin eroissa. Haluan keskittyä tutkimuksessani erityisesti valitsemani lehtityypin arjen representaatioihin. Tässä yhteydessä onkin syytä huomioida tutkimusasetelmani rajaava vaikutus: erityyppisten lehtien valinta aineistomateriaaliksi olisi johtanut varmasti hyvinkin erilaisiin analyysituloksiin. Erityyppinen materiaali olisi sekin tutkimuksellisesti varsin mielenkiintoista, tosin ei tämän tutkielman kysymyksenasettelun mukaista.

Varsinainen aineistoni käsittää 37 eri naistenlehtitekstiä ja koostuu lehtien erilaisista teksteistä, kuten lehden vakiopalstoista, artikkeleista, henkilökuvista sekä asiantuntijakommenteja sisältävistä artikkeleista. Aineistoni ei sisällä lukijapalautteita, mainoksia eikä pääkirjoituksia. Aineistossani ei myöskään ole naistenlehtien kuvallista materiaalia, sillä laajan aineiston multimodaalista analyysia ei olisi työni puitteissa mahdollista toteuttaa.

³ esimerkiksi perheellisten ja yksinelävien

Aineiston kokoamisen lähtökohtana on ollut *arki*-sanan esiintyminen tekstissä. Tämän rajauksen avulla koottua hyvin laajaa aineistoa on rajattu edelleen kohdistamalla huomio teksteihin, joissa arkea varsinaisesti käsitellään. Ulkopuolelle ovat tässä vaiheessa rajautuneet tekstit, joissa *arki* esiintyy vain marginaalisesti eli artikkelin pääsisältö käsittelee arjen sijaan jotakin muuta elämän osa-aluetta. Valitsemani aineisto ei myöskään sisällä sitä suurta joukkoa tekstejä, joissa *arki* kyllä esiintyy ja siitä puhutaan, paikoin jopa pääpuheenaiheiden tasolle yltävästi, mutta joissa tulkintani mukaan on arjen asemesta jokin toinen pääteema⁴. Samalla pääteemaa luonnehtivalla periaatteella olen rajannut ulkopuolelle myös toisen suuren joukon tekstejä, joissa arkea toki käsitellään, mutta näkökulmana on elämän erilaiset vaikeudet.

Näiden rajausten seurauksena lukuisat aineistoesimerkit ovat siis karsiutuneet tutkimukseni ulkopuolelle. Tätä merkittävää tutkimukseen vaikuttavaa seikkaa ei tietenkään voida sivuuttaa. Sen sijaan tyydyn toteamaan, että aineiston ulottaminen myös muihin kuin valitsemini arki-teksteihin olisi varmasti tuottanut erilaisia tuloksia ja tuonut tutkimukseeni jopa erilaisia tutkimusongelmallisia asetelmia. Laajemman arki-asetelman tutkiminen olisikin mahdollisissa jatkotutkimuksissa varsin mielekäästä, joskaan ei tämän työn puitteissa mahdollista. Lopulliseksi aineistokseni olen parhaan taitoni mukaan pyrkinyt valitsemaan tekstit, joiden voin katsoa edustavan arkea rajauskriteerieni puitteissa. Uskon huolellisen, täsmällisen ja johdonmukaisen rajausprosessin tukevan tutkimukseni uskottavuutta.

Olen aloittanut analyysini kartoittamalla aineistostani kohdat, joissa arkea kielellistetään, sillä en suinkaan kykene analysoimaan laajasta aineistosta kaikkea tekstiä, mikä ei tietenkään olisi tarkoituksenmukaistakaan. Kielellistämisellä tarkoitan kohtia, joissa tekstissä varsinaisesti käsitellään arkea valitsemani näkökulman puitteissa. Valikoituneen aineiston laajuus on asettanut osaltaan haasteita esimerkkien esittelylle analyysiosiossani. Esimerkkien laajempi kontekstualisointi olisi varmasti mahdollistanut arjen ilmeisemmän läsnäolon. Tarkoitan tällä joidenkin analyysissa esittelemieni tekstikatkelmien mahdollista irrallisuuden tuntua. Toivon analyysin kokonaisuudessaan kuitenkin avaavan myös yksittäisten esimerkkien merkitystä.

Tässä yhteydessä on syytä huomata myös valitsemani tutkimusongelman ja -kysymysten taustoittava vaikutus; arjen ajan ja paikan tutkiminen liittyy kenties irrallisiin

⁴ Teemoina ovat usein esimerkiksi työ, harrastus tai jokin tekstissä esiteltävä ilmiö. Yleisiä ovat myös erilaiset kodinhoitoa, ruuanlaittoa, parisuhdetta ja vaatevalintoja käsittelevät tekstit.

takin vaikuttavan aineiston osaksi tutkimusteemaa. Tällä huomiolla tarkoitan erityisesti muun muassa äitiyden, kodin tai elämän representaatioiksi hahmottuvia esimerkkejä, joiden kaikesta huolimatta näen olevan osa arjen ajan ja paikan kontekstia. Seuraavissa luvuissa keskityn tämän tutkimukseni kannalta relevantin tekstin tarkasteluun diskurssintutkimuksellisin keinoin. Näitä keinoja esittelen tarkemmin seuraavassa menetelmäalaluvussa.

3.3 Menetelmä

Tutkittavan ilmiön laajuus sekä naistenlehtien arjen kokonaisvaltaisuus asettavat tutkimukselle omat haasteensa myös analyysimenetelmän valinnassa. Tarkastelen työssäni melko laajaa tekstiaineistoa diskurssianalyttisestä näkökulmasta käsin. Tutkiessani työssäni arjen rytmittymistä pyrin kielellisiä piirteitä analysoimalla selvittämään, millaisia arjen representaatioita naistenlehdistä on löydettävissä. Tarkoitukseni on siis kartoittaa kielenpiirteitä, määritellä ja tutkia representaatioita sekä pohtia tekstien diskursiivista rakentumista havaintojeni pohjalta. Kuten useat alan tutkijat ovat todenneet diskurssianalyysin toteuttamiselle ei ole olemassa yleistä mallia (ks. mm. Pälli 2003). Analyysi ja sen rakentuminen ovat tiukasti sidoksissa tutkimuksen tavoitteisiin ja tutkimusongelmaan, ja analyysin pitääkin rakentua tutkimuskysymysten kontekstissa (Pälli 2003: 29). Esittelen seuraavaksi tässä työssä käyttämäni diskurssianalyttista tapaa lähestyä aineistoa.

Fairclough (1992: 75) esittelee tekstianalyysin jakautuvan neljään ryhmään: pääasiassa yksittäisiin sanoihin keskittyvään sanastoon, sanoja lause- ja virketasolla tutkivaan kielioppiin, lauseiden ja virkkeiden kytkeytymistä toisiinsa kartoittavaan koheesioon sekä laajasti ottaen tekstin ominaisuuksien järjestäytymiseen keskittyvään tekstirakenteeseen. Työni analyysi keskittyy listatuista osa-alueista pääasiallisesti kahteen ensimmäiseen, sanastoon ja kielioppiin, sillä uskon näiden osa-alueiden tarkastelun tuottavan tarvittavaa tietoa tutkimusongelmani ratkaisemiseksi. Valitut alueet antavat niin ikään mahdollisuuden tarkastella melko laajaa aineistoa sen yhdenmukaisuuksien ja eroavaisuuksien näkökulmasta, jolloin huomio keskittyy kulloinkin merkitykselliseen seikkaan. Tekstianalyysin kahden jälkimmäisen tarkastelukohteen jättäminen tutkimukseni ulkopuolelle toki rajaa analyysia ja sen tuloksia, mutta työn toteutuksen laajuus ei mahdollista kaiken mielenkiintoisen tutkimista samassa työssä. Edellä listattujen lisäksi Fairclough (1992: 75) erottaa analyysin käyttöön vielä kolme erityisesti diskurssin tutkimuksessa käytettävää

käsitettä: puheaktityypit, koherenssin sekä intertekstuaalisuuden, joihin en omassa analyysissäni kuitenkaan keskity.

Ilmeisimmät diskursseja erottavat piirteet ovat useimmiten sanastollisia, sillä diskurssien voidaan katsoa ”sanoittavan” maailmaa eri tavoin (Fairclough 2003: 129). Tutkimusongelmani kannalta yksi tärkeimmistä analyysin kohteistani onkin sanasto – sanojen semantiikka sekä semanttisten erojen ja yhtäläisyyksien huomioiminen ja ryhmitteleminen. Arjen jäsentelyn tutkimuksessa keskityn myös systeemis-funktionaalisen kieliopin ideationaaliseen tasoon, jonka Fairclough (1997:29) määrittää representaatioita maailmasta tuottavaksi funktioksi (Halliday mm. 1985)⁵.

Sanaston ohella analysoin työssäni edellä esittelemäni Faircloughin (1992: 75) tekstianalyysin keinojen mukaisesti lause- ja virketason kieliopillisia piirteitä, kuten esimerkiksi virkkeen velvoittavuutta korostavaa nesessiivisyyttä, adverbien tehtävää, konjunktioita sekä verbirakenteita. Tarkoitin verbirakenteilla tässä yhteydessä erityisesti verbilausekkeiden tekijyyttä ja sen tarkastelua. Sivuan tutkimuksessani näitä rakenteita Hallidayn ideationaalisen tason transitiivisuutta tutkimalla. Tosin systemaattisen transitiivisuusanalyysin sijaan huomioni keskittyy erilaisiin representaation rakentumiseen osallistuviin kieliopillisiin piirteisiin yleisemmällä tasolla.

Representaatioiden tutkimukseni etenee aineistoa analysoidessani esille nostamieni mielenkiintoisten piirteiden ehdoilla. En siis ole ennalta päättänyt kiinnostävänä huomiota tiettyihin piirteisiin, vaan katson representaatioiden muodostuman useista erilaisista kielipiirteistä, jotka kulloinkin nousevat kontekstissaan merkittäviksi. Toki metodinen kehitykseni ja tässä esittelemäni kieliaineksellinen piirteistö ovat analyysini perusta, mutta haluan valinnallani korostaa merkityksen muodostumisen monikerroksellisuutta ja kontekstin tärkeyttä.

Sanastoa voidaan analysoida sanavalintoja tutkimalla, sanojen merkityksiä selvittämällä kuin myös keskittymällä mahdollisiin metaforiin tekstissä (Fairclough 1992: 77). Analyysini pääasiallinen painopiste on juuri sanavalintojen tutkimisessa. Erityinen huomio sanavalinnoilla on viimeisessä analyysiosassa, jossa tarkastelen arkea paikallisuutta apuvälineenä käyttäen. Sanastoa analysoimalla pyrin selvittämään arjen diskursiivista rakentumista valitsemieni mediatekstien kontekstissa. Sanaston tutkiminen saa siis ana-

⁵ M.A.K. Hallidayn systeemis-funktionaaliseen kielioppiin pohjautuvaan tutkimustapaan sisältyy kolme metafunktiota, ideationaalinen, interpersonaalinen ja tekstuaalinen, jotka muodostavat kielisysteemin perustan (Halliday esim. 1985).

lyysissäni vahvan painotuksen. Myös monien muiden kielellisten seikkojen tutkiminen olisi tutkimuksellisesti varsin antoisaa. Siitä huolimatta koen valitsemieni työkalujen avulla saavuttavani toivomani tuloksen, arjen ajan ja paikan representaatioiden diskursiivisen hahmottumisen yleiskuvan.

Varsinaista analyysiani on edeltänyt aineiston alustava ryhmittely, jolla tarkoitan tutkimusmateriaaliksi valikoituneiden tekstien jaottelua erilaisiksi temaattisiksi kokonaisuuksiksi. Tässä kaikkine esimäärittelyineen monivaiheisessa prosessissa alkoi myös hahmottua tekstien sijoittuminen eräänlaiselle jatkumolle. Representaatiot eivät siis olleet niinkään selvärajaisia vaan pikemminkin ryhmästä toiseen liukuvia. Jatkumohahmottelun pohjalta syntyi analyysissäni käyttämäni jako ajallisuuteen ja paikallisuuteen, jolla tässä yhteydessä tarkoitan niin abstraktissa kuin konkreettisesäkin mielessä arjen hahmottumista johonkin tilaan tai paikkaan sijoittuvaksi tai ajallisuuden kautta määrittyväksi. Aineistoni arki on näkemykseni mukaan jaoteltavissa seuraaviksi analyysikokonaisuuksiksi:

- Arki ajassa
 - arki kiireenä tai/ja vastuuna
 - arki hitaana tai hidastettuna
- Arki paikassa

Ajallisuutta ja paikallisuutta analyttisena apuvälineenä käyttäessäni korostan osioiden toisiinsa kietoutuvaa luonnetta. Olenkin luonut jaottelun ensisijaisesti apuvälineeksi tutkimukseeni arjen diskursiivisesta rakentumisesta naistenlehdissä. Representaatioiden sekoittumisesta johtuen tekstikohtaista jaottelua ei analyysini puitteissa ole mielekästä tehdä, ja näin analyttiset havaintoni tukeutuvatkin pikemminkin tekstien ajallisten ja paikallisten piirteiden tutkimiseen ja luokitteluun kuin tekstikohtaiseen diskursiiviseen jakoon.

Aineistoni luonteen ja ongelmanasetteluni tähden tarkka, ennalta rajattu tutkimuksellinen mielenkiinto ei mielestäni palvele tarkoituksiani, toisin kuin representaatioiden luonteen hyväksyvä väljempi metodinen kehys. Uskon nimittäin saavuttavani hedelmällisimmän lopputuloksen keskittyessäni kulloinkin mielenkiintoisimpiin representationaaliin piirteisiin. Näen analyysissäni käyttämäni tutkimuksellisen rytmijaottelun ja diskursiivianalyttisen näkökulman yhdessä muodostavan tutkimusongelmani kannalta relevantin lähestymistavan. Tämän tavan turvin pyrin representaatioita analysoimalla pureutumaan

lopulta myös representaatioita synnyttäviin diskursseihin, näkökulmiin arjen merkityksen muodostamisessa.

4 ARJEN KUVA *KOTILIESI-* JA *KOTIVINKKI-*LEHDISSÄ

4.1 Arki ajassa

4.1.1 Kiireen ja vastuun arki

Olen analysoinut arki ajassa -luvussa aineistoni tekstien ajallisuutta. Tässä alaluvussa käsittelen aikaa erityisesti kiireen ja kiireeseen nivoutuvan vastuun näkökulmasta. Olen tarkastellut kiireen ja vastuunkannon tematiikan ympärille laatimassani luvussa aineistoa- ni kielen eri piirteitä havainnoiden ja niitä ryhmitellen, ja kunkin huomion yhteydessä olen pyrkinyt perustelevaan päätelmäni runsain, relevantein esimerkein. Esimerkkien määrällä on siis tarkoituksensa analyysissäni, jonka tehtävä ei ole vain yksiselitteisesti kuvata arkea valitsemassani mediakontekstissa vaan pikemminkin kartoittaa representaa- tioiden kirjoa ja erityispiirteitä, eroja ja yhtäläisyyksiä.

Representaatioita tutkiessani mielenkiintoni keskittyy sanaston osalta erityisesti sa- navalintoihin, ja samalla tarkastelen sanojen semantiikkaa (ks. luku 3.3). Sanaston ana- lyyssissa voidaan tämän ryhmän kohdalla kiinnittää huomiota erityisesti vastuun ja kiireen yhteenkietoutumiseen arjen representoinnissa. Aikaa ja erityisesti sen vähäisyyttä koros- tavat sanastolliset valinnat ovat ominaisia tarkastelemalleni aineistolle. Arkea ilmentävien sanavalintojen yhteydessä esittelen myös esimerkkejä, joiden voidaan katsoa liittyvän kiinteästi osaksi arkea ja sen ajallisuutta. Seuraavien aineistokatkelmien joukossa on näin ollen muun muassa arjen ja *elämän* tiivis liitto (KV 15), jolloin 'elämään mahtumisen' voi mieltää sijoittuvan lähelle arkea ja sen kiireistä rytmiä. [*K*]aiken *hulinan keskellä* - esimerkki nivoutuu niin ikään sanavalinnoiltaan lähelle arjen kiirettä, sillä tekstin laajem- pi konteksti käsittelee juuri arkea ja siihen sisältyviä toimia.

Kontrollifriikkikin *talttuu* nopeasti *arjen kiireessä* [- -] (KV 7a)

Arkiruoan *pitää valmistua puolessa tunnissa*. (KV 7a)

[- -] päivistä *ei löydy aikaa* eikä voimia liikunnalle – vai löytyisikö sittenkin? (KV 15)

Keksiikö personal trainer, miten Hannan *elämään mahtuisi* lisää liikuntaa? (KV 15)

Eikä omaan arkeen mahdu samoja projekteja tai huippukohtia [toisin kuin työelämässä olevalla miehellä]. (KV 1)

Elämme mieheni kanssa *kiireistä arkea*: lapset, työ ja talon remontointi täyt- tävät päivät. (KV 20a)

Kaiken hulinan keskellä Elsa muistuttaa aika ajoin itselleen, että tässä kodissa menee ihan hyvin. (KV 1)
 Tv-tuttu kokki Teresa Välimäki *elää vauhdikasta arkea* lastensa Akun, Vilman ja Allu-koiran kanssa. (KV 3b)
 [- -] remontoivat perusteellisesti useita vuosia, samalla kun *ohessa pyöri lapsiperheen kiireinen arki*. (KV 9)

Ajan riittämättömyyteen nivoutuu myös vastuunkantoa ja sen kuormittavuutta ilmentävää sanastoa, jolloin arki mielletään liki synonyymiksi kiireelle ja vastuulle. Sanastollisena valintana kiinnostava on myös alempien esimerkkien *ruuhkavuosi*-sana, joka on jo vaikiintunut ilmaus kuvaamaan pienten lasten vanhempien kiireistä elämänvaihetta. Väisänen (2011: 42–43) on viestintätieteen pro gradu -työssään tutkinut parisuhteen vuorovaiikutuksen representointia naistenlehdissä. Hän toteaa parisuhteen sekundaarisuusdiskurssiksi nimeämänsä diskurssin yhteydessä parisuhteen vuorovaiikutuksen näyttäytyvän toissijaisena suhteessa perheen arkeen, työelämään ja henkilökohtaisiin tarpeisiin. Aineistoni esimerkit korostavatkin kiireen ja vastuun sijoittuvan juuri näille elämän alueille lukuun ottamatta viimeistä katkelmaa, jossa parisuhde on tuotu ruuhkavuosielämän rinnalle.

Kun *oma arki* yksin kolmen lapsen kanssa *on kiireistä ja vastuu painaa* [- -] (KV 14)
 Älytöntä mihin naisten ja miesten *voimavarat venyvät, kun arjesta* lapsen kanssa *vastaa* vain yksi ihminen. (KL 21)
 Elätte *elämän ruuhkavuosia*, joissa itsensä lisäksi *on huolehdittava* töistä ja opiskeluista, lapsista, harrastuksista, kotitöistä ja tietysti levosta. (KV 3a)
 Niina Heralalle, 27, painaa päälle *ruuhkavuosiperheariki*. (KV 7b)
 Suhteen pitäminen elävänä on *molempien vastuulla*. (KV 20a)
 Vanhempi *ei* aina pärjää *arjessa eikä osaa ottaa* vanhemman *vastuuta* (KL 7)

Tunnen toisinaan melkein piston sydämessä, kun olemme näin onnellisia: *ruuhkavuosia elävä perhe ja pariskuntanakin onnellisempia* kuin koskaan! (KV 6)

Arjen voidaan laajemman tekstikontekstin valossa katsoa liittyvän myös vastuuseen ja velvollisuuksiin. Seuraavien esimerkkien avulla voidaan osoittaa siis jonkinlainen yhteys vastuunkannon ja täsmällisyyden välillä, jolloin *hoidetaan jämpästi* kuvaa vastuun velvoittavuutta ja *[m]ielummin siivoan kuin löhöän sohvalla* -lauseeseen voidaan nähdä korostavan kytköstä velvoitteiden ja niiden ahkeran suorittamisen välillä.

Lapsuudenperheessään Ulla kasvoi ajatukseen, että *oma koti ja piha hoidetaan jämpitisti*, eikä elämässä oteta suuria riskejä. (KV 11)
 [Siivoaminen on kivaa.] *Mielummin siivoan kuin löhöän sohvalla.* (KL 21)

Kieliopillisessa tarkastelussa huomio voidaan kiinnittää sanoihin osana lause- ja virkerakennetta (Fairclough 1992: 75; ks. luku 3.3). Vastuuta ilmentävien sanastollisten valintojen ohella huomion saavan näin myös kieliopilliset seikat, kuten nesessiiviset rakenteet, *pitää valmistua* ja *on huolehdittava*, joissa arjen velvoittavuus korostuu. Lauserakenteen tasolla seuraavan joukon viimeisen esimerkin rinnastetut lauseet ikään kuin yhdensuuruistavat arjessa pärjäämättömyyden ja vastuunkannon – *ei pärjää arjessa* ja *ei osaa ottaa vastuuta* (KL 7).

Arkiruoan *pitää valmistua puolessa tunnissa.* (KV 7a)
 Elätte *elämän ruuhkavuosia*, joissa itsensä lisäksi *on huolehdittava* töistä ja opiskeluista, lapsista, harrastuksista, kotitöistä ja tietysti levosta. (KV 3a)
 Vanhempi *ei aina pärjää arjessa eikä osaa ottaa* vanhemman vastuuta (KL 7)

Nimeämisen tutkiminen aineistosta on niin ikään mielenkiintoista. Tälle tarkastelulle kiintoisan esimerkin tarjoaakin seuraavan katkelman vastakohta-asettelu. Esimerkin tutkiminen juuri nimeämisen näkökulmasta avaa omalta osaltaan velvoitteiden ja kiireen täyttämää kuvaa arjesta.

Sitten pitää ehdottomasti rientää, sillä *kotirintamalla perheenäitiä* odottavat [- -] (KV 7b)
 Miten *kiireinen nuori äiti* ja *kunnianhimoinen televisioammattilainen* [- -] (KV 7 b)

Kotirintama ja *kiireinen nuori äiti* edustavat kahta eri maailmaa; *kotirintama*-sana kaiuttaa sodan aikaista naisten toimintakenttää, joka voidaan mieltää painavan vastuun sijaksi. *Perheenäiti* liitettynä *kotirintamaan* korostaa perinteistä naiskuvaa äidistä arjen huolehtijana. Modernimpi *kiireinen nuori äiti* puolestaan kuvaa maailmaa, jossa äidin roolin lisäksi naisella on useita muitakin tehtäviä, eikä aikaa aina ole lainkaan riittävästi. Tarkempi semanttinen analyysi osoittaa näin sanojen merkityksen samankaltaisuuden – kumpikin sana sopii kuvaamaan kontekstin äitiä ja tämän tehtävien tärkeyttä. *Kiireinen nuori äiti* ja *kunnianhimoinen televisioammattilainen* taas synnyttävät selvemmän vastakohtaparin, jossa rinnastuvat sekä *kotirintama* että työelämä. Kiire on näiden esimerkkien valossa siis asemoitavissa kodin ja työelämän rajapintaan, niiden yhteensovittamiseen.

Samaista rajankäyntiä voidaan nähdä myös seuraavissa esimerkeissä, joissa ongelmallisuutta voidaan tarkastella muun muassa sanavalintoja analysoimalla. Perheen aika, *pyhitetyt hetket*, on ensimmäisen aineistoesimerkin valossa kallisarvoista – jopa pyhää. Arki on myös *kärsivällisyyttä* vaativaa aikataulujen sovittelua, *palapeliä*. Onnistunut *yhtälö* ja vaikea *yhdistelmä* korostavat nekin työn ja kodin rajapinnan problematiikkaa, ja sen edellyttämää suunnitelmallisuutta. Mielenkiintoinen on niin ikään aineiston esimerkki, jossa kuvataan onnistunutta työn ja kodin erottamista – [o]len onnistunut hyvin pitämään työn ja kodin erillään toisistaan -lause täsmentää näiden kahden elämän osa-alueen jakoa, toisin kuin ehkä sanastollinen *yhdistelmä* tai *palapeli*, jotka luovat mielikuvan pikemminkin saumattomasta yhteen sovittamisesta. Jälkimmäiset katkelmat taas kuvaavat samaa ilmiötä lausetason rinnastetuin rakentein; *kiireinen nuori äiti ja kunnianhimoinen televisioammattilainen* sekä *voin olla hakemassa ja hoitaa silti työni* kertovat kodin ja työn samanaikaisuudesta, samoin kuin hiihtäjän haasteet virkkeiden välisen rinnastuksen avulla. Esimerkkien valossa työn ja muun elämän yhteensovittaminen tai vaihtoehtoisesti näiden alueiden erillään pitäminen muodostuu yhdeksi arjen haasteista. Arjen voidaan siis aineiston sanastollisen tarkastelun osalta katsoa liittyvän tiiviisti osaksi kotia (ks. tarkemmin luku 4.2 – Arki paikassa).

Mietin aika paljon *työasioita* myös *kotona*, mutta silti *lapsille ja perheelle pyhitetyt hetket* ovat rakkaimpia. (KL 19a)

Aamun rauha on kuitenkin vähän hämäystä, sillä viisihenkisen perheen *arki on usein melkoista palapeliä*. Kun molempien *työ on säännöllisen epäsäännöllistä*, arjen *pyörittäminen* vaatii *kärsivällisyyttä*. (KL 22a)

Niina näyttää *onnistuneen* hankalassa *yhtälössä*. (KV 7b)

Välillä *työn ja perheen yhdistelmä on mielettömän vaikea*, Minttu myöntää. (KV 16)

Olen *onnistunut hyvin pitämään työn ja kodin erillään toisistaan*. 3- ja 5-vuotiaat tyttöni eivät vielä edes ymmärrä, millaista työtä teen. (KV 16)

Miten *kiireinen nuori äiti ja kunnianhimoinen televisioammattilainen* [- -] (KV 7b)

[Suuri kiitos kuuluu myös työnantajalleni, joka suostui ehdottamaani osapäiväetätyöhön.] [v]oin olla Pihlaa *hakemassa* ja ajoissa kotona kolmena päivänä viikossa *ja hoitaa silti työni*. (KL 18)

Hannu Manninen *hallitsee* hiihdon ja mäkihypyn. *Kotona haasteena on isyyden, arjen ja opiskelun yhdistäminen*. (KL 1)

Kiireen ja vastuun ohella arkea kuvataan aineistossa niin hallitsevuuden kuin hallittavuudenkin näkökulmasta. Semanttisesti arjen rooli siis voidaan mieltää hallitsevaksi, kuten

seuraavassa metaforisesti ilmaistussa arki-esimerkissä on laita. Arki on tässä aineistoesimerkissä saanut inhimillistetyn toimijan osan.

jäädä arjen jalkoihin (KV 3a)

Arkea kuvaavat verbilausekkeet on jaoteltavissa Hallidayn (1994: 110) teorian mukaan prosessityyppeihin. Materiaaliset prosessit ovat tekemisen prosesseja, joissa jokin entiteetti tekee jotakin⁶. Tekemisellä voidaan tarkoittaa myös jonkin tekemistä tai aiheuttamista jollekin toiselle entiteetille. Arki voidaan siis nähdä muun muassa dynaamisena toimijana, tekijänä (*arki vie*). Esimerkki kuvastaa osaltaan arjen luonnetta kiireisenä ja vastuun täyttämänä elämänalueena. Arkeen mielletään näin kuuluvaksi aikaavieviä ja velvoittavia tehtäviä, jolloin energia kuluu arjen toimissa.

arki vie kaiken energian (KV 15)

Prototyypissä näkemyksessä transitiivisuudesta jokaisessa prosessissa on tekijä sekä osassa myös toinen osallistuja, jota kutsutaan kohteeksi (Halliday 1994: 109). Aineistoesimerkeistä voidaan tarkastella verbilausekkeen prosessiluonteen ohella näin myös osallistujia. Arki näyttäytyykin aineistossa kaikkein selvimmin hallittavissa olevana toiminnan kohteena alempien esimerkkien tavoin.

älytöntä mihin naisten ja miesten voimavarat venyvät, kun *arjesta* lapsen kanssa *vastaa* vain yksi ihminen (KL 21)
 Kotona Virpi *pitää huolta* [lueteltu lasten nimet ja iät] *arjesta*. (KV 11)
joutuu [- -] *rakentamaan* koko *arjen* (KL 21)
 Olen hyvä *pyörittämään* *arkea*. (KL 23)

Arjen luonnehdinnasta on siis tulkittavissa, että arjen koetaan olevan muokattavissa hallittavaksi tai ainakin se koetaan joksikin, johon itse voi muun muassa ajankäytöllään vaikuttaa. Verbikantainen substantiivijohdos tosin hävittää aktiivisen tekijän mutta indikoi arjen luonteesta ainakin *järjestämisen* ja *pyörittämisen* kohteena. Tätä keinoa nimitetään kie-liopilliseksi metaforaksi (Halliday 1985: 321–322; ks. tarkemmin luvussa 2.2.2).

Se ei ole käytännön sanelema pakko, vaan *arjen sujumisen* kannalta järkevinkin ratkaisu, ja varmasti myös asenne kysymys. (KV4)

⁶ Materiaalisten prosessien ohella verbilausekkeitä voidaan jakaa myös mentaalisiin ja relationaalisiin sekä verbaalisiin ja eksistentiaalisiin prosesseihin (Halliday esim. 1985).

Arjen järjestäminen mietitytti etukäteen, mutta kaikki on sujunut hyvin. (KL 18)

Kun molempien työ on säännöllisen epäsäännöllistä, *arjen pyörittäminen* vaatii kärsivällisyyttä. (KL 22a)

Arjen sujuvuus ilmenee aineistossa niin sanastollisina valintoina kuin rakenteellisina ratkaisuuina. Arkea kuvataan useassa esimerkissä sen onnistunutta eteenpäin menemistä korostavin valinnoin, jolloin arki *toimii*, *pyörii*, *rullaa*, *on kunnossa* tai arki on perheen muodossa *hallinnassa*. Arki voidaan tällöinkin mahdollisesti mieltää toimijaksi eli tekijäksi, jolloin verbit *toimii* ja *rullaa* muodostavat yhdessä 'arjen' kanssa intransitiivisen rakenteen. Toisaalta arki voidaan näissä intransitiivisissa rakenteissa mieltää myös kohdeksi, johon verbin kuvaama toiminta kohdistuu. (Fairclough 1997: 144–145.) Etenkin silloin, kun subjekti on predikaatin ainoa täydennys, tekijän piirteet voivat puuttua siltä kokonaan, kuten on laita monien muutosverbien kohdalla (ISK 2004: 870). Sen sijaan esimerkeissä 'arki on kunnossa' ja 'perhe on hallinnassa' kyse on predikatiivilauseella ilmaistusta asiointilasta.

Arki toimii intuitiivisella vuorovaikutussysteemillä, Mia sanoo. (KL 22a)

[- -] remontoivat perusteellisesti useita vuosia, samalla kun *ohessa pyöri lapsiperheen kiireinen arki*. (KV 9)

Olen hyvä *pyörittämään arkea*. (KL 23)

Toisen lähtö on aina vaikea, mutta sitten kun hän on oikeasti lähtenyt, *kaikki yleensä rullaa* ihan hyvin. (KL 22a)

Sarin *arki rullaa* kaveriäitien, miehen ja ymmärtäväisen työnantajan ansiota. (KL 18)

Arki rullaa, kun laittaa ruokaa, maksaa laskut ja pitää kodin siistinä. (KL 22b)

Kun *arki on kunnossa*, on elämässä aihetta tyytyväisyyteen. (KL 23)

Mulle riittää, että *perhe on* suht koht *hallinnassa*, talo pystyssä, piha kunnossa ja työt ovat mielekkäitä. (KL 10)

Aiemmin luvussa 2.3.2 esittelemässäni teoriassa Jokinen toteaa arjen tottumusten ja rutinien tuovan kaivattua lepoa arkeen, tosin vasta arjen pyörittämisen kautta. Jokinen korostaa pyörittämisen olevan myös monitahoinen prosessi, jossa näennäisen itsestään pyörittämisen sijaan vaikuttavat pikemminkin monenlaiset valtataistelut ja neuvottelut. Näiden huomioiden voidaan hyvin katsoa istuvan myös tämän työn aineistoon, jossa arkeen pyritään monin tavoin vaikuttamaan.

Arjen hallittavuutta tavoitellaan etenkin ajankäyttöä suunnitteleamalla, kuten seuraavista esimerkeistä ensimmäinen osoittaa (KV 8). Arkea ja aikaa tutkinut Jalas (2011:

108–109) toteaa monen tekijän jäsentävän arkista ajankäyttöä, jolloin aikavaateet muodostuvat epämääräisiksi, suuriksi kokonaisuuksiksi ja usein vaikeasti hallittaviksi. Usein arki onkin silkkää selviytymistä ajankäytön järkeilyn ja optimoinnin sijaan. Näistä lähtökohdista kiire voidaan Jalaksen mukaan ymmärtää vastakohtaksi joustavuudelle ja ajankäytön tarkalle suunnittelulle. Arjen joustavuus on siis olennainen kiirettä tuottava ominaisuus. Tämä käy hänen mukaansa ilmi, kun verrataan joustavaa arkea totaalisoiviin ja hallitseviin rytmeihin, kuten luonnonrytmiin, jossa on toki toiminallista kiirettä muttei joustavalle arjelle ominaista abstraktia kiirettä, painetta käyttää aikansa parhaalla mahdollisella tavalla.

Aineistomateriaalini valossa on vaikeaa olla täysin samaa mieltä siitä, että ajankäytön tarkka suunnittelu olisi vastakohta kiireelle. Analyysini puitteissa on toki todettava, että pyrkimys ajankäytön suunnitteluun ja hallintaan on yksi vahvimista diskurssin representaatioita leimaavista piirteistä, mutta väite ajankäytön suunnittelun kiirettä poistavasta vaikutuksesta ei kokonaisuudessaan sovi yhteen omien tutkimustulosteni kanssa. Tosin teorian viittaus abstraktiin kiireeseen, tavoitteeseen käyttää aika parhaalla mahdollisella tavalla, on luettavissa omistakin tuloksistani esimerkiksi tehokkuuden ja tavoitteellisuuden muodossa.

Arkea voidaan järjestää aikaa rytmittämällä, jolloin aika on tärkeä osa arjen rakentumista: [*v*]ar^{aa} liikunnalle *aikaa arjessa*. (KV 15) Ajan perspektiivistä katsottuna myös tehokkuus korostuu aineistossa esimerkiksi suorien viittausten muodossa sisältäen oletuksen ajankäytön tavoitteellisuudesta: [*t*]oivoisin *olevani tehokkaampi* kuvaakin arjen ajankäyttöä ja sen hallintaa. Mielenkiintoinen, vastakkainen näkemys paljastuu viimeisestä esimerkistä, jossa kiireen representaatio esittäytyy erilaisessa kontekstissa. Tällöin mielenkiinto suuntautuukin keskimmäisen virkkeen määrää osoittavaan liiallisuutta ilmaisevaan *liian*-adverbiin. Sama toistuu katkelman viimeisessä virkkeessä. Ilman näitä määritteitä esimerkki kantaisi kiireen prototyypin representaation tuntomerkkejä matkassaan.

On vaikeaa, kun enää kaikki ei ole tarkoin aikataulutettua. (KV 8)

Toivoisin olevani tehokkaampi. Haluaisin, että ehtisin tehdä enemmän asioita. (KL 21)

Minulla on tapana tehdä montaa asiaa yhtä aikaa. Kasaan päivän vähän liian monista aineksista ja juoksen sitten itseäni kiinni. Yritän tehdä liikaa. (KL 3)

Kiireen ja arjen vastuun näkökulmasta teksteissä on havaittavissa sanastollisten ja kielipillisten piirteiden synnyttämää ryhmittymistä eräänlaisen hallinnan tematiikan ympärille. Tähän arjen ajalliseen hallintaan puolestaan pyritään keinoin, jotka analyysin valossa on tulkittavissa jonkinlaiseksi suoriutumiseksi tai jopa arjen onnistuneeksi suorittamiseksi. Ajanhallinnan merkitystä voidaan joidenkin tulkintojen mukaan pitää hyvinkin ratkaisevana yksilön yhteiskunnallisen kelpoisuuden määrittäjänä (Jalas 2011: 112; ks. luku 2.3.3).

Analyysini tuloksien perusteella miellänkin arjen kiireen ja vastuun representaatioiden syntyvän tehokkuuden diskurssista, jolloin representaatioiden yhdistävänä tekijänä on tehokkuus-näkökulma – merkityksellistämisen tapa. Hallinnan kytkös tähän nimeämääni diskurssiin liittyy erityisesti aikaan ja paikkaan hallinnan välineenä; ajan ja paikan avulla pyritään saavuttamaan mahdollisimman toimiva ja tehokas arjen kulku (tarkemmin hallinnasta luvussa 2.3.3).

Arjen erilaisten rutiinien, niiden väistämättömyyden sekä hallitsevuuden ohella tälle diskurssille onkin ominaista pyrkimys hallintaan; arkeen pyritään suhtautumaan ainakin osittain hallittavissa olevana elämän osa-alueena. Tehokkuus-diskurssiin kuuluvaksi piirteeksi voidaan analyysini havaintojen valossa näin siis liittää pyrkimys muun muassa ajankäytön suunnittelulla saavutettavaan arjen hallintaan. Diskurssille eräänlaisena vastakkaisena tulkintana voidaan ainakin lähtökohtaisesti pitää seuraavan luvun hidastamisen diskurssia ilmentäviä hitaan arjen representaatioita. Diskurssien todellista vastakkainasettelua tarkastellaan lähemmin hidas arki -luvun analyysin yhteydessä sekä tuloksia kokonaisuuteen suhtetuttavassa lopuksi-luvussa.

4.1.2 Hidas arki

Rytmitään hidastetun arjen ympärille rakentamani luku käsittelee edellisen luvun tavoin arjen ajallisuutta. Erona edellisen luvun analyysiin on tarkasteluni päinvastaisuus, sillä tässä luvussa käsittelen aineistoa hitaan ja hidastetun arjen näkökulmasta. Samoin kuin edellisen luvun analyysissä, pyrin edelleen perustelemaan huomioni runsaita esimerkkejä apunani käyttäen.

Sanastollisia valintoja analysoimalla voidaan tehdä havaintoja arjen liikkeestä ja sen rytmistä. Kuten metodia kuvaavassa luvussa 3.3 kirjoitan, ilmeisimmät diskursseja erottavat piirteet ovat usein sanastollisia (Fairclough 2003: 129). Sanasto hyödyntää jo vakiin-

tunutta hitauden käsitettä arjen kuvauksessa. Hidasta ja hidastettua elämää rakennetaan erilaisin luonnehdinnoin. Ilmiön suoran sanoittamisen ohella valinnoilla, arvottavillakin, luodaan eroa ajasta kilpailevaan tehokkuuden diskurssiin. Seuraavat esimerkit kuvaavat osaltaan arjen suhdetta hitaaseen rytmiin. Vaikka kaikissa tekstikatkelmissa ei suorasti mainita arkea, laajemman kontekstin perusteella näiden voidaan kuitenkin katsoa liittyvän tiivistä hitaan arjen representointiin.

Hidas arki (KL 17b)

Hitaampi elämisen tahti houkutti. (KL 17b)

Kävimme *etsimässä hidasta elämää* kaupungista, ruokapöydästä ja *tavallista arjesta*. (KL 17b)

Olisiko tämä *sitä downshiftingiä?* (KV 9)

Vuonna 1986 käynnistyi Roomassa *kapina kiirehtimistä vastaan*. (KL 17b)

Monen mielestä *kiireessä kituminen* ja siitä valittaminen onkin aivan vanhanaikaista. (KL 17b)

”Vastustan kiireistä elämää” (otsikko) (KL 3)

Parhaat aamut ovat hitaita. (KL 3)

Helpon kuuluisen ohjeen takana on Hakalan *huoli työelämän kiireen ja tehokkuuden hiipimisestä perheisiin*. KV (20b)

Vapaa-ajasta on tullut suorittamista. (KV 20b)

Vanhemmuiden suorittamista Elsa vihaa. Se liittyy vahvasti tähän aikakautteen. (KV 1)

Hidastamista ilmentävien sanavalintojen voidaan tulkita liittyvän osittain myös johonkinlaiseen vauhdin, virran ja koneistamisen maailmaan, jolloin hitaasta arjesta ja elämästä yleensä kertovat niin virta, ylikierrokset, jarruttaminen, (tyhjä-)käynti kuin pysähtymienkin. Toinen mielenkiintoinen piirre aineistossa on arjen kuvaaminen rytmiterminä tutulla tahti-sanalla. Tällöin tutkimuksen keskiössä ovat Faircloughin (1992: 77) esittelemät metaforiset havainnot (ks. luku 3.3). Suomen kielen perussanakirjassa tahti-sana määritellään jaksoksi, jollaisiin rytmisen kokonaisuus jaetaan. Musiikin, runouden ja tekniikan ohella tahtia käytetään myös elämänmenon, -rytmin, tavan tai tyylin tarkoitteena. (PS s.v. *tahti*.)

Minussa on aamuisin *vähän liikaa virtaa* ja yritän saada itseni hidastettua. (KL 3)

Työhön tarttuminen tuntuu hyvältä, mutta nostaa nopeasti sykkeen. Siinä saa taiteilla, *ettei lähde ylikierroksille*. (KL 3)

Nyt monet tahtovat *jarruttaa*. (KL 17b)

Pienten lasten äitinä *ajan kulumista haluaisi välillä jarruttaa*. (KL 19a)

Käydään hitaalla (KL 17b)

Saan voimaa monista asioista, kunhan vain *pysähdyn* niiden äärelle. (KL 3)

Jos vanhemmat *malltavat pysähtyä*, lapsille riittää usein, että jutellaan ja vaikka luetaan kirjaa. (KV 20b)

Pitkään *ihmisen tahti* onkin ollut kiihtyvää: me matkustamme, työskentelemme ja syömme vauhdikkaammin kuin koskaan ennen. (KL 17b)

Omatahtinen elämä on valinta. [Täytyy tehdä asioita, joista tulee itselle hyvä mieli.] (KL 17b)

Läheiset eivät uskoneet, että *kiireiseen poliitikon elämään totunut* Janina *voisi hidastaa tahtia* – ja olivat siinä oikeassa. (KV 8)

Valintoja on mielenkiintoista tutkia lähemmin myös seuraavista esimerkeistä, joissa lauseen muodostaman merkityksen voi tulkita olevan ristiriidassa yksittäisten sanavalintojen kanssa. Esimerkiksi *antaa itselleni lupa* viestii arjen valintojen ristiriidasta. Oleminen ja siitä nauttiminen on näin ollen arjessa poikkeuksellista, rytmin rikkovaa toimintaa, johon on pyydettyä itseltään lupa. Samalla tavalla lauseen merkityksen kannalta mielenkiintoinen on virkkeen aloittava ajan adverbi *joskus*, joka lieventää virkkeen merkitystä laajemmassa kontekstissään. Kaapin *voi jättää* siivoamatta *joskus*. Edellisen esimerkin tavoin toiminta on tässäkin virkkeessä mielletävissä normista poikkeavaksi, mikäli ajatellaan siivoamisen olevan rutiinin kaltaista toimintaa ja siitä poikkeamisen eräänlaista rytmin rikkomista. Mikäli lause ilmaistaisiin esimerkiksi seuraavasti: *aina ei tarvitse siivota kaappia* lukijalle ei muodostuisi yhtä selkeää kuvaa siivoamisen rytmistä. Adverbi *aina* on mielestäni mielletävissä ajallisesti sallivammaksi kuin toisteisuutta korostava aineiston *joskus*. Myös modaaliverbi *voida* rakentaa representaatiota mahdollisuuden tasolla liikkuvasta toiminnasta, jonka toteutuminen on lopulta toimijan itsensä päätettävissä. Sanavalintojen *joskus* ja *voi jättää* voidaankin tulkita kaiuttavan myös vastuun ja velvoitteiden representaatioita synnyttävää tehokkuuden diskurssia.

Minulle ei tuota tuskaa *antaa itselleni lupaa vain olla ja nauttia*, vaikka tekemättömiä töitä olisi kauheasti. (KL 17a)

[Marttoissa oppii miettimään myös sitä, onko kaikki touhottaminen välttämätöntä.] *Joskus voi jättää* kaapin siivoamatta tai paistaa pullia valmispaasteista. (KL 17b)

Mielenkiintoinen on niin ikään eräänlainen suorittamista hillitsevä representaatio, jolla tarkoitan jonkinlaista keskeneräisyyden hyväksymistä. Ensimmäisten esimerkkien voikin

tulkita tarkoittavan juuri tällaista sallivuutta, ja viimeisen esimerkin puolestaan viestivän kiireen representaation peittoavan täydellisyyden tavoittelun.

Täydellisyyttä ei tarvitse tavoitella. (KL 17b)

Haluan olla *keskiverto*hyvä äiti! (KV 1)

Paheisiinkin Janina *oppi* iän myötä *suhtautumaan* *suopeammin*. Hän *osaa jo nauttia* muutamasta viinilasillisesta. (KV 8)

Kontrollifriikkikin talttuu nopeasti arjen kiireessä [- -] (KV 7a)

Metaforinen vertaus asennon vaihtamisesta rakentaa jälleen viittauksen hitaan arjen representaatioon, jossa ylikuormittumiseen reagoidaan omilla elämän valinnoilla. Metaforan diskursiivinen rooli hahmottuu erityisesti laajemmassa kontekstissa, hidasta arkea korostavassa tekstissä (KL 17a).

Suhtaudun *stressiin* kuin *puutumiseen jalassa*. Se on *vihje kropalta vaihtaa asentoa*. (KL 17a)

Lausetason diskursiivisessa analyysissä huomio puolestaan kiinnittyy rinnastettuihin lausekkeisiin. Hyvien ja huonojen puolien luonnehdinnassa hyväksi kertoja on listannut *tetrixen* ja *relaamisen*, jotka luovat kuvaa tehokkuutta tavoittelevan elämäntavan vastakohdasta. Tulkintaa tukevat huonoiksi puoliksi kerrotut *ruoanlaitto* ja *järjestyksenpito*, jotka on luokiteltavissa pikemminkin tuloksellisen ajankäytön kuin hitaan arjen representaatioon. Rinnastuskonjunktioilla yhteen liitetyt *stressitön arki* ja *hyvä elämä* rakentavat keskenään rinnastettuina mielikuvaa hyvän ja stressittömän arjen yhdenvertaisuudesta. Samoin toimii aineistoesimerkki, jossa adjektiivilausekkeen avulla hidas elämä luokitellaan laadukkaaksi ja onnelliseksi.

Olen hyvä tetrixessä ja relaamisessa. (KL 17a)

Olen huono ruoanlaitossa ja järjestyksenpidossa. (KL 17a)

Asenteet muuttuvat: yhä useamman mielestä *stressitön arki ja hyvä elämä* löytyvät maalta. (KV 10)

Hidas herkuttelu poiki ajatuksen kaikin tavoin *hitaammasta, laadukkaammasta ja onnellisemmasta elämästä*. Sitten puhuttiinkin jo leppoistamisesta. (KL 17b)

Kiireen ja vastuun representaatioiden tavoin myös hitaan arjen aikaa ja koko elämää pyritään hallitsemaan; aikaa halutaan käsitellä, ja siihen yritetään vaikuttaa omilla valinnoilla. Aika koetaan siis eräänlaiseksi suureeksi, jonka määrään voidaan omilla valinnoilla vai-

kuttaa. Samoin kuin tehokkuudeksi nimeämässäni diskurssissa myös hitaan arjen representaatioissa erottuu siis selvä sidos hallinnan teemaan. Omaksi koettua aikaa saatetaan samalla kokea hallittavan myös sen kulun osalta, aikaa voidaan sekä lisätä että pysäyttää.

Mutta voiko tavallinen arjen raataja ”ottaa ajan haltuunsa”? Miten se onnistuisi? (KL 17b)

Iltaisin hän *ottaa itselleen aikaa* pitämällä television ja sähköpostin suljettuna. (KL 17b)

Nyt *aikaa otetaan haltuun* keskittymällä siihen, mikä itselle on tärkeää. (KL 17b)

Kaupungissa tuntui, että työ *saneli* elämämme, mutta nyt tuntuu, että *ohjaamme sitä itse!* (KV 11)

Verbin aikamuodosta ja moduksesta voidaan myös tehdä mielenkiintoisia havaintoja. Hitaan arjen representaatioissa kiireestä saatetaan puhua imperfektissä, jolloin menneen ja nykyisyyden erottelun kautta syntyy selkeä kuva muutoksesta. Myös ajan adverbien, esimerkkien *nyt*, käyttö korostaa indikatiivin preesensia verbin tempuksena.

[Espoossa] *Oli* hyvät työpaikat, kiva kerrostalokoti, *tehtiin* uraa ja kaikki *sujuu* mukavasti, mutta *halusimme* lähemmäs luontoa. (KV 11)

[- -] *remontoivat* perusteellisesti useita vuosia, samalla kun ohessa *pyöri* lapsiperheen kiireinen arki. (KV 9)

Elämä *oli* yhtä kaaosta. (KV 8)

Hän *halusi* järjestää enemmän aikaa perheelleen. (KV 8)

Kaupungissa *tuntui*, että työ *saneli* elämämme, mutta *nyt tuntuu*, että *ohjaamme* sitä itse! (KV 11)

Nyt emäntänä olen joutunut opettelemaan rohkeutta ja joustamista. *Se tehdään*, mitä jaksetaan, *ehditään* ja *on* tärkeintä. Loput *tehdään* joskus myös hemmin. (KV 11)

Jos *arki järjestyisi* kaupungissa kuin nyt maalla (KV 10)

Tarkastelunäkökulmasta katsottuna aineistoa voidaan pitää ajallisena ilmeisen aikakytököksen ohella myös siksi, että hidas elämä nähdään tavoitteellisena toimintana, ikään kuin aikajanalle sijoitettavana maalina.

Joskus vielä *minusta tulee hitaampi ja levollisempi.* (KL 3)

Hitaan tai tiedostaen hidastetun arjen kuvauksesta rakentuu eräänlainen vastadiskurssi edellisessä alaluvussa esitellylle kiireen ja vastuun muodossa näyttäytyvälle tehokkuudelle. Arjen rytmiä luonnehtii vastadiskurssinsa tavoin aika ja ajallisuus. Vaikka ku-

vaankin hidastamisen diskurssia eräänlaisen vastadiskurssina tehokkuudelle, on syytä huomata myös diskurssien samankaltaisuus erityisesti hallinnan suhteen. Aikaa ja paikkaa pyritään kummankin diskurssin synnyttämässä representaatioissa hallitsemaan tai pikemminkin ajan ja paikan avulla pyritään hallitsemaan omaa arkea.

Hidastamisen diskurssin synnyttämistä representaatioista tosin on luettavissa myös tavoitteellisuuden hidastumista, kun taas tehokkuuden diskurssille on nimenomaisesti tunnusomaista tavoitteellisuuden korostuminen. Yhtäläisyyksistään huolimatta diskurssit voidaan perustellusti mieltää ainakin jossain määrin vastakkaisiksi, vastakohtaisiksi arjen merkityksellistämisen tavoiksi. Diskurssien sijoittumiseen toisiinsa nähden vaikuttaa kuitenkin kaikkien kolmen merkityksellistämisen tavan asemoituminen suhteessa arkeen. Tarkoitan tällä diskurssien tarkastelua eroja synnyttävien piirteiden ohella myös yhdenmukaisuutta kokoavien seikkojen perusteella – vastakkainasettelu ja tarkkarajainen jaottelu ei ole tutkimukseni kannalta tarkoituksenmukaista.

Seuraavassa luvussa tarkastelenkin yksityiskohtaisesti kolmatta, arjellistumiseksi nimeämäni diskurssia ja sen erityispiirteitä. Tämän jälkeen kokoan havaintoni yhteenve-to-lukuun, jossa esittelen kerraten kaikki kolme diskurssia. Samalla perehdyn jo diskurssien laajempaan kenttään sekä kytköksiin, joiden pohtimista jatkan vielä viimeisessä loppukuusi-luvussa.

4.2 Arki paikassa

Tässä luvussa tarkastelen arjen tiivistymistä ajallisuudesta paikallisuudeksi. Analysoin arkea siis eräänlaisena paluun sijana tai kiireen vastapainona sekä turvapaikan omaisena selkeän rytmin tilana. Aineistoni tutkimuksellinen jatkumollisuus korostuu nyt siirryttäessä pohtimaan arjen paikantumista konkreettiseen tilaan sekä abstraktimpaan arjen sijaan. Olen laatinut luvun arjen paikantumisen tarkastelua varten, ja paikantumisella tarkoitan tässä yhteydessä siis arjen luonnetta konkreettisemmaksi paikaksi ja mentaalisemmaksi tilaksi tiivistyvänä elämänalueena. Arki on näin ollen edelleen olennaisesti kiinni ajassa, mutta korosteiseksi erottuu nyt arjen paikka ja tila.

Arki paikantuu tarkastelemassani tekstijoukossa ensisijaisesti kotiin ja perheeseen. Koti voidaankin tekstin tasolla nähdä paikkana, jonne ajasta siirrytään ja jonne odotetusti palataan. Kodin ja arjen yhteys voidaan näiden kontekstistaan irrotettujen esimerkkienkin osalta nähdä muun muassa siinä, miten arkeen aiemmissa luvuissa kiinteästi liitetyt ele-

mentit – kiire (*täällä on odottamassa niin monta hommaa*, KL 10) ja toisaalta myös hitaus (*kiireisen työn vastapainoksi*, KV 16) – rinnastetaan kuuluviksi kodin ja perheen piiriin.

Koti merkitsee minulle *paikkaa, jonne olen toivottu ja odotettu ja jonne kaipaen*, kun olen reissussa. (KL 23)

Tien päältä on taas hyvä *palata lapsiperheen arkeen*. (KL 6)

Kotona *perhe palautti* minut aina maan pinnalle. (KV 8)

Kun tulen keikalta *kotiin*, *täällä on odottamassa* niin monta hommaa, etten ehdi liikaa miettiä töitä. (KL 10)

Sitten viihdyn taas kotona [keikkamatkan jälkeen] (KL 6)

Kiireisen työn vastapainoksi Minttu *viihtyy kotona*, haaveilee alituisen matkustamisesta, lukee kirjoja ja käy elokuvissa aina kun pääsee. (KV 16)

Koti ja perheen yhteinen tila nimetäänkin näiden esimerkkien valossa muun muassa *kompassinneulaksi*, *keskipisteeksi*, *[t]ukikohdaksi*, *pesäksi* ja *voimapaikaksi*. Analyysia luonnehtii näiltä osin arjen yhteisyyttä ja turvallisuutta tuottava olemus. Arjen voidaan siis katsoa paikantuvan konkreettisen sijan lisäksi myös eräänlaiseen mentaaliseen tilaan tai ainakin tämän abstraktin arjen olemuksen voidaan tulkita olevan oleellinen osa konkreettisen arjen rakentumisesta. Tässä yhteydessä myös kodin kuvaukseksi mielletävät representaatiot voidaan liittää osaksi arjen kuvaa, arjen paikantumisesta kodin piiriin.

Koti on kuin *kompassinneula*, *kaiken keskipiste*. (KL 23)

Kerrostaloneliö helsinkiläislähiössä on Teresan, kahden lapsen ja yhden koiran *tukikohta*. (KV 3b)

Kotimme ei ole sijoitusasunto eikä vieraita varten viimeistelty sisustuslehdien aukeama, vaan *pesä*, jossa tärkeintä on tunnelma. (KV 3b)

Keittiö oli äidin ja Teresan yhteinen *voimapaikka*. (KV 3b)

Paluun ja turvallisen olemisen rinnalla koti voidaan nähdä aineistossa paikkana, jota arvostetaan ja jota luonnehditaan liki poikkeuksetta myönteisin sanavalinnoin. Koti on siis paikka, jossa *menee hyvin*, jossa *arjen turvallisuus ja tasapaino* ovat tärkeitä, jossa *voi näyttää epävarmuutensa*, luodaan *rauhallista yhdessäoloa*, sekä *paineetonta ja levollista ilmapiiriä*, ollaan *läsnä ja onnellisia* sekä arvostetaan *levollisuutta*. Tämän kaiken voi tulkita määrittävän ajallemme tyypillisen tehokkuuden vastapainoa – koti on kenties tästä kaikesta suorittamisesta vapaa paikka. Koti toimii näin eräänlaisena symbolisena arjen tilana.

Kaiken hulinan keskellä Elsa muistuttaa aika ajoin itselleen, että *tässä kodissa menee ihan hyvin*. (KV 1)

Martti Suosalo myöntää olevansa mies, jolle *arjen turvallisuus ja tasapaino* ovat tärkeitä asioita. (KL 10)

Kotona voi näyttää epävarmuutensa (KL 22a)

Arvokkainta, mitä lapsi voi saada, on rauhallinen yhdessäolo. (KV 20b)

Paineettoman ja levollisen ilmapiirin luominen täällä kotona on tärkeintä. (KV 1)

Kun hän on *kotosalla*, hän pyrkii olemaan *lasten arjessa vahvasti läsnä*. (KL 10)

Kotioloissa olen onnellinen. (KL 21)

Arvostan kodin levollisuutta. (KL 23)

Koti arjen paikkana edustaa myös arvomaailmaa ja ajankäyttöä, sillä kahden ensimmäisen esimerkin voidaan tulkita kuvaavan kodin roolitusta ja päiväjärjestystä. Samalla voidaan myös kiinnittää huomiota kahteen jälkimmäiseen aineistoesimerkkiin, jotka luovat hie-man aiemmista tulkinnoista poikkeavan representaation; huomiot vastapainon omaisesta paikasta saavat rinnalleen sanastollisia valintoja myös jostakin kodin ulkopuoliseksi mielletävästä maailmasta: *haluan tsempata ja haasteena on*. Kodin arki on näin ollen saanut vaikutteita myös esimerkiksi työelämälle tutusta kielestä.

Hän [äiti] oli kotona, kun me lapset olimme pieniä, vaikka tunsin, että hänen odotettiin toimivan toisin. (KL 17a)

Päivät alkavat *kotona yhteisellä aamupalalla*. (KL 1)

Kotona haluan tsempata (KL 6)

Kotona haasteena on isyyden, arjen ja opiskelun yhdistäminen. (KL 1)

Arjen luonne kotiin sijoittuvana elämän osa-alueena välittyy myös arjen ja perheen tiiviistä yhteydestä. Perheen merkittävä rooli korostuu useassa ryhmän tekstissä. Teorialuvussa 2.3.1 esittelemäni Jallinojan (2000; 2009) yhteiskuntatieteelliset tutkimukset puoltavatkin juuri perheen merkitystä arjessa. Monet aineiston esimerkeistä korostavat perheen sisäistä läsnäoloa ja sen tärkeyttä. Mielenkiintoinen on myös seuraavien esimerkkien toisen katkelman rinnastuskonjunktioilla yhteen liitetty sanapari *hallitusti ja hyvin kotoisaan tapaan*, jossa yhdistyvät sekä suunnitelmallisuus että ensimmäisen esimerkin tapaan leppoisaksi mielletty kotoisuus. Tämän voidaankin kaikesti päätellä johtavan aiemmissakin luvuissa esille tulleet hallinnan teemaan – arjen korosteisuus liitetään näin hallittuun elämänrytmiin.

Päivä alkaa parhaiten *kotoisalla, perheen sisäisellä huumorilla*, pienellä lasten ja vaimon kiusoittelulla. (KL 19b)

Hirviniemen kymmenhenkisen *perheen ruokahuolto* sujuu *hallitusti ja hyvin kotoisaan tapaan*, sillä päämäärä on selkeä. Me tehdään ruokaa lasten ehdoilla. (KV 4)

Perheen ja arjen kuvauksen voi mielestäni tulkita olevan myös eräällä tavalla rajaavaa. Arki rajataan oman perheen piiriin kuuluvaksi, jokaisen perheyksikön omaksi alueeksi, kuten esimerkit korostavat: *tässä perheessä, perheen kanssa yhdessä* (tämän tietyn oman perheen) sekä possesiivisuffiksilla vahvistettu *perheeni kanssa*. Perhe ja lapset arvotetaan niin ikään tärkeiksi aineistossa: *perhe merkitsee paljon, [a]rjessa mieletön voimavara ja ilonlähde ovat lapset sekä lapsille ja perheelle pyhitetyt hetket ovat rakkaimpia*. Yhdessä-olo perheen kesken on siis yksi merkittävimmistä teemoista läpi aineiston, mitä vielä jälkimmäiset esimerkit (KV 3b, KL 14 sekä KV 18) omalta osaltaan osuvasti alleviivaavat. Viimeisin esimerkki (KL 17c) on niin ikään mielenkiintoinen muutoksen näkökulmasta; mennyt aika suhteessa nykyisyyteen kuvaa perheen merkitystä ja niin sanottua omaa aikaa.

Siitä [erilaisista allergioista ja ruokavalioista] huolimatta *tässä perheessä syödään yhdessä* arkiruokaa päivittäin. (KV 7a)

Kirjailija Kati Tervo on kotikissa, jonka *arjen kruunaa perheen kanssa yhdessä* nautittu itsetehty ateria. (KL 13)

Pyrin olemaan *perheeni kanssa* mahdollisimman paljon, vaikka ihan arkisia asioita puuhastellen. (KL 1)

Perhe merkitsee minulle paljon. (KL 17a)

Arjessa mieletön voimavara ja ilonlähde ovat tietenkin lapset. (KL 19a)

Mietin aika paljon *työasioita* myös *kotona*, mutta silti *lapsille ja perheelle pyhitetyt hetket ovat rakkaimpia*. (KL 19a)

Keittiöpuuhailu ja juttelu ruoan valmistumisen ohessa *on kuulunut lasten arkeen* pienestä pitäen. (KV 3b)

En enää kaipaa itsenäistä elämää. En haaveile erilaisten asioiden tekemisestä ja saavuttamisesta. Olen ymmärtänyt, että se mitä *olen koko elämäni kai vanut*, on *perhe-elämä ja arki*. (KL 14)

Pelkällä rakkaudella ei voi korjata rikki menneitä lapsia, mutta *arjessa perhe luo hyvän ympäristön parantumiselle*. (KV 18)

Olen aina elänyt perheelleni ja lapsilleni, mutta nyt on tullut tärkeäksi sekin, mitä itse haluan elämältäni. (KL 17c)

Arjen kuvauksen adjektiiveilla on aineistossani myös merkittävä osa, jolloin arkisella voidaan analyysissä nähdä tarkoitettavan tavanomaisuutta ja arkipäiväisyyttä, kuten seuraavat esimerkit osoittavat: *tavallisesta arjesta*, *tavallinen arjen raataja*, *vaikka ihan arkisia asioita puuhastellen* sekä *arkiseen suhteen hoitoon*. Aineiston esimerkkejä tarkemmin analysoitaessa voidaan kiinnittää huomita muun muassa sanastolliseen valintaan *raataja*, joka kantaa varsin ilmeistä merkitystä arjesta työläänä puurtamisena. Samoin mielenkiintoinen on esimerkki *vaikka ihan arkisia asioita puuhastellen*, jossa arkisuuden tavanomaisuutta korostavat intensiteettimääräite *ihan*-partikkeli, lisäävä lausumapartikkeli *vaikka* sekä *puuhailta* verbijohdoksen variantti *puuhastella*, joka mielestäni painottaa tekemisen arkipäiväistä, vakavuudeltaan vähäisempää luonnetta (vrt. laulaa–lauleskella).

Kävimme etsimässä hidasta elämää kaupungista, ruokapöydästä ja *tavallisesta arjesta*. (KL 17b)

Mutta voiko *tavallinen arjen raataja* ”ottaa ajan haltuunsa”? (KL 17b)

Pyrin olemaan perheeni kanssa mahdollisimman paljon, *vaikka ihan arkisia asioita puuhastellen*. (KL 1)

Arkiseen suhteen hoitoon kuuluu toisen huomioiminen pienissä, tärkeissä asioissa. (KV 20a)

Arjen kuvauksesta voidaan siis huomioida niin sanottu tavallinen arki, jossa rutiininomainen arki on niin adjektiivilausekkein kuin sanastollisin valinnoin arvotettu hyväksi. Arjen kuvaaminen tavalliseksi voi herättää kysymyksen siitä, miksi tavallisuutta korostetaan, vaikka arki jo käsitteenä viittaa tavanomaisuuteen (Jokinen 2005: 9). Aineiston analyysin perusteella arjen voidaan tulkita olevan luonteeltaan samanaikaisesti sekä arkipäiväisen ikävyyttävää että oleellisuudessaan kaiken edellytys – arki on siis kaikessa tavanomaisuudessaankin korvaamattoman arvokasta. Tätä arjen ristiriitaista luonnetta kuvaa myös Jokinen (mts. 11) mieltäessään arjen kaikessa välttämättömyydessään myös tylsäksi ja turruttavaksi. Omassa aineistossani erityisesti viimeisen esimerkin nimeämistapa on tarkastelunäkökulmastani katsottuna mielenkiintoinen: *arjensietokyky* yhdyssanana määrittää mielestäni osuvasti ilmiötä, jossa arki on samanaikaisesti sekä tärkeää että jotakin, jonka olemassaoloon pitää siedettyä. Sietokyky sanana kuvaa kykyä sietää jotakin, kuten esimerkiksi kipua. (PS s.v. sietokyky.)

Arkiset asiat ovat ihanimpia. (KV 18)

Arki on hyvää! Parasta! Muuta ei tarvita (KL 19b)

”*Tylsä arki on parasta*” (KL 7)

Erityisesti sijoitetuille lapsille tärkeintä on *tavallinen tylsä arki*. (KL 7)

Eikö ole tapana sanoa, että *arki on parasta* ihmisen elämässä? (KV 3a)
Arkista aherrustahan tämä on, ei tästä ole syytä ketään jalustalle nostaa, hän toteaa. Soile myöntää, etää välillä kumpaakin kiukuttaa, harmittaa tai väsyttää. Se kuuluu *lapsiperheen arkeen*. (KL 7)
 Soilen mielestä sijaisvanhemmuus sopii ihmisille, jotka viihtyvät kotona ja *lapsiperheen toistuvien rutiinien parissa*. (KL 7)
 Ekokylässä Ainin elämä eteni *turvallisesti toistuvan päivärytmin* mukaisesti. (KL 16)
Lapsi ei kaipaa arkeensa sirkushuveja, eikä kasvattaminenkaan ole raketti tiedettä: *tärkeintä on olla läsnä ja kuunnella*. (KV 20b)
 Toimittaja Raisa Rauhamaa *nauttii arjen rutiineista* [- -] (KL 3)
Nautin päiväkodin arjesta. (KL 17c)
Ikävystyttävät hetket valmentavat myös *tasaisen arjen kohtaamiseen* myöhemmässä elämässä, Hakala uskoo. (KV 20b)
 Samalla olin levoton ja kaipasin muualle, huolimatta siitä, että *arjensietokykyni on ollut aina vankka*. (KL 17d)

Arkea kuvataan niin ikään säännöllisyyttä korostaen. Seuraavat rytmittymistä kuvaavat esimerkit ovat lukuisine esiintymineen varsin mielenkiintoisia. Adjektiiviattribuutit *tarkka* ja *selkeä* toistuvat aineistossa usein; *tarkka* kahdesti ja *selkeä* peräti neljästi samassa tarkoituksessa. Substantiivien tarkastelu on niin ikään hedelmällistä, sillä sanastolliset valinnat kaiuttavat kukin viestiä aikataulutetun ja ennalta säännellyn arjen maailmasta: *aikataulut ja ruoka-ajat* täsmentävät arjen semanttisesti suoraa ajallisuutta, *nuotit* ja *rytmi* tahdin kautta määrittyvää rytmiä (ks. luku 4.1.2), *raamit* ja *rajat* arjen normitettua runkoa sekä *kiinteä päiväjärjestys* arjen toisteisuutta.

Me ei todellakaan hippeillä. *Kaikessa pitää olla tarkat aikataulut*, Aleksii korostaa. (KL 22a)
Kotielämämme ei ole ollenkaan boheemia, vaan *meillä on tarkat ruoka-ajat ja säännöt lapsille*. (KV 16)
 Lapsiperheissä *viikko rytmittyy* lätkäharkkojen ja iltasadun mukaan, ja juhlapyhille on *selkeät nuotit*. Sinkku *kasaa rytmin* ja mielekkyyden yksin. (KV 14)
 Annelin mielestä monia perheitä auttaisi, jos *elämässä olisi kunnan rytmi*. Jos rytmiä ei ole, kotitöistä saattaa tulla ylitsepääsemättömiä vuoria. Teke mällä joka päivä vähän kerrallaan niistä selviäisi aika vaivattomasti. (KL 22b)
 Meillä on *todella selkeä päivärytmi*, sellainen minulla oli jo ennen lapsia. (KV 6)
 Kun työssä mieli laukaa miten sattuu, on tärkeää, että *kotona on selkeät raamit*. (KL 10)
 Erityisesti sijoitetuille lapsille tärkeintä on tavallinen tylsä arki. Sellainen, jossa on *selkeät rajat ja toistuva rytmi*, Soile kertoo. (KL 7)
Kiinteä päiväjärjestys loi turvaa (KL 16)

Rytmittymisen rinnalle voidaan mieltää aika, joka myös tässä kategoriassa nivoutuu arkeen. Tässä yhteydessä näkökulma on tosin hieman erilainen, sillä arkea kotiin ja perheeseen paikantuvana olemisen tilana tarkastelevassa analyysissäni kiinnitän huomiota arjen rytmittymiseen sekä aikaan eräänlaisena olemista määrittävänä tekijänä, jolloin arjen aika ei ole niinkään kiireistä tai hidasta, vaan jollekulle annettavissa, omaa tai ainakin sen käytöstä voi itse päättää. Jallinojan (2000: 120) mukaan ajan avulla voidaan osoittaa arvostuksen kohteita ja tärkeinä pidettyjä asioita. Esimerkkeiksi Jallinoja antaa sanavalinnat *antaa aikaa* ja *viedä aikaa*, jotka jo itsessään paljastavat puhujan suhteen asiaan; aikaa annettaessa tekeminen on todennäköisesti mieluisaa, kun taas aikaa vieviin asioihin suhtaudutaan pikemminkin kielteisemmin. Työni aineistossa ajan luonnetta voidaan lukea seuraavista esimerkeistä.

- Veikon mielestä *tärkeintä, mitä lapsille täytyy antaa, on aika.* (KL 7)
 Silti Janinaa harmittaa *lapsilta menetetty aika.* (KV 8)
 Päivät ovat Helenan *omaa aikaa.* (KV 18)
 Mitään luksusta vuorottelukorvauksella ei saa, paitsi tietysti *omaa aikaa, joka on suurinta luksusta.* (KV 17)
Kahdenkeskistä aikaa avioparilla on iltaisin, lasten mentyä nukkumaan. (KV 18)
Yhteisen ajan vaaliminen on tärkeää, ettei lasten kasvettua havahdu siihen, ettei tunne puolisoaan lainkaan. (KV 20a)
 [Sijaisäitinä olen luopunut vapaudesta, minkä olisin saanut omien lasten kasvettua aikuiseksi.] Mutta *en omaa aikaa edes kaipaa: viihdyn kotiäitinä.* (KV 18)
Mieluimmin käytän aikani Remun kanssa peuhaten ja lauleskellen kuin survon itse tehtyjä soseita tai kudon villahousuja. (KV 1)

Rytmin jatkumoksi puolestaan on analyysissäni mielletävissä eräänlainen (itse)määrittely, jolla oma toiminta arjessa asemoidaan osaksi yleisiä normeja ja ihanteita. Työssäni huomionarvoisena voidaankin pitää tätä aineiston itsereflektiivistä suhdetta arkeen ja elämän eri valintoihin. Analyysissäni tämä esittäytyy muun muassa jakona omaan ja muiden arkeen. Omaa arkea määrittelevät esimerkit ymmärtääkseni korostavat arjen hallittavuutta suhteessa omaan toimintaan. Luvussa 2.3.3 olen pohtinut Foucault'n vallan ja hallinnan teorioiden ja näitä seuranneiden päätelmien kytköstä yksilön itsehallintaan ja arkisuhteeseen. Tosin tässä yhteydessä on tutkimukseni kannalta mielekkäämpää tyytyä liittämään itsereflektio osaksi vallitsevia yhteiskunnallisia käsityksiä ja normitettua arkea.

Mittavat, aina monisyisiin valtateorioihin asti yltävät kytkennät toiminevat paremmin representaatioita tutkivaa pro gradua laajemmissa tutkielmissa.

Seuraavat katkelmat korostavat jonkinlaista näennäistä hyväksyntää valmisruuan käyttöä kohtaan: *[m]oni perhe elää eineksillä* luo kiintoisan tavan määrittää eroa oman arjen ja muiden arjen valintojen välillä, sillä *moni perhe* jättää haastateltavan itsensä tämän joukon ulkopuolelle. Arvottavaa, arjen valintoihin kohdistuvaa mielipiteen ilmaisua tukee saman tekstikontekstin muutkin sanavalinnat ja rakenteelliset ratkaisut: *ei lainkaan tyrmää einesten käyttöä* -lauseketta seuraava konjunktio *mutta* ja sitä seuraava lauseke ikään kuin erkaannuttavat puhujan itsensä einesten käytöstä. Arvottavaa asennetta luovat myös oman einesten käytön äärimmäisyyttä korostavat sanastolliset valinnat, kuten *vain katastrofin tullen* sekä *vain hädän hetkellä*. *[I]tse en niihin koske* ja *ei itse juurikaan käytä niitä* puolestaan luovat eroa niin sanotun oikean ruuan ja einesten välille, sillä siinä missä ruokaa syödään tai valmistetaan, eineksiä käytetään tai niihin kosketaan.

Moni perhe elää eineksillä maanantaista sunnuntaihin. (KV 3b)

Hän *ei lainkaan tyrmää einesten käyttöä*, mutta *ei itse juurikaan käytä niitä*. Syy on lapsuudessa ja omassa äidissä. *Vain katastrofin tullen* äiti saattoi heittää pellille ranskalaisia ja nakkeja. Voin varata lapsille pinaattilettuja tai nuudeleita välipalaksi, mutta *itse en niihin koske*. Valmisruoan tuunaami seen Teresa tosin turvautuu, mutta *vain hädän hetkellä*. (KV 3b)

Samankaltaista oman arjen reflektointia voidaan lukea esimerkeistä, joissa asemoidaan omaa äitiyttä: *hyvä äiti*, *keskivertohyvä äiti*, *kotoilija-äiti* sekä *kasvattaja*. Näiden nimeämisen tapojen voidaan nähdä kuvaavan omalta osaltaan kodin ja sitä ympäröivän maailman kohtaamista ja mahdollisesti kodin ulkopuolelta asettujen tavoitteiden ja toiveiden täyttämistä – omaa äitiyttä ja tapaa suorittaa arjesta peilataan yhteiskunnassa vallitseviin, ajalle tyypillisiin odotuksiin. Viimeisessä esimerkissä voidaan vielä nähdä representaatioiden sekoittumiselle tyypillinen siirtymä analyysin ensimmäiseen lukuun, kiireen ja vastuun luomaan ajallisuuteen, jonka yhteydessä pohdittiin erityisesti lapsiperheen vastuuta ja sen kuormittavuutta. Väisänen (2011: 43) toteaaakin, että parisuhteen vuorovaikutuksen alisteisuus suhteessa perheen dynamiikkaan voidaan nähdä myös ajaltaan hetkelliseksi rajautuvana olotilana, kuten esimerkin *[n]yt ollaan kasvattajia* osoittaa.

Janina kokee olleensa *hyvä äiti*, vaikka on luonut uraa ja kantanut isomman osan perheen taloudellisesta taakasta. (KV 8)

Haluan olla *keskivertohyvä äiti!* (KV 1)

Elsa myöntää: hän ei ole kaikenlaista vänkää käsillään näpertävä *kotoilija-äiti*. Lastenruokaa saa kaupastakin. (KV 1)
 Olemme ensimmäistä kertaa parisuhteessamme välitilassa. *Nyt ollaan kasvattajia*. (KV 7b)

Näiden huomioiden ja erityisesti aiemmin analyysissäni esittelemäni *arjensietokyvyn* (KL 17d) kaltaisten analyysitulosten valossa voitaneen katsoa arjen hahmottuvan jonkinlaisen arjen merkityksen kasvun kautta: Arki ja arkeen erottamattomaksi osaksi mielletävä rutiinistuminen ovat vahvasti läsnä. Kuten luvussa 2.2 todetaan, yksittäisen sanan kohdalla ei vielä voida puhua diskurssista, mutta jo yksikin sana riittää herättämään diskurssin (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 67). *Arjensietokyky*-sanaan ei siis itsessään kiteydy mikään diskurssi, mutta sana on omiaan kutsumaan näkökulmaksi todellisuuteen seuraavaksi esittelemäni diskurssia.

Arjen diskursiivisessa muodostumisessa onkin tämän alaluvun aineistossa mielenkiintoista ja samalla ristiriitaista huomata sekä myönteisen että kielteisen aspektin samanaikainen läsnäolo – samalla kun arjen tavallisuutta arvostetaan, korostetaan myös arjen luonnetta vähemmän miellyttävänä, siedettävänä seikkana. Arki on siis kaikessa kokonaisvaltaisuudessaan merkittävä osa elämää, eikä sen olemukseen pyritä vaikuttamaan samalla tavoin kuin kahdessa muussa esittelemässäni diskurssissa. Nimitän tällaista diskurssia työssäni arjellistumisen diskurssiksi. Pyrin diskurssin avulla kuvaamaan arjen merkitystä ja sen mahdollista kasvua aineistoni esimerkeissä.

Arjen luonne tavallisena ja silti arvostettuna on yksi omien havaintojeni pääjuonteista. Tämä saattaa olla jopa hieman yllättävää huomioitaessa muun muassa elämänrytmin elämyksellistyminen, jonka esiintymiä voidaan lukea muun muassa elämysalkuliitteisistä ilmauksista, kuten esimerkiksi sanasta 'elämysmatka'. Suomen kielen perussanakirja kuvaakin elämystä voimakkaasti vaikuttavaksi kokemukseksi. (PS s.v. *elämys*.) Arjen representoituminen arvostettuna elämän peruselementtinä voisikin herättää ajatuksia arjen mahdollisesti ankkuroivasta roolista, mikä puolestaan tarkoittaisi arkisen toiston tuovan jonkinlaista vakaudeksi mielletävää sisällöllistä perustaa kiireiseen ja nopeasti muuttuvaan elämään. Jokinen (2005: 9) huomioikin arjen saavan suurten yhteiskunnallisten muutosten aikaan usein roolin luontaisena turvasatamana.

Arjellistumisen diskurssissa onkin siis nähtävissä useita seikkoja, joiden voidaan katsoa samalla sekä täydentävän diskurssin sisäisiä ominaisuuksia että kytkevän arjellistumista kahteen muuhun diskurssiin. Arjellistumisen representaatiot osoittavat arjen kytkeytyvän yhtäältä hidastamiseenkin liitettävään arvoperustaan, kuten hitaamman arjen

kodin kenttään asemoituviin piirteisiin. Toisaalta arjellistumisessa näyttäytyy myös tehokkuuden diskurssille ominainen arjen väistämättömyys ja sen mukanaan tuomat ruutiinistumisen ja vastuun alueet. Vaikka erot ja yhtäläisyydet osaltaan kytkevät representaatiot kahden eri diskurssin kenttään, osoittaa arjen paikantumista tarkastellut analyysini tämän diskurssin itsenäisen olemassaolon oikeutuksen ja tarpeellisuuden.

4.3 Yhteenveto

Representaation ja diskurssin välistä suhdetta voidaan työssäni hahmottaa kolmen – osittain päällekkäisiä ja kilpailevia – diskurssin avulla. Diskurssiluokitteluni puolesta puhuvat monet seikat, joita tässä yhteenvedossa koen mielekkääksi selittää. Arjen ajallisuuden tarkastelussa oleellisimmaksi arjen määrittäjäksi nousee aika ja sen käyttö. Paikallisuutta arjen representoinnissa tarkasteleva luku puolestaan paljastaa arjen vahvan sidoksen perheeseen ja sen paikaksi mielletävään kotiin.

Tehokkuuden diskurssissa määrittäjänä on ajan rajallisuus – aikaa ei ole tuhlatavaksi, joten sen käyttöä tulee huolellisesti suunnitella. Arkea täyttävät erilaiset perheen ja työn muodossa näyttäytyvät väistämättömät velvollisuudet [ruuhkavuosisiperhearki] *painaa päälle* (KV 7b). Yhtäältä arki on kieliopillisen metaforan kautta ilmaistua tai muutoin, esimerkiksi passiivin käytön keinoin, tekijän häivyttävää. Arki on näin siis entiteetin omaisesti olemassa olevaa mutta ajassa kuitenkin eteenpäin pyrkivää, kuten *arjen sujumisen kannalta järkevin ratkaisu* (KV4). Toisaalta taas arki koetaan ajan avulla hallittavaksi, prosessiksi, johon myös itse osallistutaan, esimerkiksi *[e]lämme mieheni kanssa kii-reistä arkea* (KV 20a).

Näistä argumenteista käsin arjen diskursiivista rakentumista aineistossa voidaan mielestäni tulkita tehokkuuden avulla. Tehokkuuden diskurssissa arki koetaan vaikuttavuudeltaan kokonaisvaltaisen väistämättömäksi, mutta samalla joksikin, johon omasta toiminnastaan riippuen kykenee vaikuttamaan tai ainakin sitä voi pyrkiä sujuvoittamaan – *arki rullaa* (KL 18). Kielellisten valintojen analyysi osoittaa siis tehokkuuden diskurssin vahvan läsnäolon kyseisessä naistenlehtikontekstissa.

Tehokkuuden diskurssille eräänlaiseksi vastadiskurssiksi mielletävää diskurssia kutsun hidastamiseksi. Hitaan arjen representaatioihin kuuluvat olennaisesti ajallisen hitauden ohella myös tavoitteellisuuden hidastumat. Tarkoitan tavoitteellisuuden hidastumilla tässä yhteydessä elämän eri alueille ulottuvaa pyrkimystä hidastaa myös tavoiteha-

kuisuudessa, halua elää vailla monia eri päämääriä. Hidastamiseksi nimeämässäni diskurssissa arjen tahdin hitaus tai pyrkimys hitauteen esitetään niin tavoitteena kuin tavoitteellisuuden puuttumisena, jolloin representaatiot ovat toisistaan poikkeavia.

Tavoitteellisuuden madaltuminen ei siis ole nähtävissä kaikkialla diskurssin representaatioissa: analyysini viimeisin esimerkki korostaa juuri tavoitteen täyttymiseen liittyvää aikaperspektiiviä – *[j]oskus vielä minusta tulee hitaampi ja levollisempi* (KL 3). Tiedostettu hidastaminen muodostuu osittain siis juuri pyrkimyksestä ja halusta hitauteen. Kyse on näin myös jonkinlaisesta tavoitteellisesta elämännhallinnallisesta valinnasta. Mieleni olisikin liian suoraviivaista olettaa kaiken hidastamisen näkyvän niin ajallisuudessa kuin tavoitteellisuudessa. Yhtä kaikki, näen näiden representaatioiden ammentavan yhteisestä diskurssista, näkökulmasta, jossa hidas arki on arvotettu hyväksi.

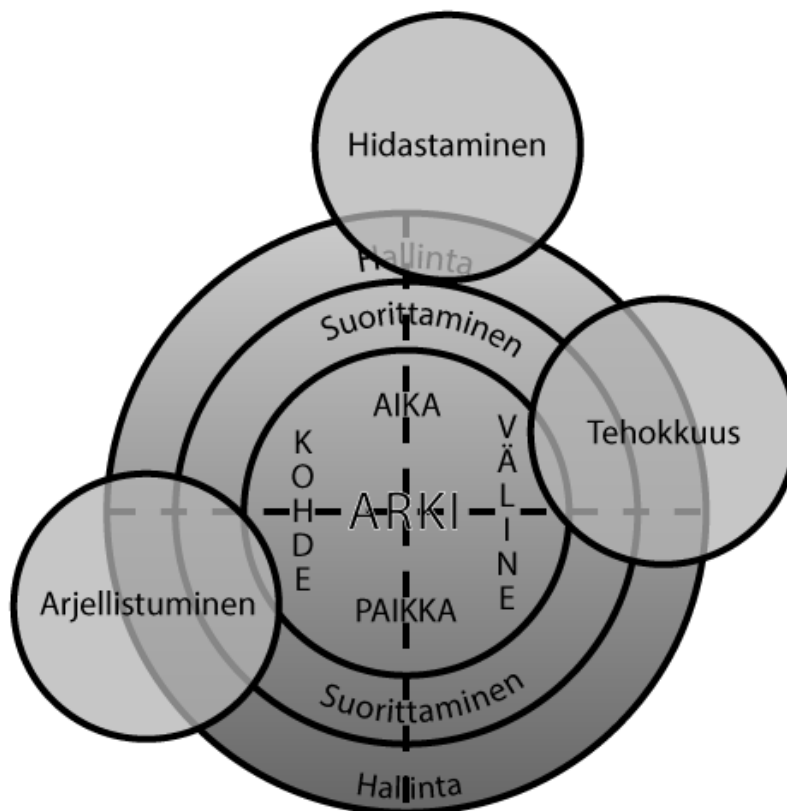
Mielenkiintoista näiden representaatioiden analyysissa on ajallisuuden kautta määrittävä samankaltaisuus tehokkuutta ja tavoitteellisuutta rakentavan diskurssin sekä hitautta korostavan diskurssin kesken; kummassakin aikaa pyritään hallitsemaan. Näin kaksi toisistaan poikkeavaa diskursiivisen merkityksenannon prosessia, arjen tehokkuutta puoltava että sitä vastustava, toimii eri päämääristään huolimatta samoin mekanismein – ajan ja paikan hahmottamiseen perustuvan hallinnan keinoin. Diskurssien ja niiden representaatioiden vastakkaisuutta ei näin ollen ole aina tarpeellistakaan lukea tiukan vastakohtasetelman muodossa vaan pikemminkin mahdollisten yhtäläisyyksien ja eroavaisuuksien kartoittamisen näkökulmasta.

Tehokkuuden ja hidastamisen diskurssien lisäksi aineistoon on tulkintani mukaan sijoitettavissa arjen merkitystä korostava arjellistumisen diskurssi, jossa arki itsessään ja sen eläminen muodostuvat korosteisiksi. Arki ei siis ole niinkään askel johonkin toiseen päämäärään tai sen onnistuneen suorittamisen kautta ei tavoitella jotakin ei-arkiseksi mielletävää, vaan arki itsessään nousee diskurssin keskeisimmäksi arvoksi. Siinä missä tehokkuuden diskurssi kutsuu suorittamaan arkea parhaalla mahdollisella, tavoitteellisella tavalla, muistuttaa arjellistumisen diskurssi siis arjen itsensä arvostamisesta. Yleistäen voidaankin ajatella, että tehokkuus-diskurssissa arki nähdään ikään kuin välineenä, kun taas arjellistumisessa varsinaisena kohteena.

Eroistaan huolimatta kumpaakin arjen näkökulmaa yhdistää suorittamisen tai suoriutumisen teema, jolloin arki hahmottuu hidastamisen diskurssiin nähden erityyppisenä. Hidastamisen diskurssia leimaa arjen merkityksen korostuminen elämiseen ja elämäntapaan nähden. Karkeasti jaotellen tehokkuuden ja arjellistumisen diskursseja määrittävätkin (onnistuneen) suorittamisen tai suoriutumisen näkökulma ja hidastamista puolestaan

luonnehtii jonkinlainen arjen elämisen painottaminen. Tällaisella tulkinnalla ei ole tarkoitus arvottaa mitään representaatiokokonaisuutta toista paremmaksi vaan luonnehtia kullekin diskurssille ominaista tapaa hahmottaa arkea.

Pyrin seuraavan kuvion (Kuvio 1) avulla selventämään aineistosta nimeämiäni diskurssien suhdetta sekä arkeen että toisiinsa nähden. Kuvion tarkoituksena on lisäksi selventää arjen hallinnan läsnäoloa eri diskursseissa. Kuvion yläosa edustaa aikaa ja alaosa puolestaan paikkaa. Ympyrän vasempaan laitaan asettuu arjen luonne kohteena, kun taas oikea laita edustaa arjen hahmoa eräänlaisena välineenä, jonkin toisen asian tavoittelun kappaleena. Ympyrän uloimman kehän 'hallinta' tarkoittaa arjen suhdetta hallintaan, ja kohti ympyrän keskipistettä kulkevan suorittamisen osion tarkoituksena on kuvata arkeaan elävän yksilön suhdetta suorittamiseen. Ympyränmuotoiselle kentälle olen sijoittanut kaikki kolme diskurssia, kunkin omana kenttää pienempänä ympyränään. Diskurssien asemoitumisella kentälle olen halunnut kuvata jokaisen suhdetta edellä esittämiini piirteisiin sekä diskurssien kytkeytymistä toisiinsa.

Kuvio 1. Diskurssien suhde arkeen.

5 LOPUKSI

5.1 Tutkimustuloksista

Diskursiivisiin tutkimusmenetelmiin pohjautuva analyysini osoittaa *Kotiliesi-* ja *Kotivinkki-*lehtien kuvaavan arkea useasta näkökulmasta, ja esittämisen tavat hyödyntävät erilaisia merkityksellistämisen systeemejä. Diskurssi ei siis ole ainoastaan tapa esittää maailmaa vaan myös merkityksellistää sitä (Fairclough 1992: 64; ks. luku 2.1). Kuten luvussa 2.1 totesin, diskursseja tulee pitää ennen kaikkea tutkijan tulkintatyön tuloksina, ei analyysin raakamateriaalina (Jokila, Juhila & Suoninen 1993: 28). Tästä tulkinnan aspektista huolimatta näen johtopäätöksieni olevan huolella argumentoidun ja tutkimusalan periaatteita noudattavan työn tuloksia, ja näin siis huomionarvoisia havaintoja mediatekstien representaatioanalyysin alalta.

Olen tutkimuksessani halunnut selvittää ajan ja paikan sekä näiden muodostaman rytmin tarkastelun avulla naistenlehtien tapaa kuvata arkea. Kuvauksen katson puolestaan olevan yhteydessä arjen merkityksellisyyteen ja sitä kautta elämänrytmiin. Olen jakanut tätä tutkimusasetelmaa osiin kolmen tutkimuskysymykseni avulla. Jokaiseen kysymykseen koen saaneeni vastauksia tutkiessani sekä sanastollisia että kieliopillisia valintoja kontekstissaan. Tämä luku sisältää näiden vastausten esittelyn ohella omaa, tutkijapositioni käsin tehtyä reflektiota työn tuloksista ja haasteista.

Arjen kuvaa rakentavat aineistossani ajallisuuden ja paikallisuuden kautta tarkastellut representaatiot. Fairclough (2003: 124; tarkemmin luvussa 2.1) kuvaa diskurssin ja representaation suhdetta määrittelemällä yhden diskurssin synnyttävän useita representaatioita. Näiden aika–paikka-kategorioiden mukaan luokitteliemiä representaatioiden tarkastelu onkin työssäni johtanut myös diskurssien, erilaisten merkityksellistämisen tapojen, jäljille (Fairclough mm. 1992). Tulkitseen seuraavassa representaatioita ja diskursseja käsitteleviä havaintojani.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni käsitteli valitsemieni lehtien representaatioita; millaisia representaatioita arjesta diskursiivisesti rakennetaan *Kotiliesi-* ja *Kotivinkki-*lehtien teksteissä? Tulosteni perusteella jaottelen tutkimieni lehtien representaatiot kolmeen ryhmään, kolmen eri diskurssin piiriin kuuluviksi arjen kuviksi. Jaottelussa on kuitenkin kiinnitettävä huomiota kategorioiden luonteeseen täsmällisen jaottelun sijaan suunta-antavina luokitteluina. Samankin ryhmän representaatiot siis poikkeavat toisistaan,

eikä niiden voida suinkaan katsoa muodostavan yhtenäisen kuvauksen joukkoa vaan pikemminkin diskurssin pääpiirteitä seurailevan representaatioiden verkoston.

Toinen tutkimustani ohjaava kysymys pyrki hahmottamaan representaatioiden luonnetta; miten representoidun arjen ajallista ja paikallista luonnetta aineistossa kuvataan? Tämän kysymyksenasettelun avulla ryhdyin rakentamaan tutkimukseni metodista kehystä. Tähän kysymykseen vastatakseni olen myös ryhmitellyt ja nimennyt aineistoni representaatioita rakentavia diskursseja. Kolmas kysymykseni käsitteli puolestaan representaatioiden rakennetta; millaisia eroja ja yhtäläisyyksiä arjen ajan ja paikan kuvauksessa voidaan nähdä? Arjen representoinnin eroista ja yhtäläisyyksistä rakentuva kokonaisuus hahmottuu aikaa ja paikkaa tarkastelevassa analyysissäni ja sen tuloksissa.

Arkea kiireenä ja vastuuna ilmentävät representaatiot muodostavat työni yhden pääryhmän. Näiden representaatioiden hahmottumisessa määrittävänä tekijänä on ollut aika. Tämän arjen ajallisuuden kautta tarkastellun ryhmän representaatioiden yhdistävänä tekijänä on ollut arjen kuvauksen painottuminen kiireen ja vastuun teemojen ympärille. Arki näyttäytyy näin kokonaisvaltaisena elämän osa-alueena, jota luonnehtivat kysymykset ajankäytöstä ja sen hallinnasta. Erityisesti sidokset arjen hallitsevuuteen ja hallittavuuteen liittävät tämän arjen kuvaamisen tavan tehokkuuden diskurssiin. Kiireen ja vastuun representaatioiden katson yhdistyvän tehokkuuden diskurssille ominaisiksi luokittelemiini hallinnallisiin sidoksiin – haluan järjestää arkea mahdollisimman toimivaksi ja tavoitteelliseksi ajan ja paikan avulla (ks. tarkemmin luku 2.3.3).

Toinen pääsääntöisesti arjen ajallisuuden kautta muodostunut ryhmä koostuu representaatioista, joiden yhteinen nimittäjä on on niin ikään aika ja pyrkimykset sen hallintaan. Tämän joukon kuitenkin erottaa edellisestä tehokkuuden diskurssista ajan kokemuksen tapa – arki ei tämän kuvauksen valossa ole kiireistä vaan hidasta tai ainakin matkalla kohti sitä. Olen nimennyt näiden representaatioiden kumpuavan hidastamisen diskurssista, jolle ominaisena piirteenä voidaan analyysin perusteella pitää arjen rytmin hidastamiseen tähtäävää kuvaamistapaa.

Kolmantena joukkona tutkimuksessani näyttäytyy arjellistumisen diskurssin piiriin kuuluvat representaatiot, joita olen tarkastellut erityisesti paikan määrittymiseen perustuvan analyysin avulla. Tälle diskurssille ominaista on eräänlainen arjen merkityksen korostaminen ja kenties jopa arvostuksen nousu. Arki esitetään kielellisten valintojen avulla usein johonkin perheen piiriin määrittävään paikkaan sitoutuvaksi. Samalla arjen representoinnissa korostuvat niin arjen väistämättömyys ja toisteisuus kuin näiden tavoiteltu hyväksyminenkin. Diskurssin representaatiota yhdistää siis yhtäläinen arjen merkityksel-

lisyys, jolloin arki ei ole tehokkuuden ja hidastamisen diskurssien tavoin tavoitteiden hallinnan väline vaan pikemminkin itsessään yksi tavoiteltavista seikoista. Arjellistumisen diskurssi hahmottuukin tehokkuuden ja hidastamisen diskursseihin nähden erilaisena, jopa moniselitteisempänä kokonaisuutena.

Analyysin edetessä ja tutkimustuloksia kirjatessa on ollut mielenkiintoista pohtia myös lehtien omien markkinointitekstien ja analysoimieni representaatioiden suhdetta. Vaikka tämä ei ole ollutkaan varsinainen tutkimuskysymykseni, olen kokenut mielenkiintoiseksi seurata näiden linjojen eroja ja yhtäläisyyksiä. *Kotilieden* markkinointiteksti kertoo arjen olevan lehdessä juhlaa, koska lehti arvostaa kotia ja perhe-elämää (Otavamedia 2012). *Kotivinkki* kuvaa sekin tiivistä suhdettaan arkeen määrittäen hyvän arjen luksukseksi, josta nauttimiseen lehti tarjoaa eväitä (Forma 2012). Näiden mainoslauseiden voidaan analyysini valossa katsoa edustuvan myös tutkimustuloksissa, erityisesti arjen merkityksen osalta. Arjen juhlavuuden puolestaan katson edustavan enemmänkin ennalta odottamiani elämyksellisyyden representaatioita. Tosin arjen merkityksellisyys itsessään voidaan tulkita juhlaksi, jolloin arki ei ole vain hallinnan väline tai jokin muu työkalu matkalla kohti tavoitetta. Tulkinnan mukaan siis arki itsessään on kaiken keskiössä, mikä puolestaan on nähtävissä arjellistumiseksi nimeämässäni diskurssissa.

Diskurssien asemaa pohdittaessa voidaan apuna käyttää diskurssijärjestyksen käsitettä ja todeta joidenkin diskurssien saavan muita diskursseja vankemman aseman (Jokila, Juhila & Suoninen 1993: 29, ks. tarkemmin luku 2.2). Tämän huomion avulla voidaan siis hahmottaa diskurssien valta-asetelmaa. Aineistoni representaatioanalyysin perusteella valtaapitäviksi diskursseiksi onkin mielleltävissä juuri kolme esittelemääni merkityksellistämisen tapaa, esittämisen näkökulmaa. Näistä kolmesta diskurssista ja niiden keskinäisestä järjestäytymisestä on tämän materiaalin puitteissa vaikea tehdä päätelmiä. Jotta harhaanjohtavilta johtopäätöksiltä vältyttäisiin, tulisi tutkimuksen sisältää kvalitatiivisen analyysin ohella myös mahdollisesti kvantitatiivista otetta.

Diskursseja yhteiskunnalliseen kehykseen sovitettaessa voidaan kuitenkin pitää mahdollisena, että hidastaminen uudehkona ilmiönä toimii naistenlehtikontekstissa eräänlaisena haastavana diskurssina. Vakiintuneemmaksi, kenties jopa hegemonisimmaksi, diskurssiksi puolestaan voidaan tulkita kiireenä ja vastuuna representoituva tehokkuuden diskurssi. Tosin hegemonisten diskurssien erottaminen muista diskursseista ei ole aivan yksiselitteistä, sillä vahvimpia diskursseja tutkija itsekkin saattaa pitää liki itsestäänselvyyksinä (Jokila, Juhila & Suoninen 1993: 81). Arjellistumisen diskurssin taas tulkitsen analyysini tulosten perusteella jonkinlaiseksi välimuodoksi kahdelle muulle diskurssille:

Arjellistumisessa on luettavissa eräänlaista arjen arvon nousua, uusarjellistumista, joka puolestaan paikoitellen kytkeytyy joillekin hidastamisen representaatioille ominaiseen itsetekemisen ja kodin arvostuksen kenttään. Samalla arjellistumisessa on nähtävissä myös tehokkuuden diskurssille tyypillistä vastuun kautta näyttäytyvää pyrkimystä vakautteen.

Esittelemäni diskurssit edustavat kukin omaa tulkintaansa todellisuudesta. Erillisyydestään huolimatta nämä diskurssit kuitenkin muodostavat ainakin representaatioidensa laidoilta toisiinsa yhteen sulautuvan kokonaisuuden, jonka voidaan analyysin perusteella katsoa edustavan tutkimieni naistenlehtien näkemystä sekä lukijoidensa todellisesta että kuvitteellisesta arjesta. Näenkin naistenlehtien yhden tehtävän koostuvan eräänlaisen kuvitteellisen tai mahdollisen elämäntavan tarjoamisesta lukijoilleen, jolloin lehtien suhde arkeen voidaan jo lähtökohtaisesti määritellä monin eri tavoin.

Tuloksistani voidaan löytää yhtymäkohtia Ruohon ja Saarenmaan (2011, ks. luku 2.1) päätelmiin, joiden mukaan naistenlehdet kehottavat lukijaa ponnistelemaan mahdollisimman hyvän elämän saavuttamisen puolesta. Oman tutkimukseni kolme eri diskurssia edustavat kukin tavallaan tavoitetta kohti hyvää arkea ja elämää. Tulokseni liittyvät sekä mediatekstejä kulttuurisina merkityksenannonprosesseina tarkasteleviin tutkimuksiin (esim. Luukka 2003) että havaintoihin arjen rytmistä (Felski 2000; Jokinen 2003). Analyysini ja päätelmieni voidaan siis nähdä liittyvän – diskurssitutkimukselle ominaiseen tapaan – samanaikaisesti niin lingvistisen representaatiotutkimuksen kuin yhteiskuntatieteellisen arjen tutkimuksen piiriin.

Tulosten esittelyn yhteydessä on samalla syytä huomioida tutkimuksen annin suhde käytettyyn aineistoon. Arjen diskursiivisen esittämisen tavat ovat käytetyn aineiston ja siihen sovellettujen menetelmien tulosta, eikä tulosten pohjalta voida esittää yleistyksiä arjen representaatioista mediateksteissä. Tästä huolimatta toivon tutkimustulosteni tuovan yhden näkökulman alan tutkimukseen ja kenties mahdollisiin jatkotutkimuksiin arjen kuvasta naistenlehdissä ja laajemmin mediassa yleensä.

5.2 Tutkimuksen haasteet ja tulevaisuus

Kuten lehtien mainostekstien yhteydessä edellä totesin, odotin tutkimukseen ryhtyessäni analyysini paljastavan aineistosta elämyksellisyyteen pohjautuvia representaatioita. Oletin siis havainnoivani myös tätä monin paikoin yhteiskunnassamme näkyvää tapaa suhtautua

elämään. Näin ei kuitenkaan käynyt, vaan tutkimuksessa analysoimani representaatiot muodostuivat muiden piirteiden ympärille. Tosin aineistosta nimeämäni hidastamisen diskurssin voi katsoa ainakin joiltain osin edustavan myös elämyksellistymisen juonetta, mutta tämäkään ei vastaa täysin ennalta odottamaani lopputulosta. Tässä yhteydessä onkin ollut mielenkiintoista huomata, kuinka tarkempi tekstilähtöinen analyysi on varsin hyödyllinen pyrittäessä paljastamaan mediatekstien piirteitä ja diskursseja.

Näen tutkimukseni haasteiden olleen ennenkaikkea aiheen rajaukseen ja käytettäviin metodeihin liittyviä. Aiheen ja tutkimukseen käytettävän aineiston valinnan jälkeen suurin ja työläin tutkimusvaiheeni on ollut aiheen tarkempi rajaaminen ja tutkimuskysymysten muokkaaminen. Monivaiheisen prosessin ehdottomia hyötyjä ovat kuitenkin olleet tutkimuksen fokusoituminen ja tähän liittyvät perustellut valinnat. Alkuperäinen, tutkimukseen ensin aikomani aineisto on lukuisien rajoitusten myötä kaventunut. Työstä karsiutunutta aineistoa ei kuitenkaan voi luonnehtia tutkimukseen soveltumattomaksi tai epäkelvoksi. Itse asiassa tämän ulkopuolelle jääneen aineiston avulla olen kyennyt hahmottamaan tutkimukseni ytimen. Prosessin eri vaiheet ovat siis olleet lopullisen päämääräni kannalta erittäin hyödyllisiä. Tutkimusaiheen tiivistyminen erityisesti aikaan ja paikkaan sijoittuvaksi on mielestäni luonut tutkielmalleni myös ennakoimaani syvemmän tutkimusasetelman.

Analyysiin valitsemani metodit soveltuivat tutkimukseeni, käyttämäni aineistoon ja tutkimuskysymyksiin, mielestäni hyvin. Tosin diskurssintutkimuksen käyttämät laajat ja vakiintumattomat analyysimenetelmät tuottivat moninaisuudellaan vaikeuksia valintaan. Samalla laaja kirjo antoi mahdollisuuden valita juuri omaan tutkimukseen parhaiten soveltuvat menetelmät. Ensimmäiseen varsinaiseen tutkimukseeni ryhtyvänä koin kuitenkin olevani eräänlaisessa kokeilevan tutkijan roolissa, jolloin tehtävänäni oli juuri oikeiden menetelmien valitsemisen sijaan pikemminkin perusteltujen valintojen tekeminen. Uskonkin työssäni kyenneeni tutkimuksen kulkua avaamalla tähdentämään valintojani ja ymmärrystäni niiden toimivuudesta.

Faircloughin ja Hallidayn esittelemiin metodeihin perustuvien analyyttisten menetelmien avulla olen mielestäni saavuttanut riittävästi tutkimustuloksia, jotta olen voinut yleisemmin pohtia representaatioiden diskursiivista syntyä valitsemisani lehdissä. Hallidayn teorian metafunktioiden laajempi käyttö ja systemaattisempi analyysi olisi todennäköisesti antanut representaatioiden kielellisestä rakentumisesta vieläkin kattavammin tietoa. Tosin halusin omassa työssäni tutkia mahdollisimman monia representaatioita syn-

nyttäviä piirteitä erityisesti ajan ja paikan näkökulmasta. Valitsemani menetelmät soveltuivat tähän tarkoitukseen mielestäni oivallisesti.

Mielestäni tutkielmani kysymyksenasettelu palvelee toimivasti konstruktivistiseen kielikäsitteeseen tukeutuvaa näkökulmaani. Toivon työni tulosten osaltaan avaavan mediatekstien luonnetta todellisuutta kuvaavana ja sitä tuottavana rakenteena. Tulevaisuudessa olisi varsin mielenkiintoista tehdä myös vertailevaa tutkimusta erilaisten aikakauslehtien arjen kuvasta. Laajemmassa tutkimusasetelmassa olisi mahdollista representaatioiden ohella perehtyä syvemmin elämäntapaa representoivien mediatekstien diskursiiviseen rakenteeseen ja elämänhallinnan kytkökseen.

Mielenkiintoinen tutkimusasetelma syntyisi myös Faircloughin (mm. 1992: 4) diskurssianalyysin kaikkien kolmen ulottuvuuden tutkimisesta. Tämä tarkoittaisi tutkimuskysymysten ulottamista tekstin tason lisäksi myös diskursiivisten sekä sosiokulttuuristen käytänteiden tasolle. Faircloughin teorian mukainen käytännön analyysi kattaisi tällöin myös tekstin tuottamisen ja kuluttamisen tapojen tutkimuksen sekä diskurssien suhteen instituutioihin. Oman tutkimukseni fokus ja puitteet eivät kuitenkaan antaneet tälle kysymykselle tilaa, mutta näiden ulottuvuuksien vaikutusta tulkinnan syntyyn olisi jatkossa varmasti hyödyllistä tutkia.

Edellä kuvattu lähestymistapa mahdollistaisi merkityksen muodostumisen tutkimisen myös siis tekstin laatijoiden eli toimittajien sekä lukijoiden tulkinnan osalta. Urheilijoiden representointia sanomalehdissä tutkinut Lehtinen (2006) toteaa pro gradu -työssään, sanavalintojen olevan monilta osin tiedostamattomia muun muassa toimituksen kiireen ja rutinoitumisen tähden. Hän kuitenkin myös painottaa, ettei kielenkäytön ja sanavalintojen tiedostamaton luonne todista kriittisen diskurssitutkimuksen perusoletusten harhaanjohtavuudesta vaan nimenomaan luonnollistumat tekevät kielenkäytöstä tutkimisen arvoista. Tutkimuksen mahdolliset jatkokysymykset voisivatkin käsitellä juuri laajempia tulkinnan syntyyn ja merkityksen muodostumiseen liittyviä näkökulmia.

Arjen valitseminen erityisesti kielellisen tutkimuksen kohteeksi on ollut tämän monitieteiseen tutkimukseen taipuvan aiheen kohdalla mielestäni ajankohtainen teko. Tarkoitan tällä mediatekstien pariin sijoittamaani representaatiotutkimusta ja sen tuoreutta suhteessa yhteiskunnallisesti kokemiimme arjen elämisen tapoihin sekä laajemmassa mielessä elämäntavallisiin kysymyksiin. Yhteiskunnallisen tutkimuksen, arjen ja sen todellisuuden, rinnalle on mielestäni varsin tarpeellista tuoda tutkimuksellista tietoa myös arjen esittämisen tavoista ja niiden diskursiivisesta kokemukseemme vaikuttavasta merkityksestä. Kuten Jokinen (2005: 10; ks. luku 1.2) on todennut, arki ei ole havainnoitava val-

mis kokonaisuus vaan inhimillisen toiminnan muoto, joka on mahdollisuutena läsnä kaikkialla. Mielestäni yhtä merkittävää, kuin tieto arjen luonteesta, on myös ymmärryksemme kielen tehtävästä sekä arkemme kuvaajana että sen tuottajana.

LÄHTEET

Aineislähteet

KL = Kotiliesi 2011

KV = Kotivinkki 2011

Aineslähteiden tarkempi erittely liitteessä 1.

Elektroniset lähteet

Aikakaushmedia 2012: Mediakortit. – <http://www.aikakauslehdet.fi/Etusivu/Media--Mainonta/Mediakortti/Mediakortit/?id=142&vuosi=2012> 13.7.2012.

Forma 2012: Kotivinkki. – <http://www.forma.fi/direct.aspx?area=page&prm1=21> 11.7.2012.

KMT = Kansallinen mediatutkimus. Lukija 2011. –

http://www.levikintarkastus.fi/mediatutkimus/KMT_Lukija_2011_perustaustat.pdf 11.7.2012

Otavamedia 2012: Kotiliesi. – <http://www.otavamedia.fi/web/guest/kotiliesi> 11.7.2012.

Kirjallisuus

BLOMMAERT, JAN 2005: *Discourse: a critical introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.

BODBACKA, SILVA 2004: *Utopiasta arkeen: työaika ja aikavauraus elämäntilanteissa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.

ERIKSEN, THOMAS HYLLAND 2003: *Hetken tyrannia*. Suomentanut Timo Haanpää. Helsinki: Johnny Kniga.

FAIRCLOUGH, NORMAN 1989: *Language and power*. London: Longman.

——— 1997: *Miten media puhuu*. Suomentaneet Virpi Blom & Kaarina Hazard. Tampere: Vastapaino.

——— 1992: *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.

——— 2003: *Analyzing discourse. Textual analysis for social research*. London: Routledge.

FELSKI, RITA 2000: *Doing time: feminist theory and postmodern culture*. New York: New York University Press.

FOUCAULT, MICHEL 2005: *Tiedon arkeologia*. Suomentanut Tapani Kilpeläinen. Tampere: Vastapaino.

GIDDENS, ANTHONY 1995: *Elämää jälkitraditionaalissa yhteiskunnassa*. – Ulrich Beck, Anthony Giddens & Scott Lash (toim.), *Nykyajan jäljillä: refleksiivinen modernisaatio*. Suomentanut Leevi Lehto. Tampere: Vastapaino.

GOLDSMITH, ELISABETH B. 2005: *Resource management for individuals and families*. Belmont (CA): Thomson Wadsworth.

GOUGH-YATES, ANNA 2003: *Understanding women's magazines: publishing, markets and readerships*. London: Routledge.

- HAHTOLA, LEENA 2005: *Aikakauslehtien ihmiskuva: modernisaation ilmeneminen henkilökuvissa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos.
- HAILA, YRJÖ 2011: Arkiset valinnat ja ympäristö. – Leif C. Andersson, Ilari Hetemäki, Riitta Mustonen & Ari Sihvola (toim.), *Kaikki irti arjesta* s. 228–246. Helsinki: Gaudeamus.
- HALLIDAY, M. A. K. 1985: *An introduction to functional grammar*. London: Arnold
 ——— 1994: *An introduction to functional grammar*. 2. painos. London: Arnold
- HEIKKINEN, VESA – HIIDENMAA, PIRJO 1999: Me ja muut tekstintutkijat. – *Virittäjä* 1 (103) s. 84–92.
- HIIDENMAA, PIRJO 2000: Lingvistinen tekstintutkimus. – K. Sajavaara & A. Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi, yhteisö* s. 161–191. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- HUOKUNA, TIINA 2011: Koti, arki, unelmat – Leif C. Andersson, Ilari Hetemäki, Riitta Mustonen & Ari Sihvola (toim.), *Kaikki irti arjesta* s. 150–161. Helsinki: Gaudeamus.
- ISK = Hakulinen, Auli – Vilkuna, Maria – Korhonen, Riitta – Koivisto, Vesa – Heinonen, Tarja Riitta – Alho, Irja 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- JALAS, MIKKO 2011: Kiireestä, kellosta ja kalenterista. – Leif C. Andersson, Ilari Hetemäki, Riitta Mustonen & Ari Sihvola (toim.), *Kaikki irti arjesta* s. 105–123. Helsinki: Gaudeamus.
- JALLINOJA, RIITTA 2000: *Perheen aika*. Helsinki: Otava.
 ——— 2009: Perhe yhdessä vapaa-aikana. – Mirja Liikkanen (toim.), *Suomalainen vapaa-aika: arjen ilot ja valinnat* s. 49–77. Helsinki: Gaudeamus University Press.
- JOKINEN, ARJA – JUHILA, KIRSI – SUONINEN, EERO 1993: *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.
- JOKINEN, EEVA 2003: Arjen kyseenalaisuus. *Naistutkimus* 16 (1) s. 4–17.
 ——— 2005: *Aikuisten arki*. Helsinki: Gaudeamus.
- KASVIO, ANTTI 2011: Työ kestäväksi! – Leif C. Andersson, Ilari Hetemäki, Riitta Mustonen & Ari Sihvola (toim.), *Kaikki irti arjesta* s. 211–227. Helsinki: Gaudeamus.
- KUKKONEN, ANU 2003: *Pustalla ei ole polkua: Unkari-kuva äidinkielen oppikirjoissa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos.
- KUORTTI, JOEL – MÄNTYNEN, ANNE – PIETIKÄINEN, SARI 2008: Kielen rakennustelineillä: kielellisen ja yhteiskunnallisen käänteiden merkitys. – *Tiedotustutkimus* 31 (3) s. 25–37.
- LATTUNEN, SANNA 2003: *Avaimet hyvään elämään: Cosmopolitanin ja Trendin hyvän elämän representaatioiden tarkastelua sisällönanalyysin avulla*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.
- LEHTINEN, ANNA 2010: *Aristokraatti ja naapurintyttö: muusikkokuvia klassisen musiikin aikakauslehdessä*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos.
- LEHTINEN, TIINA-LIISA 2006: *Nais- ja miesurheilijan representointi Helsingin Sanomissa vuoden 2004 Ateenan olympialaisten konttimestissa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos.
- LUUKKA, MINNA-RIITTA 2000: Näkökulma luo kohteen: diskurssintutkimuksen taustatodutukset. – K. Sajavaara & A. Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi, yhteisö* s. 133–160. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
 ——— 2002: M.A.K. Halliday ja systeemis-funktionaalinen kielitiede. – Hannele Dufva & Mika Lähteenmäki (toim.), *Kielentutkimuksen klassikoita* s. 89–123. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielentutkimuksen keskus.

- 2003: Kelpaanko tällaisena? Tyttöyden rakentuminen demi-lehden palstoilla. – Tuija Modinos & Annikka Suoninen (toim.), *Merkillinen media: tekstit nuorten arjessa* s. 17–38. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- MACDONALD, MYRA 1995: *Representing women: myths of femininity in the popular media*. London: Arnold.
- 2003: *Exploring media discourse*. London: Arnold.
- MALMBERG, RAILI 1991: Naisten ja kotien lehdet aikansa kuvastimena. – Päiviö Tommila (toim.), *Suomen lehdistön historia 8* s. 193–280. Kuopio: Kustannuskiila.
- NUOLIJÄRVI, PIRKKO 2002: Miten kielentutkija analysoi yhteiskuntaa? – Anna Mauraanen & Liisa Tiittula (toim.), *Kieli yhteiskunnassa – yhteiskunta kielessä* s. 13–33. AFinLAn vuosikirja (60). Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA.
- PIETIKÄINEN, SARI – MÄNTYNEN, ANNE 2009: *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- PS = *Suomen kielen perussanakirja*. Helsinki: Valtion painatuskeskus ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 1990–1994.
- PÄLLI, PEKKA 2003: *Ihmisyhmä diskurssissa ja diskurssina*. Tampere: Tampere University Press.
- ROSE, NIKOLAS 1996: *Inventing our selves: psychology, power and personhood*. New York: Cambridge University Press.
- RUOHO, IIRIS – SAARENMAA, LAURA 2011: *Edunvalvonnasta elämänpolitiikkaan: naistenlehdet journalismina ja julkisuutena*. Tampere: Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö & Viestinnän, median ja teatterin tutkimusyksikkö. – <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8374-5>
- TAKALO, EEVA 2011: *Häälehtien nais- ja mieskuva*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos.
- VÄISÄNEN, KRISTA 2011: *Parisuhteen vuorovaikutuksen representoituminen naistenlehdissä*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos.
- VÄLIVERRONEN, ESA 1998: Mediatekstistä tulkintaan. – Anu Kantola, Inka Moring & Esa Väliverronen (toim.), *Media-analyysi: tekstistä tulkintaan* s. 13–39. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- WODAK, RUTH 2001: What CDA is about – a summary of its history, important concepts and its developments. – Ruth Wodak & Michael Meyer (toim.), *Methods of critical discourse analysis* s. 1–13. London: Sage.

LIITE 1

Aineslähteenä käytetyt tekstit taulukkoon kirjattuina.

Otsikko	Lehti	Numero (kirjain numeron perässä = samassa numerossa ilmestyneet tekstit)	Palsta / Tekstin luonnehdinta
<i>Palkitsevinta on isyys</i>	KL	1	<i>Tänään kotona</i> -palsta
<i>Vastustan kiireistä elämää</i>	KL	3	<i>Tänään kotona</i> -palsta
<i>Kotona haluan tsemppata</i>	KL	6	<i>Tänään kotona</i> -palsta
<i>Hyvässä huostassa</i>	KL	7	Artikkeli kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista
<i>Martti taipuu vaikka mutteriksi</i>	KL	10	Henkilökuva näyttelijä Martti Suosalosta
<i>Silmälasit kolisevat, kun Jarin kanssa puserataan</i>	KL	13	<i>Tänään kotona</i> -palsta
<i>En kaipaa itsenäistä elämää</i>	KL	14	<i>Tänään kotona</i> -palsta
<i>Aini halusi irtioton ”ekokylässä opin paljon itsestäni”</i>	KL	16	Henkilökuva ekokylään muuttaneesta Aini Ruhasesta
<i>Olen hyvä tetriksessä ja relaamisessa</i>	KL	17a	<i>Tänään kotona</i> -palsta
<i>Käydään hitaalla</i>	KL	17b	<i>Ilmiö – Leppoistaminen</i> , artikkeli hidastamisesta
<i>Palikat vahvasti omisissa käsissä</i>	KL	17c	<i>Pieniä iloja – kurkistus lukijan arkeen</i> -palsta
<i>Rakkaus yllätti keskissä</i>	KL	17d	Henkilökuva kirjailija Sari Malkamäestä
<i>Hannu laittaa aina</i>	KL	18	<i>Pieniä iloja – kurkistus</i>

<i>ruoan</i>			<i>lukijan arkeen -palsta</i>
<i>On ihanaa hypistellä lankoja</i>	KL	19a	Pieniä iloja – <i>Kurkistus lukijan arkeen -palsta</i>
<i>Katson elämää aurinkoiselta puolelta</i>	KL	19b	<i>Tänään kotona -palsta</i>
<i>Haluaisin luopua autosta</i>	KL	21	<i>Tänään kotona -palsta</i>
<i>Kotona voi näyttää epävarmuutensa</i>	KL	22a	Artikkeli elokuvaohjaajien, Mia Halmeen ja Aleksi Salmenperän perhe-elämästä
<i>Tule apuun, Anneli</i>	KL	22b	Artikkeli lehden oman kummikerhon keräyksestä; <i>Kotirumba rullaamaan -hanke</i>
<i>Tuntui mukavalta palata</i>	KL	23	<i>Tänään kotona -palsta</i>
<i>Keskiverto hyvä</i>	KV	1	Henkilökuva näyttelijä Elsa Saisiosta
<i>Miten saisimme uutta kipinää seksiin?</i>	KV	3a	<i>Hyvä kysymys -palsta</i>
<i>Jauhot suuhun</i>	KV	3b	Henkilökuva kokki Teresa Välimäestä
<i>Kätevästi kymmenelle</i>	KV	4	<i>Lukijan keittiössä -palsta</i>
<i>Tiukka</i>	KV	6	<i>Viimeinen sana -palsta</i>
<i>Neljän soppa</i>	KV	7a	<i>Lukijan keittiössä -palsta</i>
<i>Jännittävä äiti</i>	KV	7b	Henkilökuva Nina Heralasta
<i>Janinan uusi alku</i>	KV	8	Henkilökuva Janina Anderssonista
<i>Tämä talo on siis meidän?</i>	KV	9	Artikkeli vanhaan pohjalaistaloon muuttaneesta perheestä
<i>Takaisin luontoon?</i>	KV	10	<i>Olipa uutinen -palsta</i>

<i>Maalle, meidän landle</i>	KV	11	Artikkeli maalle muutaneista perheistä
<i>Itsekäs sinkku vai tylsä äiti?</i>	KV	14	Kahden naisen haastateluun perustuva artikkeli
<i>Olisipa aikaa liikkua</i>	KV	15	Asiantuntijan kommentin sisältävä artikkeli
<i>Isolle kirkolle muutti Minttu</i>	KV	16	Henkilokuva näyttelijä Minttu Mustakalliosta
<i>Vuorotteluvapaa vai ei?</i>	KV	17	<i>Olipa uutinen</i> -palsta
<i>Sijaisperhe kullankallis</i>	KV	18	Artikkeli sijaisperheestä
<i>Pitääkö parisuhdetta välttämättä hoitaa?</i>	KV	20a	<i>Hyvä kysymys</i> -palsta
<i>Lapsuus suojelukoh- teena</i>	KV	20b	<i>Avoimet ovet</i> -palsta